MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

LAURA STRAŽNICKĖ
TEISĖS EDUKOLOGIJOS MAGISTRANTŪROS IŠTĘSTINĖS STUDIJOS

TEISINIO ŠVIETIMO TRADICIJOS LIETUVOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: doc. dr. Romas Prakapas

Vilnius, 2016

TURINYS

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 3
SĄVOKŲ ŽODYNAS 4
ĮVADAS 5
1.TEISINIO ŠVIETIMO SAMPRATOS IR JO IŠTAKŲ TEORINĖ ANALIZĖ 7
1.1. Teisinio švietimo samprata 7
1.2. Teisinio švietimo ištakos 10
1.3 Teisinio švietimo nauda 13
2. TEISINIS ŠVIETIMAS LIETUVOJE 15
2.1. Teisinio švietimo reglamentavimas Lietuvoje 15
2.2 Teisinio švietimo informavimo galimybės Lietuvoje 18
2.3. Žiniasklaida ir reklamakaip teisinio švietimo priemonės 20
3. TEISINIO ŠVIETIMO DOKUMENTŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ 28
3.1. Tyrimo metodologija 28
3.2. Tyrimo rezultatai 32
IŠVADOS 58
REKOMENDACIJOS 60
SANTRAUKA 61
SUMMARY 62
LITERATŪROS SĄRAŠAS 63
PRIEDAI 68

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2016 - .... - ...
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____
(fakulteto/instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)_____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Teisinio švietimo tradicijos Lietuvoje“

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;

2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;

3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____
(parašas) (vardas, pavardė)

SĄVOKŲ ŽODYNAS

Teisinis švietimas - procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti žinių ir gebėjimų, padedančių tinkamai naudotis savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, ginti savo teises ir vykdyti pareigas. (Visuomenės teisinio švietimo programa, 2004)

Visuomenės teisinio švietimo programa - programa, skirta pagerinti teisinės informacijos prieinamumą visuomenei, sukurti ilgalaikį teisinės sąmonės ugdymo pagrindą, ugdyti savarankiškai mąstantį Lietuvos Respublikos gyventoją, sugebantį savarankiškai pasinaudoti savo teisėmis ir vykdyti savo pareigas. (Visuomenės teisinio švietimo programa, 2004)

Ugdymas - dvasinių, intelektualinių, fizinių asmens galių auginimas bendraujant ir mokantis. (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011)

ĮVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Žmonių visuomenė negali normaliai gyvuoti, vystytis, tobulėti, jei nepaisoma joje galiojančių elgesio normų ir taisyklių. Kiekvienas žmogus šiandieninėje visuomenėje gyvena ir veikia teisės normų reguliuojamoje valstybėje, todėl siekiant užtikrinti joje tvarką ir drausmę, būtina, kad jos piliečiai žinotų valstybėje galiojančias taisykles ir elgtųsi taip, kaip to reikalauja įstatymai.

Žmogaus teisėmis siekiama kurti pagarbos, teisingumo, tolerancijos, taikos ir neprievartos kultūrą. Žmogaus teisės įtvirtina visuotines vertybes, normas, moralinius vertinimus, būtinus taikos kultūrai įtvirtinti. Norint, kad žmogaus teisės taptų kiekvieno žmogaus savastimi, vertybe bei elgesio norma, būtina apie jas kalbėti, mokytis atpažinti žmogaus teisių pažeidimus ir netoleruoti jų, ugdyti aktyvią kovos už kiekvieno žmogaus teises poziciją.

Iki 2004 m. Lietuvoje nebuvo bendros, sistemingos visuomenės teisinio švietimo sistemos, kad piliečiams būtų suteikiamos bent minimalios teisinės žinios, ugdoma jų teisinė sąmonė, sistemingai teikiama teisinė informacija ir konsultacijos. Įgyvendinti teisinio švietimo sistemą, anot V. Šlapkausko (2004, p. 19), paskatino "<...> pats gyvenimas, teisinės valstybės ir gerovės visuomenės mūsų šalyje kūrimo tikslai", t. y. demokratinės valstybės kūrimo tikslai.

Teisinio švietimo reikšmė pabrėžiama įvairiuose dokumentuose ir edukacinėje literatūroje. Teisinis švietimas – tai "procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti žinių ir gebėjimų, padedančių tinkamai naudotis savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, ginti savo teises ir vykdyti pareigas" (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004).

Šiandieniniame pasaulyje žmogaus teisių supratimas ir žinojimas yra atsakingos visuomenės požymis. Pagrindinių teisių ir laisvių žinojimas žmogui yra ne tik pareiga, bet ir teisė – gauta gimstant. Valstybėse, Europos Sąjungos narėse, kuriose žmogaus teisės ne tik deklaruojamos, bet yra sudėtinė teisinės sistemos dalis, žmogaus teisės turi sudaryti teisinio švietimo dalį.

Pastaraisiais metais Lietuvoje teisinio švietimo poreikį, aktualijas ir plėtrą daugiausiai tiria ir analizuoja autoriai (Kairienė, 2009; Prakapas, 2008; Toleikienė, 2006; Motiejūnaitė, 2008; Aleksonytė, 2011 ir kt.), daugiau akcentuojantys teisinio švietimo prevencinį aspektą. Taip pat apie teisinį švietimą aiškina mokslininkai V. Šlapkauskas (2004), A. Vaišvila (2004), M. Newton (2007) ir kt. Šių mokslininkų teiginiai padeda suprasti, kas yra teisinis švietimas ir kodėl jis naudingas

visuomenei. Tačiau išsamesnių mokslinių darbų apie teisinio švietimo svarbą, vis dar trūksta. Šia tema parašyti darbai labiau orientuoti į tai, kas yra teisinis švietimas, kaip jis vykdomas.

Visuomenės teisinio švietimo problemą bandoma spręsti įvairiais būdais ir metodais. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Teisingumo ministerija ir kitos institucijos yra įsipareigojusios gerinti visuomenės teisinį švietimą, nuolat priimdamos ir patvirtindamos įvairias visuomenės teisinio švietimo programas. Nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcijos projekte (2009) nurodoma, "siekiant įveikti mažėjantį visuomenės pilietinį aktyvumą, bei augantį nusivylimą dėl galimybės daryti įtaką valstybės institucijų priimamiems sprendimams, <...> teisinis švietimas ir pilietinis ugdymas privalo apimti visas galimas formas ir būdus".

Darbe analizuojama ne tik teisinio švietimo samprata ir ištakos, bet ir teisinio švietimo ypatumai Lietuvoje. Analizuojamos formos ir būdai, kaip mažinti teisinio švietimo problemas Lietuvoje.

Problema– nėra žinoma, nėra analizuotos teisinio švietimo patirtys Lietuvoje. Mokslinėje literatūroje pasigendama nuoseklesnių tyrimų susijusių su teisinio švietimo patirties perėmimu ir tęstinumu. Nėra aišku kiek šiandieninis teisinis švietimas Lietuvoje siejasi su tarpukario ir sovietmečio Lietuvos palikimu. Kyla probleminis klausimas – kokios teisinio švietimo tradicijos yra susiformavusios ir šiuo metu formuojamos Lietuvoje?

Objektas – teisinio švietimo tradicijos Lietuvoje.

Tikslas – atskleisti teisinio švietimo tradicijas Lietuvoje.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti teisinio švietimo sampratą;
2. Atskleisti teisinio švietimo ypatumus Lietuvoje;
3. Įvertinti visuomenės teisinio švietimo tradicijas.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė, taikyta siekiant aptarti visuomenės teisinio švietimo sampratą, jos ištakas bei esamą padėtį Lietuvoje.
2. Lyginamoji dokumentų analizė, taikyta siekiant išanalizuoti visuomenės teisinio švietimo ypatumus ir galimas tradicijas.

1.TEISINIO ŠVIETIMO SAMPRATOS IR JO IŠTAKŲ TEORINĖ ANALIZĖ

Teisinis švietimas, kaip procesas, kurio metu sudaromos palankios sąlygos ne tik įgyti teorinių teisės žinių apie teisės šakas, pagrindines žmogaus teises ir laisves, veikiančią teisinę sistemą, bet ir įgytas teorines teisines žinias taikyti praktiškai, kad jos veiktų vertybines nuostatas, ugdytų gebėjimus, skatintų bet kokį elgesį ir veiklą grįsti tik teisėtais veiksmais. Nepaisant žmogaus išsilavinimo, socialinio statuso ar materialinės gerovės teisinės žinios žmogui būtinos ne tik savo interesams ginti, bet ir pareigoms suvokti, pilietiškai ir sąmoningai gyventi visuomeninį gyvenimą. Teisinio švietimo sklaidai būtinos sąlygos, ne tik Valstybės, švietimo ir mokslo ministerijos, ir kitų susijusių institucijų iniciatyva, bet ir pačios visuomenės suinteresuotumas. Žmogus suvokęs kas yra teisė, suprastų, kokie turi būti įstatymai, kad juos galėtų laikyti teisiniais, tinkamai pritaikyti ir išaiškinti juose formuojamas teisės normas.

1.1. Teisinio švietimo samprata

Visuomenė negali normaliai gyvuoti, vystytis, tobulėti, jei nepaisoma joje galiojančių elgesio normų ir taisyklių. Autorių kolektyvo išleistame leidinyje “Lietuvos teisės pagrindai” (2004) teigiama, kad šiandien kiekvienas iš mūsų gyvena ir veikia teisės normų reguliuojamoje valstybėje, tad siekiant užtikrinti joje tvarką ir drausmę, būtina, kad jos piliečiai žinotų svarbiausias valstybėje galiojančias taisykles ir elgtųsi taip, kaip to reikalauja įstatymai.

Iki 2004 metųLietuvojenebuvo bendros, sistemingos visuomenės teisinio švietimo sistemos, kad piliečiams būtų suteikiamos bent minimalios teisinės žinios, ugdoma jų teisinė sąmonė, sistemingai teikiama teisinė informacija ir konsultacijos. Įgyvendinti teisinio švietimo sistemą, anot V. Šlapkausko (2004, p. 19), paskatino “<...> pats gyvenimas, teisinės valstybės ir gerovės visuomenės mūsų šalyje kūrimo tikslai”, tai yra, demokratinės valstybės kūrimo tikslai.

Remiantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu (2003), švietimas apibūdinamas kaip veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Švietimas yra asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas. Jis grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais ir šalies kultūros tradicijomis, taip pat švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidų, o valstybės – pažangų ir saugų.

Teisinio švietimo tema rašė nemažai autorių, tačiau iki šiol mokslinėje literatūroje nėra vieningos teisinio švietimo sampratos ir šioje srityje daug diskutuojama. Taip yra todėl, kad teisinis švietimas yra dvilypis, t.y. jis susideda iš dviejų komponentų: teisės ir švietimo, skirtingi autoriai skirtingai vertina šių komponentų reikšmę. Tam pritaria ir A. Pekauskas (2010), kuris nurodo, kad teisinio švietimo struktūriniai elementai gali būti:

1. teisės žinios (teisės aktai, teisės kategorijos, bendrieji teisės principai, teisės šaltiniai, socialinės normos);

2. teisės vertinimas – faktų supratimas ir konstravimas (situacinių problemų ratas, faktų klasifikacija, teisinis vertinimas – teisėta/neteisėta);

3. teisės žinių praktinis įgyvendinimas – teisinės nuostatos, teisinio sprendimo suvokimas, teisinio argumentavimo gebėjimas (Pekauskas, 2010).

Visai kitaip teisinį švietimą apibrėžia autorius A. Vaišvila (2000), jo teigimuteisinis švietimas – tai sistemingas, teigiamas poveikis teisinei sąmonei kaip pradiniam teisinės kultūros elementui. Jo tikslas – ne tiek teikti teisinę informaciją apie teisėtą elgesį, bet kiek ugdyti asmens pasiryžimą elgtis teisėtai, diegti teisėtam elgesiui palankią asmens motyvaciją, ugdyti vientisą, minties ir elgesio požiūriu nesusidvejinusią, socializuotą asmenybę. Tai šeimos, švietimo institucijų veikla mokant teisės pagrindų mokyklose, taip pat veikiant per visuomenės informavimo priemones, savarankiškai studijuojant teisės literatūrą (teisinė savišvieta) (Vaišvila, 2000).

Teisinį švietimą panašiai apibrėžia ir autorius A. Pekauskas (2010), jis teisinį švietimą apibrėžia kaip pedagogų auklėjamąjį darbą, kur vienas iš svarbiausių uždavinių yra formuoti piliečių moralines etines normas. R.Prakapas ir R.Žilisnkienė (2010) teigia, kad teisinis ugdymas yra sistemingas ir teigiamas poveikis teisinei sąmonei kaip pradiniam teisinės kultūros elementui, kurio tikslas ugdyti asmens valią, pasiryžimą elgtis teisėtai (Prakapas, Žilinskienė, 2010).

S. Vansevičius (2000) nurodo, jog humaniškos demokratinės sąmonės branduolį sudaro žmogaus teisės, kurios tikrą reikšmę įgauna tada, kai piliečiai ne tik žino jas formaliai, bet ir jaučia tvirtą įsitikinimą dėl jų bei tvirtas garantijas. Todėl galima teigti, kad žmogaus teisių mokymas yra sudedamoji demokratijos mokymo dalis, o tuo pačiu ir teisinio auklėjimo dalis. Žinodamas savo teises ir kryptingai susiedamas jas su pareigomis, gebėdamas pritaikyti savo kasdieniniame gyvenime, asmuo jaučiasi saugus jį supančioje aplinkoje (Vancevičius, 2000).

L. Jovaišos (2003) teigimuteisinis švietimas, kaip ir socialinis, politinis bei ekonominis auklėjimas, sudaro visuomeninio auklėjimo turinį. Jis kaip pagrindinį teisinio švietimo uždavinį išskiria supažindinimą su demokratinės visuomenės normomis.

Demokratinė valstybė, kaip rašo V. Šlapkauskas (2004), yra ypatingai įsipareigojusi teisei, ir šioje srityje būtina aiški valstybės teisinio švietimo politika. Todėl 2004 m. gruodžio 29 d. Lietuvos

Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė) išleido nutarimą (2004) dėl visuomenės teisinio švietimo 2004-2008 metų programos (toliau 2004-2008 metųprograma) patvirtinimo. Atsižvelgiant į tai, jog ši programa yra ne vienkartinio, o tęstinio pobūdžio, Vyriausybė 2008 m. spalio 29 d. išleido nutarimą dėl visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programos patvirtinimo. Abiejų minėtųjų programų (2004; 2008) pagrindinis tikslas – "<...> pagerinti teisinės informacijos prieinamumą visuomenei, sukurti ilgalaikį teisinės sąmonės ugdymo pagrindą, ugdyti savarankiškai mąstantį Lietuvos Respublikos gyventoją, sugebantį savarankiškai pasinaudoti savo teisėmis ir vykdyti savo pareigas". Būtinybę siekti šio tikslo padiktuoja pats gyvenimas ir nūdienos aktualijos: nepilnamečių nusikalstamumas, menkas gebėjimas integruotis ir prisitaikyti visuomenėje, žinių ir gebėjimų stoka ginant savo teises, įgyvendinant pareigas, informacijos apie galimybę gauti pagalbą stoka ir t.t. "<...>58,4 % Lietuvos gyventojų <...> teigia, kad jiems nepakanka informacijos, į ką jie galėtų kreiptis dėl savo pažeistų teisių" (Kargudienė, 2006, p. 44).

Lietuvos Respublikos norminiuose aktuose, apibrėžiančiuose teisinio švietimo ypatybes, pasak R. Prakapo ir V. Čepaitės (2011), išryškėja demokratinės visuomenės ugdymo svarba, kuriame yra skatinamas politinis aktyvumas, ypač jaunimo, pilietinis ir teisinis sąmoningumas, aktyvus turimų žinių ir gebėjimų taikymas praktikoje. Todėl teisinis švietimas lemia švietimo sistemos pagrindų formavimą, kuriame teisinės vertybės yra formuojamos atsižvelgiant į žmogaus socialinės brandos lygmenį.

Teisinio švietimo procesas prasideda jau mokykloje, todėl visuomenės teisinio švietimo programos vienas iš uždavinių yra formuoti teisinę sąmonę ikimokyklinio, piešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir neformaliajame suaugusiųjų švietime, sudaryti palankesnes teisinės savišvietos sąlygas. Ž. V. Jonynienė, A. Bartkutė, T. Butvilas (2011, p. 221) akcentuoja, kad pagal Teisės instituto interneto svetainėje pateikiamą "Nusikalstamumo ar smurtinio elgesio (pykčio) prevencijos kompleksiškumo" schemą, teisinio švietimo funkcija priskirta mokslo įstaigoms bei policijai, todėl aukštųjų mokyklų vaidmuo joje yra labai svarbus, tačiau teisinio švietimo funkciją Lietuvoje šiuo metu daugiausiai atlieka šeima, o mokykla ir policija yra tos vaiko socializacijos institucijos, kurioms priskiriama ir jos galėtų sėkmingiausiai vykdyti profesionalų teisinį švietimą, tinkamai tam pasiruošus. Todėl mokykloje vykdomas teisinis švietimas turėtų orientuotis į vaiką, kuris būtų supažindinamas ne tik su demokratinėmis pažiūromis, laisvėmis, teisėmis, bet ir atsakomybėmis bei pareigomis. Pastebima, kad teisinio švietimo, jo esmės ir reikšmės supratimas jau lėtai integruojasi į valstybines institucijas (kurios priima sprendimus), aukštąsias mokyklas (ruošia specialistus, rengiamos konferencijos, seminarai ir t.t.), ugdymo institucijas, nevyriausybines organizacijas (rengia ir įgyvendina programas,

projektus), kurių sisteminga ir viena kitą papildanti veikla laiduotų kokybišką ir visą visuomenę apimantį teisinį švietimą.

Apibendrinant galima teigti, kad teisinio švietimo samprata moksliniuose šaltiniuose daugiausiai siejama su procesu, kurio metu vyksta išsilavinusių, kompetentingų ir teises bei laisves išmanančių piliečių ugdymas, kuriuo yra siekiama formuoti teisinę sąmonę bei įvairiapusius gebėjimus. Sistemingo teisinio švietimo metu piliečiai supažindinami su svarbiausiais galiojančiais ir naujai išleidžiamais įstatymais, poįstatyminiais teisės aktais, ugdoma teisinė sąmonė, puoselėjama ir plėtojama jų teisinė kultūra, užtikrinama valstybėje tvarka ir drausmė, o jos piliečiai žino savo teises ir pareigas bei žino kaip teisėtai jas apginti.

1.2. Teisinio švietimo ištakos

Teisės formavimas atkuriamoje 1918 m. Lietuvos valstybėje pradėtas ant daugiau nei šimtmetį joje viešpatavusių užsienio pavergėjų diegtų ir iki Pirmojo pasaulinio karo galiojusių teisės šaltinių pagrindo. Tarpukario – 1918-1940 – metais apie Lietuvos teisę buvo kalbama iš esmės dar esamuoju laiku. Galima teigti, kad teise tuomet domėtis išimtinai ankstesniais laikais. Galima kalbėti apie teisininkus – keletą mokslo žmonių ir praktikų – užsiėmusius atskiromis teisės šakomis, kurių pats domėjimosi objektas – atitinkami įstatymai – jau buvo suspėję kiek pažengti savo raidos kelyje. Šiuo požiūriu reikia paminėti Lietuvos konstitucijų mokslinius tyrimus ne tik dėl išskirtinės jų reikšmės teisės raidai, bet ir dėl to, kad tam medžiagos palyginti anksti ėmė duoti sparti mūsų konstitucijų kaita. Teisės medžiaga ir apibendrinimai ypač išsamiai išnagrinėti gausiuose konstitucinės teisės autoriteto prof. M. Romerio veikaluose, skirtuose Lietuvos nacionalinio valstybingumo atkūrimui ir konstitucinei jos raidai (Romeris, 1990). Tam tikrą indėlį kaupiant ir sisteminant teisinio istorinio pobūdžio medžiagą jau tuomet buvo įnešę ne vienas besidarbuojantis teisės baruose žmogus, parengęs ir publikavęs straipsnius ar didesnės apimties darbus (Kuodys, 2009).

Kartu su sovietmečio pradžia Lietuvos nepriklausomybės laikai ir jų teisė nusirito į istoriją. 1940 m. vasarą prasidėjus sovietinei okupacijai, visi socialinių – humanitarinių mokslų tyrimai susidūrė su anksčiau neregėtomis kliūtimis. Atsisakius akademinės laisvės, likvidavus atviros mokslinės diskusijos galimybę, sukūrus mokslui (ir apskritai viešumui) draudžiamų zonų sistemą, atsiskleidė pagrindinė tų tyrimų kliūtis – totalitarinės valstybės pretenzijos į mąstymo monopolį. Mokslui sovietmečiu buvo iškeltas kategoriškas “partiškumo” reikalavimas, įpareigojęs valstybinius ir teisinius reiškinius bei procesus vertinti iš neva nuosekliausiai revoliucinės darbininkų klasės,

kurios priešakiniu būriu esanti marksistine teorija ginkluota komunistų partija, pozicijų (Anušauskas, 1998).

Teisė, pateikiama laikantis partiškumo moksle principo, laikyta "aštriu ginklu kovoje prieš buržuazinę ideologiją" (Kuodys, 2009), todėlį politinį – ideologinį šios medžiagos aktualumą nuolat ir primygtinai orientavo kompartijos ir sovietinės valdžios atitinkamų institucijų direktyvos. Dėl šios priežasties Lietuvos valstybės ir teisės problematika sovietmečiu neišnykdavo iš Vilniaus universiteto Teisės fakulteto bei Lietuvos mokslų akademijos sistemoje įvairiu metu veikusių teisės problemoms tirti struktūrinių padalinių mokslo tiriamojo darbo planų: nuolat buvo reikalaujama ne tik tirti teisės susikūrimą Lietuvoje, socialistinio teisėtumo ir teisėtvarkos stiprinimą, bet ir Lietuvos teisės šaltinius.

Reikia pripažinti, kad sovietmečio Lietuvos teisės mokslas, priverstas laikytis jam keltų politinių ir ideologinių reikalavimų, nebuvo visavertis. Taip pat sovietmečio įdirbis Lietuvos teisės moksle, nepaisant buvusių nepalankių sąlygų, atnešė tam tikrą pozityvią naudą, paliko tam tikrą pėdsaką moksle ir mūsų tautos kultūroje. Viena reikšminga pastaba – Lietuvos tarpukario valstybės ir teisės problematika, gvildenama teisininkų darbuose išeivijoje, nuolat pynėsi su autorių neslepiamomis viltimis, kad juose išmąstytos idėjos būsiančios naudingos kažkada ateityje jų įsitikinimu neišvengiamai išsilavinsiančiam jų kraštui (Maksimaitis, 2011). Šiuolaikinių teisininkų dėmesys pagrįstai krypsta į nūdienos aktualijas, dabarties teisės aktus ir institucijas, jų efektyvumą ir tobulinimo būdus, pakeliui nevengiant saikingai pažvelgti ir į istorines jų nagrinėjamų problemų šaknis ir sprendimus.

Galima teigti, kad Lietuvoje nuo pat nepriklausomybės atkūrimo teisinis švietimas yra aktuali problema. Ją bandoma spręsti įvairiais būdais – tiek pasitelkiant neformalųjį ugdymą, tiek kuriant valstybines švietimo problemas. Taip pat reikia paminėti, kad ne iš karto atkūrus nepriklausomybę buvo susirūpinta visuomenės teisiniu švietimu ir imtą šią sritį reglamentuoti. Pirmiausia apie teisinio švietimo svarbą imta kalbėti įvairių mokslininkų darbuose. D. Rowe (1994) manė, kad piliečiai net ir nebūdami teisininkais, turi įgyti žinių ir gebėjimų, kurie padėtų įgyvendinti teisės normas.

K. L. Valančiaus (2008) manymu, bet kurios teisinės valstybės uždavinys yra aktyvinti teisės kultūros procesą, tam tikslui pasitelkiant švietimo institucijas, kuriose mokomasi teisės pagrindų, o Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę šio uždavinio įgyvendinimas tapo itin reikalingas (Valančius, 2008).

Pati pirmoji teisinio švietimo programa Lietuvoje buvo pradėta įgyvendinti 1998 metais. Tai buvo teisinio švietimo programa "StreetLaw" ir jos rezultatas – vadovėlis moksleiviams ir pagal jį dėstomo kurso įtraukimas į bendrojo lavinimo mokyklų mokymo programas. Lietuvoje šį projektą

vykdė Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Europos Tarybos informacijos biuru (Nusikalstamumo prevencijos programos pristatymas, 2012).

Kalbant apie teisinio švietimo reglamentavimo pradžią, ją reikėtų laikyti 2001 metus, kada Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė 2001 m. spalio 4 d. nutarimą Nr. 1196 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo". Šiame nutarime Lietuvos Respublikos Vyriausybė įsipareigojo gerinti bei skatinti visuomenės teisinį švietimą, tirti, kokių teisinių žinių reikia gyventojams, rengti ir įgyvendinti programas ir priemones šiems poreikiams užtikrinti, diegti informacijos technologijas, leidžiančias susipažinti su teisės aktais, jų projektais, teisės taikymu.

Kadangi iki 2004 metų Lietuvoje nebuvo bendros, sistemingos visuomenės teisinio švietimo sistemos, kurios metu piliečiams būtų suteikiamos bent minimalios teisinės žinios, ugdoma jų teisinė sąmonė, sistemingai teikiama teisinė informacija ir konsultacijos.

2004 metais Teisingumo ministerija parengė Visuomenės teisinio švietimo programą 2004-2008 metams. Šioje programoje buvo numatytos visuomenės teisinio švietimo priemonės: leisti kiekvienam moksleiviui dar vidurinėje mokykloje pasirinkti teisės pagrindų kursą, suteikiantį pagrindinių žinių apie šeimą, darbo santykius bei santykius su valdžios institucijomis. Pagrindžiant tuo, jog vaikams ir jaunimui reikia vis daugiau teisinių žinių, tai sudaro sąlygas valstybės kontroliuojamoje, reglamentuojamoje ir visus Lietuvos regionus apimančioje švietimo sistemoje vykdyti nuoseklų visuomenės teisinį švietimą.

Įgyvendinant 2004-2008 metų programą buvo aktyviai bendradarbiaujama su nevalstybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, kurios teikė teisines konsultacijas bei kitą aktualią teisinę informaciją. Teisingumo ministerija organizavo įvairius renginius, susijusius su visuomenės teisiniu švietimu: nuo 2007 metų dvejus metus organizuotas Lietuvos Respublikos Konstitucijos egzaminas, rengti konsultaciniai seminarai teisės klausimais.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikinių teisininkų dėmesys pagrįstai krypsta į nūdienos aktualijas, dabarties teisės aktus ir institutus, jų efektyvumą ir tobulinimo būdus, nevengiant pažvelgti ir į istorines jų nagrinėjamų problemų šaknis ir sprendimus praeities etapuose. Lietuvos teisės problematika nagrinėjama pirmiausia specialioje tam skirtoje mokomojoje literatūroje. Nepaisant visų tarpukario laikotarpiu patirtų sunkumų, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę buvo parengta pirmoji teisinio švietimo programa "StreetLaw". "StreetLaw" buvo praktinė teisė, kurios pamokos orientuojamos į, teisės su kuria žmogus dažniausiai susiduria gyvenime, žinojimą; įgūdžių vystymą ir teisėtvarkos puoselėjimą. Taip pat nepriklausomybės metais buvo parengta nemažai teisės programų bei aktų, orientuotų į žmogaus teisinį švietimą ir panašiai.

1.3 Teisinio švietimo nauda

Pasak R.Prakapo ir R.Žilinskienės (2008), teisinis švietimas yra „yra sistemingas ir teigiamas poveikis teisinei sąmonei kaip pradiniam teisinės kultūros elementui, kurio tikslas ugdyti asmens valią, pasiryžimą elgtis teisėtai bei skatinti palankią asmens motyvaciją teisėtai elgtis.” Anot B.Salzberg (2014), keičiantis kartoms, keičiasi ir problemų sprendimo būdai, o teisinis švietimas sudaro galimybes kitu kampu pažiūrėti į susidariusias visuomenės problemas ir jas kūrybingai išspręsti. Analogiškai nurodo ir R.Brand bei D.WesRist (2009). Autorių manymu, teisinis švietimas ne tik padeda spręsti susidariusias problemas, bet ir visuomenei sudaro papildomas socialines, ekonomines bei politines galimybes.

J.Bernatonis (2014) teigia, kad šiuo metu visuomenė gyvena žinių visuomenėje - nuolat besimokančioje, kurios egzistavimo pagrindas - išsilavinę ir savarankiškai žiniomis gebantys naudotis bei savo teises galintys apginti žmonės. Todėl teisinis švietimas yra būtinas. Buvęs teisingumo ministras pabrėžia, kad „visuomenės teisinės žinios šiandien vis dar yra opi problema, kaltas apgalvotos ir kryptingos visuomenės teisinio švietimo sistemos nebuvimas.“ (Bernatonis, 2014). Be to, pasak J.Bernatonio (2014), „mokinių teisinis švietimas neturėtų apimti tik supažindinimo su Konstitucija. Kalbant apie teisinį švietimą plačiąja prasme, mokiniai turėtų išsamiai suprasti valstybėje vykstančius politinius ir teisinius procesus, įsisąmoninti, kad nuo kiekvieno iš mūsų priklauso demokratijos kūrimas šeimoje, tautoje, valstybėje, kad kiekvienas yra atsakingas už savo poelgius.“ Esant mokinių teisiniam švietimui, „mokyklas baigę ir teisiškai mąstantys bei teisiškai raštingi jaunuoliai jaustųsi visaverčiais Lietuvos ir Europos Sąjungos piliečiais“ bei „puoselėtų didesnę pagarbą teisei ir teisėtvarkai.“ (Bernatonis, 2014). Taigi, galima daryti prielaidą, kad teisinis visuomenės, tame tarpe ir mokinių, švietimas skatina didesnę pagarba teisei bei teisėtvarkai, o tuo pačiu ir prisideda prie pilietiškumo pojūčio skatinimo. Anot S.Šmidaitės (2009), „mokiniai, neįgiję teisinių žinių, ateityje sunkiau prisitaikys prie nuolat kintančių ar naujų socialinių normų bei nesugebės jomis naudotis ginant savo teises ir laisves.” Todėl galima teigti, kad teisinis švietimas prisideda prie mokinių gebėjimų prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos bei joje keliamų reikalavimų. Pasak L.Petrauskienės (2012), „teisinis švietimas ugdo moksleivių vertybines nuostatas, mokiniai ir ugdymo institucijų darbuotojai identifikuoja, jog reikšmingiausiai: pagarbos sau ir kitiems, tolerantiškumo ir atsakomybės; bei ugdo moksleivių gebėjimus, mokiniai ir ugdymo institucijų darbuotojai identifikuoja, jog reikšmingiausiai: argumentuotai reikšti nuomonę, bendrauti ir racionaliai spręsti problemas.“

Teisinis visuomenės švietimas sudaro galimybes pasitikėti valstybe bei jos institucijomis. Anot J.Bernatonio (2015), „šviesdami visuomenę teisiniais klausimais stipriname pasitikėjimą valstybe ir jos institucijomis, neleidžiame užmiršti, kad demokratinė valstybės sandara – pagrindinis mūsų teisių ir laisvių sargas.“

Teisinio švietimo nauda pabrėžiama ir Visuomenės teisinio švietimo programose (2003; 2008; 2009). Jose nurodoma, kad vykdant visuomenės teisinį švietimą, didėja kiekis asmenų, įgijusių pakankamai teisinių žinių ir gebėjimų, gerėja teisinės informacijos prieinamumas ir gyventojų teisinių žinių lygis.

J.Rutkauskienės (2015) manymu, „nepaisant žmogaus išsilavinimo, socialinio statuso ar materialios gerovės teisinės žinios žmogui būtinos ne tik savo interesams ginti, bet ir pareigoms suvokti, pilietiškai ir sąmoningai gyventi visuomeninį gyvenimą. Teisinio švietimo sklaidai būtinos sąlygos, ne tik Valstybės, švietimo ir mokslo ministerijos ir kitų susijusių institucijų iniciatyva, bet ir pačios visuomenės suinteresuotumas.“ Tai reiškia, kad teisinis visuomenės švietimas gali būti naudingas tik tada, kada pati visuomenė yra juo suinteresuota, t.y. teisinis švietimas duodą naudą tik esant asmens savanoriškam poreikiui šviestis.

Apibendrinant galima teigti, kad teisinis švietimas naudingas tik tuomet, pati visuomenė yra juo suinteresuota. Teisinis švietimas teikia sekančią naudą: didėja kiekis asmenų, įgijusių pakankamai teisinių žinių ir gebėjimų, gerėja teisinės informacijos prieinamumas ir gyventojų teisinių žinių lygis; prisideda prie mokinių gebėjimų prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos bei joje keliamų reikalavimų; padeda kūrybiškai spręsti susidariusias problemas; visuomenei sudaro papildomas socialines, ekonomines bei politines galimybes; skatina didesnę pagarba teisei bei teisėtvarkai, o tuo pačiu ir prisideda prie pilietiškumo pojūčio skatinimo.

2. TEISINIS ŠVIETIMAS LIETUVOJE

2.1. Teisinio švietimo reglamentavimas Lietuvoje

Demokratinėje visuomenėje ugdant pilnaverčius piliečius būtina užtikrinti įstatyminį pagrindą, idant socializacijos, vertybių perėmimo procesas būtų visiems prieinamas ir stabiliai vykdomas.

Teisinio švietimo reglamentavimą Lietuvoje nustato tam tikri įstatymai. Tačiau pirmiausia reikia paminėti įstatymus, įteisinančius ne teisinį švietimą, ugdymą, bet ir apskritai švietimą. Lietuvos Respublikoje šią tvarką reglamentuoja tokie pagrindiniai teisės aktai:

1. 1992 m. lapkričio 2 d. Lietuvos Respublikos Konstitucija.
2. 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuota Vaiko teisių konvencija.
3. 1996 m. kovo 14 d. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas.
4. 2000 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas.
5. 2002 m. rugsėjo 10 d. Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas.
6. 2011 m. liepos1 d. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas.

Pagrindinis ir svarbiausias teisės aktasLietuvoje yra Lietuvos Respublikos Konstitucija. Joje suformuluotos pirminės, pamatinės teisės normos, kurios saugo pagrindines žmogaus teises, nustato visuomeninę santvarką, valstybinės valdžios ir visuomenės santykius, politinės valdžios organizavimo principus, nuosavybės formas ir kita. Būdama aukščiausios juridinės galios įstatymas, konstitucija vertybiniu požiūriu orientuoja visą einamąją teisėkūrą, užtikrina vidinę konceptualią visos teisinės sistemos vienovę (Vaišvila, 2004).PagrindinioLietuvosįstatymo 40 straipsnio 1 dalyje pažymima, kad valstybinės ir savivaldybių mokymo ir auklėjimo įstaigos yra pasaulietinės. Šios dalies norma įtvirtina pasaulietinį valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų modelį (Lietuvos Respublikos komentaras, 2000). Tokioje mokykloje tiek programų turinys, tiek moksleivių auklėjimas atitinka daugumos tikinčių pasauliečių įsitikinimus ir pagrindines moralines nuostatas, ar bent joms nepriekaištauja. Lietuva neignoruoja ir neišskiria visuomeninių, religinių, tautinių ar kultūrinių grupių.

Konstitucijos 40 straipsnio 2 dalyje nurodoma: “Įstatymo nustatyta tvarka gali būti steigiamos nevalstybinės mokymo bei auklėjimo įstaigos”. Tai labai svarbi teisė tiems visuomenės nariams, kurie nenori savo vaikams kitokios bendrojo išsilavinimo kokybės, nei tai gali suteikti valstybinės ar savivaldybių įstaigos. Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, šia nevalstybinių švietimo įstaigų steigimo teise dažniausiai siekia pasinaudoti religinių bendrijų nariai, norintys savo vaikams sudaryti tinkamas religinio ir moralinio ugdymo sąlygas, kaip kad garantuojama Konstitucijos 26

straipsnio 5 dalyje: “Tėvai ir globėjai nevaržomai rūpinasi vaikų ir globotinių religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus” (Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras, 2000).

Konstitucijos 41 straipsnio 2 dalyjeįtvirtinta svarbi piliečių teisės į mokymą garantija – nemokamas mokymas valstybinėse ir savivaldybių bendrojo lavinimo, profesinėse bei aukštesniosiose mokyklose. Šitaip valstybė skatina svarbiausią visuomenės dvasinės kultūros vystymosi elementus ir aukščiausią žmonijos žinių formą, t.y. mokslą. Mokslas yra vertybė įvairiais aspektais. Mokslas kaip teorijų kūrėjas užtikrina visuomenės, ekonomikos, technikos, kultūros, politikos, teisėkūros pažangą. Mokslas tobulina patį žmogų, jo mąstyseną, taurina jį. Mokslas padeda įvaldyti pasaulį, realią tikrovę, panaudoti jį žmogaus interesams, poreikiams tenkinti (Tidikis, 2003).

Pasak J. Leonavičiaus (1993), mokslas – tai žmonių veikla, kuria siekiama gauti ir teoriškai susisteminti objektyvias žinias apie visuomenę. Sukauptos ir įsisavintos žinios yra efektyvus įrankis visuomenei ir jos nariams įgyvendinti savo tikslus.

Kitas svarbus teisinio švietimo ugdymo teisės aktas – Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, kurio tikslas yra įskiepyti dorovines, patriotines, komunikacines, kalbines, savarankiško gyvenimo vertybes, padėti atrasti jauno žmogaus kūrybines galias ir jas plėtoti šiuolaikiniame kultūros ir technologijų pasaulyje, kad jis galėtų konkuruoti bei tobulėti mokantis visą gyvenimą, stiprinti visuomenės galias užtikrinant darnią krašto ūkio, aplinkos ir žmogiškųjų išteklių plėtrą, vidinį ir tarptautinį ūkio konkurencingumą, nacionalinį saugumą ir demokratinės valstybės raidą. Perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą; sudaryti sąlygas asmeniui įgyti demokratijos tradicijas įkūnijančius pilietinės bei politinės kultūros pagrindus, išplėtoti gebėjimus ir patirtį, būtiną asmeniui, kaip kompetentingam Lietuvos piliečiui, europinės ir pasaulinės bendrijos, daugiakultūrės visuomenės nariui (Žin., 1991, Nr. 23-593, 3 straipsnis).

Anksčiau minėtuose teisės aktuosenėra tiesiogiai įtvirtinta teisinio švietimo pagrindų, o teisinio švietimo reglamentavimo pradžia galima laikyti Lietuvos valstybinę švietimo strategiją 2003-2012 metams. Lietuvos valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatuose (2003), nurodoma, kad siekiant švietimo plėtotės kokybės, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas asmens patriotizmui, jo pilietiniam, kultūriniam ir tautiniam tapatumui ugdyti. Aktyvi pilietinė veikla tampa sudėtine švietimo turinio dalimi. Pagal Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrąsias programas ir išsilavinimo standartus (1997), moksleiviai turėtų ugdytis tautinę ir pilietinę savimonę, orientuotą į demokratinės ir teisinės valstybės, humaniškumo ir tolerancijos, teisingumo ir solidarumo bei

laisvės principus. Įgyvendindamas šias nuostatas, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras patvirtino Patriotinio ugdymo įgyvendinimo ir Bendrąją pilietinio ugdymo programas. Šiuose minėtuose teisės aktuose nurodyti pilietinio ir patriotinio ugdymo tikslai ir uždavinių įgyvendinimas tapo neatsiejami nuo žinių apie žmogaus ir piliečio laisvių bei teisių įgijimą. Nors šios programos nėra tiksliai susiejamos su teisiniu švietimu, šių programų uždaviniuose siekiama perteikti mokiniams žinias apie jų kaip piliečių laisves, teises ir pareigas (Prakapas, Motiejūnienė, 2009).

Pažymėtina, kad 2002 metaisliepos 3 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatus, kuriuose 8.7 punkte numatyta, kad ministerija dalyvauja visuomenės teisinio švietimo veikloje (Žin., 2002, Nr. 70-2886). Remiantis šiais nuostatais, Lietuvos Respublikos teisingumo ministras 2003 m. vasario 24 d. įsakymu Nr. 51 patvirtino 2003 metų Visuomenės teisinio švietimo priemonių planą. Šiame plane buvo įtvirtinta visa eilė priemonių, kurių pagalba buvo vykdomas visuomenės teisinis švietimas. Plane buvo skirta labai daug dėmesio visuomenės teisiniam švietimui per žiniasklaidos priemones, t.y. televizijos, radijo laidas, kurių metu visuomenė supažindinama su žmogaus teisėmis bei jų įgyvendinimu ir tai reguliuojančiomis teisės normomis, įtvirtintomis naujuose Lietuvos Respublikos kodeksuose (Baudžiamasis, Baudžiamojo proceso, Civilinio proceso) ir įstatymuose. Tačiau svarbiausia priemonė buvo padėties įvertinimas ruošiantis įtraukti teisinį švietimą į vidurinių mokyklų mokymo programą, teisinio švietimo mokymo kurso parengimą, kurios buvo pavestos vykdyti Teisingumo, Švietimo ir mokslo ministerijoms, bendradarbiaujant su kitomis institucijomis ir JTVP (2003 metų Visuomenės teisinio švietimo priemonių planas).

2004 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė išleido nutarimą (2004) dėl visuomenės teisinio švietimo 2004-2008 metų programos (toliau – 2004-2008 metų programa) patvirtinimo. Šioje programoje numatyti šie įgyvendinimo rezultatai:

1. Visuomenės teisinio švietimo sistemos sukūrimas.
2. Nuoseklus visuomenės teisinio švietimo priemonių vykdymas.
3. Visuomenės teisinio švietimo veiklos koordinavimas.
4. Šios programos monitoringo užtikrinimas.
5. Teisinio ugdymo pradmenų įvedimas ikimokyklinio ugdymo institucijose ir tęsimas bendrojo lavinimo mokyklų vyresniosiose klasėse.
6. Teisinio švietimo paslaugų teikimas gyventojams: vaikų ir jaunimo ugdymas, kitų socialinių grupių informavimas ir (arba) konsultavimas, nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas konsultacijų sistemoje.

7. Gerėjantis teisinės informacijos prieinamumas ir gyventojų teisinių žinių lygis (Žin., 2004, Nr. 188-7015).

Atsižvelgiant į tai, jog ši programa yra ne vienkartinio, o tęstinio pobūdžio, Vyriausybė 2008 m. spalio 29 d. išleido nutarimą (2008) dėl visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programos (toliau 2009-2012 metų programa) patvirtinimo. Abiejų minėtųjų programų (2004; 2008) pagrindinis tikslas – "<...> pagerinti teisinės informacijos prieinamumą visuomenei, sukurti ilgalaikį teisinės sąmonės ugdymo pagrindą, ugdyti savarankiškai mąstantį Lietuvos Respublikos gyventoją, sugebantį savarankiškai pasinaudoti savo teisėmis ir vykdyti savo pareigas" (Petrauskienė, Jonynienė, 2012).

Vienas iš Teisinio švietimo 2009-2012 metų programos uždavinių, kaip nurodo B. Kairienė ir G. Dzindzalietienė (2009, p. 56), - "<...> formuoti teisinę sąmonę priešmokyklinio, ikimokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose <...>", taip sudarant sąlygas kiekvienam moksleiviui dar vidurinėje mokykloje pasirinkti teisės pagrindų kursą. Tačiau R. Prakapas ir R. Žilinskienė (2008) atkreipia dėmesį, jog galimybė vykdyti savarankišką teisinį ugdymą mokykloje sudaroma tik vyresnėse klasėse, o dažniausiai teisinis ugdymas mokyklose įgyvendinamas integruojant teisines žinias į atskiras mokomąsias disciplinas (Petrauskienė, Jonynienė, 2012).

Apibendrinant galima teigti, kad teisinis švietimas svarbi kiekvieno piliečio gyvenimo dalis, nes tik turėdamas žinių jis gali tinkamai elgtis. Piliečio teisinės žinios turi būti naudojamos praktiniame gyvenime, teisiniu švietimu nesiekiama išugdyti kuo daugiau teisininkų. Siekiama moralios piliečių visuomenės. Visuomenės, kurios nariai turėtų teisinę sąmonę, t.y. jų elgesys atspindėtų, jų teisines žinias.

2.2 Teisinio švietimo informavimo galimybės Lietuvoje

Lietuvoje teisinis švietimas yra svarbus valstybiniu lygiu. 2001 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė įsipareigojo gerinti bei skatinti visuomenės teisinį švietimą. 2004 m. buvo sukurta Visuomenės teisinio švietimo programa, kurioje nurodoma, kas yra teisinis švietimas ir koks jo pagrindinis tikslas – pagerinti teisinės informacijos prieinamumą visuomenei, sukurti ilgalaikį teisinės sąmonės ugdymo pagrindą, ugdyti savarankiškai mąstantį Lietuvos Respublikos gyventoją, sugebantį savarankiškai pasinaudoti savo teisėmis ir vykdyti savo pareigas.

Šioje programoje įvardinamos priemonės, kuriomis bus siekiama įgyvendinti išsikeltą tikslą. Priemonių įvardintą įvairių: kasmet atlikti visuomenės teisinio ugdymo stebėseną ir rinkti informaciją apie problemines šių sistemų sritis, inicijuoti edukologijos srities magistrantūros programas, įtraukti į visuomenės įvairių grupių teisinį švietimą regionines jaunimo organizacijas,

skatinti ir prižiūrėti teisės pagrindų mokymą bendrojo lavinimo mokyklose, organizuoti tikslinėms visuomenės grupėms teisinio švietimo renginius teisinės informacijos prieigos vietose savivaldybių teritorijose. Minimos tik kelios priemonės, kurios yra įvardintos programoje.

Nuo 2001 metų kasmet tvirtina visuomenės teisinio švietimo priemonių planus, kuriuose yra numatyta skleisti teisinio švietimo informaciją, leidžiant informacinius lankstinukus, suteikiančius asmenims galimybę savarankiškai susipažinti su svarbia teisine informacija, organizuojant teisinės informacijos sklaidos kampanijas per radiją, televiziją ir spaudoje (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004).

Viena iš minėtos Visuomenės teisinio švietimo programos teisinio švietimo priemonių – teisinės informacijos portalas: www.teisingumas.lt. Šioje internetinėje svetainėje pateikiama teisinė informacija visuomenės nariams, jų patogumui, yra suskirstyta informacija pagal amžių: jaunimui ir suaugusiems. Šiame portale galima rasti įvairių straipsnių, susijusių su teise, nuorodų, kur kreiptis, prireikus teisinės konsultacijos, pateikiama teisės istorija, nurodoma kokie teisės aktų pakeitimai vykdomi ir kokie teisės aktai planuojami kurti.

Kalbant apie studentų įtraukimą į teisinį švietimą, pagal anksčiau minėtą Vyriausybės nutarimą, yra parengtos studentams specialios studijos – teisės edukologija. Šių studijų tikslas – rengti teisinio švietimo specialistus, gebančius skleisti teisines žinias visuomenėje: supažindinti vaikus, jaunuolius bei suaugusius su praktine teise, su kuria jie susiduria kasdieniniame gyvenime; padėti jiems pažinti ir suprasti, kaip valstybėje galiojantys įstatymai daro įtaką žmonių kasdieniam gyvenimui bei mokyti prisiimti atsakomybę už savo teises ir pareigas. Taigi teisinio švietimo kokybiškumui užtikrinti ruošiami specialistai, kad teisinis švietimas būtų tinkamai organizuojamas, jog jis nebūtų vykdomas žmonių, kurie nėra tam pasiruošę.

Kitas projektas, kuris taip pat yra orientuotas į visuomenės teisinį švietimą, tai – ELSA (TheEuropeanLawStudent'sAssociation). ELSA didžiausia pasaulyje nepriklausoma, nepolitinė, ne pelno siekianti teisės studentų ir jaunųjų teisininkų organizacija, vienijanti kaip 30000 narių 41-oje Europos valstybių. Šios organizacijos vizija – teisingas pasaulis, kuriame gerbiamas žmogaus orumas ir kultūrinis savitumas. Kaip pateikiama ELSA internetiniame portale www.elsa.lt, visuomenės teisinis švietimas yra ir vienas iš svarbiausių ELSA Lietuva tikslų. Siekdama prisidėti prie visuomenės teisinių žinių gilinimo ir kartu įgyvendindama vieną iš savo tikslų ELSA Lietuva organizuoja moksleivių teisinio švietimo programą, kurios pagrindiniai tikslai bei uždaviniai yra:

1. Išmokyti vyresniųjų klasių mokinius geriau orientuotis analizuojant teisės aktus, suvokti jų sistemą.
2. Pateikti informaciją apie pagrindinius teisės aktus ir jų taikymą.
3. Suteikti bazines žinias apie asmens teisių įgyvendinimą ir įgyvendinimo ribas.

4. Suteikti žinių apie pagrindines teisės šakas, jų reguliuojamus santykius ir teisės aktų priskyrimą konkrečiai teisės šakai.

5. Suteikti žinių apie teisių ir interesų gynybos būdus bei priemones, ką tam tikrais atvejais daryti ar kur kreiptis, kuo vadovautis iškilus tam tikriems klausimams ar problemoms.

6. Parengti mokiniams teisinio proceso inscenizaciją.

7. Parengti atmintin, kurioje nurodyti visus pagrindinius teisės aktus, valstybės institucijas, veiksmų planą, kuriuo reikia vadovautis iškilus teisinėms problemoms.

Žinoma, tai orientuota į jaunąją visuomenės dalį, tačiau, kaip jau buvo kalbama apie teisinio švietimo sąvoką, švietimas veiksmingiausias, kai jis pradedamas kuo anksčiau. Galima teigti, kad minusas šios programos, jog čia kalbama apie teisinių žinių suteikimą, bet nekalbama apie praktinius įgūdžius. Kaip teigia V. Šlapkauskas(2004), vienas iš teisinio švietimo elementų yra teisinio švietimo žinios, tad ši programa yra orientuota į teisines žinias.

Apibendrinant galima teigti, kad visuomenės teisinio švietimo problema sprendžiama įvairiais būdais. Ši problema nėra apleista. Tačiau norint, kad teisinis švietimas teiktų naudos, būtina, kad ir adresatai, tiems kam yra skirtas teisinis švietimas, dėtų pastangas. Lieka pačiai visuomenei domėtis teisiniu švietimu ir keisti savo elgesį ar pažiūras.

2.3. Žiniasklaida ir reklamakaip teisinio švietimo priemonės

Kaip jau buvo minėta anksčiau 2004-2008 ir 2009-2012 metų teisinio švietimo programose, viena iš teisinio švietimo priemonių yra specialios televizijos laidos, radijo laidos, kurių metu visuomenė supažindinama su žmogaus teisėmis bei jų įgyvendinimu ir tai reguliuojančiomis teisės normomis, įtvirtintomis naujuose Lietuvos Respublikos teisės aktais.

Pasak G. Steponavičiaus (2004), žiniasklaida yra lyderė, siekiant kuo greičiau pateikti informaciją, ir pakankamai didelis visuomenės pasitikėjimas žiniasklaida yra vienas iš veiksnių, leidžiančių jai jaustis pakankamai tvirtai. Dėl šios priežasties žiniasklaidos vaidmuo visuomenėje yra ne vienas. Žiniasklaidos pagrindinis vaidmuo yra informacinis, taip pat pramoginis, bet jis gali būti ir ugdomasis (Steponavičius, 2004).

Žiniasklaida – tai informavimo priemonės: spauda, radijas, televizija, internetas, kurių pagalba gali būti platinama teisinio švietimo informacija. Analizuojant žiniasklaidos vaidmenį teisiniame švietime pirmiausia reikia paminėti, kad žiniasklaida pasiekia didžiausią asmenų kiekį, todėl jos daromas poveikis yra didžiausias.

Žiniasklaidos švietimas/ugdymas (angl. Mediaeducation), Amerikos mokslininko B. Gunter, apibrėžiamas kaip žiniasklaidos priemonių studijavimas ir analizė (Gunter, 1994). Kiti

mokslininkai, žiniasklaidos ugdymą aiškina kaip: pedagoginį žiniasklaidos panaudojimą, kai yra siekiama skatinti ir vystyti kritinį mąstymą, naudojant įvairias žiniasklaidos rūšis. Šiuo atveju žiniasklaida tampa svarbia dalimi žmogaus socializacijai, tai kaip informacijos, pramogų, švietimo šaltinis. Žiniasklaidos objektas tampa švietimo tikslu (mokymu(-si) naudojant žiniasklaidą) (Juteikienė, Motekaitytė, 2009).

Žiniasklaidos priemonių švietimas apima gebėjimą naudotis, analizuoti, įvertinti ir pateikti žiniasklaidos produktus. Medija (žiniasklaidos) technologijas ir jų poveikį išmanantis asmuo žiniasklaidos reikšmę supranta taip: visi žiniasklaidos pranešimai yra sugalvoti žmogaus ir sukonstruoti taip, kad turėtų, kuo didesnį poveikį ir informacijos įsisavinimą, žiniasklaidos pranešimais stengiamasi formuoti mūsų supratimą apie pasaulį. Kiekvienas individualus asmuo interpretuoja žiniasklaidos pranešimus unikaliai, žiniasklaida yra galingas įrankis, galintis sukelti ekonomines pasekmes. Žiniasklaidos priemonių pagalba išsilavinęs žmogus sugeba apriboti žiniasklaidos naudojimą ir teigiamai bei teisingai pasirinkti žiniasklaidos priemones ir jų naudojimą, sugeba pasirinkti kūrybingumą ir mąstymą skatinančias alternatyvias žiniasklaidos priemones, kurios jam leidžia vystyti kritinį mąstymą ir žiūrėjimo įgūdžius, suprasti politines, socialines, ekonomines, ir emocines prasmes visose žiniasklaidos rūšyse (Juteikienė, Moteikytė, 2009).

Kaip pavyzdį galima pateikti 52 teisinio švietimo radijo laidų ciklą "Būtinosios teisės žinios kiekvienam". Šio projekto paskirtis – supažindinti visuomenę, o ypač labiausiai pažeidžiamus jos narius (socialiai remtinus žmones, vienišas motinas, pagyvenusius žmones, neįgaliuosius ir kt.), su jų teisėmis, pareigomis, Lietuvos ir Europos Sąjungos teisine sistema, naujienomis teisės srityje. 2008 metais pradėto 52 radijo laidų ciklo metu Žinių radijo eteryje analitinėje laidoje "Mano teisė" buvo aptariami nauji teisės aktai, Civilinio kodekso ypatumai, šeimos teisinių santykių reguliavimas (vedybų sutartys, santuokos nutraukimo tvarka ir kita), darbo teisinių santykių reglamentavimas (darbo sutarčių sudarymas, darbuotojo ir darbdavio teisės ir pareigos, autorinių sutarčių sudarymas ir kita), problemos teisėsaugos institucijų praktinėje veikloje (policijos, antstolių, notarų ir kitų teisėsaugos įstaigų darbas ir aktualijos), baudžiamasis procesas (įtariamųjų, nukentėjusiųjų ir kitos proceso dalyvių teisės). Laidos autoriai – advokatas Darius Sauliūnas ir žurnalistė Eglė Kairelytė. Laidose taip pat dalyvavo įvairūs teisės srities mokslininkai ir praktikai iš Vilniaus universiteto, Mykolo Romerio universiteto, Teisingumo ministerijos, Lietuvos teisininkų draugijos, advokatūros, Generalinės prokuratūros, Antstolių rūmų, Notarų rūmų, policijos įstaigų, įvairių nevyriausybinių organizacijų, advokatų ir teisinių paslaugų kontorų ir kita (Pranešimas spaudai, 2006).

Galima pastebėti, kad į įvairias laidas skirtas ne tik teisiniam švietimui, analizuojant tam tikras gyvenimo istorijas, pakviečiami įvairūs teisės specialistai, kurie komentuoja atskiras

situacijas iš teisinės pusės. Jų komentarus taip pat galima priskirti prie teisinio švietimo, nes žmonės supažindinami su teisės aktų tam tikromis nuostatomis.

Pažymėtina, kad teisiniu švietimu žiniasklaidoje užsiima ne tik teisingumo ministerijos projektus laimėję atskiros laidos, bet ir kai kurios kitos valstybės institucijos. Pavyzdžiui, Nacionalinė teismų administracija skelbia radijo laidų įrašus ir straipsnius, kuriuose teisinio švietimo temomis ir visuomenei aktualiais bei probleminiais klausimais savo nuomonę išsako teisėjai, teismų savivaldos institucijų ir Nacionalinės teismų administracijos atstovai. Tokiu būdu siekiama kuo plačiau skleisti teisines žinias ir ugdyti sąmoningą bei pilietišką visuomenę.

Galima teigti, kad tokios laidos yra labai svarbos vykdant visuomenės teisinį švietimą, nes jų metu informacija pasiekia labai didelę visuomenės dalį.

Žiniasklaida labai įtakoja žmogaus teisinę sąmonę. Tačiau žiniasklaidą labiausiai domina vadinama "juodoji" teisės pusė – tai yra situacijos, kai į teisiškai reikšmingą procesą įsijungia organizuota valstybinė prievarta. Visuomenė iš visų pusių yra raginama aktyviai ginti savo teises, o žiniasklaida kaip teisiškai reikšminga pasakoja istorijas, kurių pagrindiniai veikėjai yra ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokurorai ir teismai, kurie galiausiai ir nusprendžia, kas teisus, o kas ne. Visiems susidaro įspūdis, kad teisė yra tokia žmonių elgesio reguliavimo forma, kurioje valstybės prievarta sudaro esmę, ir kad teismas yra vienintelė vieta, kur žmogaus pretenzijos gali būti apgintos. Tačiau prievartos taikymo būtinybė teisėje atsiranda tik tada, kai teisė nepasiekia savo tikslų kitokiomis formomis. Teisė pirmiausia reiškia kompromisą, savanorišką įsipareigojimą riboti savo teises ir gyventi tokiu būdu, kad netrukdytume savo teisėmis naudotis ir kitiems. Žmogus gali gyventi laikydamasis dešimties Dievo įsakymų ir nežinodamas nė vieno įstatymo. Tačiau toks jo gyvenimas taip pat atitiks ir teisės reikalavimus. Todėl faktas, kad daugėja žmonių, ginančių tikrai ar tariamai pažeistas teises teisme, pirmiausia reiškia, kad kiti normatyviniai reguliatoriai (moralė, religija) silpnėja, kad teisė galimai yra neefektyvi ir nekokybiška. O gali reikšti ir tai, kad visuomenės teisinė sąmonė ir savimonė yra ugdomos ne ta linkme (Lastauskienė, 2014).

Teisinį švietimą įtakoja ne tik žiniasklaida, bet ir reklama. Bendriausia prasme, reklama apibrėžiama kaip užsakovo bet kokia forma apmokamas netiesioginis informacijos apie idėjas, gaminius ar paslaugas skleidimas, naudojantis žiniasklaidos priemonėmis – laikraščiais, žurnalais, televizija ir radiju (Kotler, 2011). Įprastinė reklama dažniausiai yra skirta prekių ir paslaugų siūlymui rinkoje. Bet šis terminas taip pat reiškia ir veiklą, nukreiptą skatinti visuomenę šviestis teisinėmis temomis. Reklama gali būti suskirstyta į tris stambias grupes (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Reklamos grupės (Wells, 2005)

Reklamos rūšis	Apibūdinimas
Komercinė reklama	Šioje reklamoje skelbiama su komercine-ūkine, finansine ar profesine veikla susijusi informacija, kuria siekiama skatinti prekių įsigijimą ar naudojimąsi paslaugomis, įskaitant nekilnojamojo turto įsigijimą, turtinių teisių ir įsipareigojimų perėmimą. Pagrindinis reklamos tikslas yra gauti pelną sau, ar įmonei.
Socialinė reklama	Šia reklama visuomenei pateikiama nekomercinė informacija apie valstybės ar vietos savivaldos institucijų, visuomeninių organizacijų bei asmenų vykdomą socialinės apsaugos, sveikatos, aplinkos apsaugos, švietimo, kultūros, mokslo ir pan. politiką bei jos įgyvendinimo priemones.
Politinė reklama	Šia reklama už užmokestį ar kitokį atlygį viešai skleidžiama valstybės politiko, politinės partijos, jos nario, politinės kampanijos dalyvio vardu ir (ar) interesais bet kokia forma ir priemonėmis informacija, kuria siekiama paveikti rinkėjų motyvaciją balsuojant rinkimuose ar referendume arba kurios skleidimu siekiama propaguoti politinę partiją, jos narį ar kandidatą.

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, galimos trys stambios reklamų grupės: komercinė (kuria siekiama skatinti prekių įsigijimą ar naudojimąsi paslaugomis), socialinė (kuria visuomenei pateikiama nekomercinė informacija apie valstybės ar vietos savivaldos institucijų, visuomeninių organizacijų bei asmenų vykdomą veiklą) bei politinė reklama (skirta paveikti rinkėjų motyvaciją balsuojant rinkimuose ar referendume arba kurios skleidimu siekiama propaguoti politinę partiją, jos narį ar kandidatą, mokant už šią reklamą atitinkamą užmokestį). Šiuo atveju teisinio švietimo tradicijų kontekste svarbiausia yra socialinei reklamai. Ją galima traktuoti kaip teisinio švietimo informacijos perteikimo priemonę.

Socialinė reklama (*angl. publicadvertising)* – tai viena pagal reklamuojamą objektą išskiriamų reklamos kategorijų. Ji įsikomponuoja tarp komercinės, politinės ir kultūrinės reklamos (Markauskas, 2008). B. Čereška (2004) socialinę reklamą įvardina kaip reklamą, kuri turi utilitarinį, neatsiejamą nuo materialinės naudos praktinį pobūdį. Socialinės reklamosgali būti apibūdinamos kaip neprekinės (nekomercinės) reklamos. B. Čereškos nuomone, socialinių reklamų užsakovai būna visuomenės, politikos, religinės, labdaros ar kitokio pobūdžio organizacijos. R. Urbanskienė ir O. Obelenytė(1995) socialinę reklamą apibūdina kaip priemonę, kuri padeda „formuotis interesams, papročiams, požiūriams, įveikti klaidas ir prietarus, tarnauja kultūriniam, politiniam, moraliniam ir estetiniam žmonių auklėjimui. Ji susijusi su visuomenės nuomonės formavimu“ (Urbanskienė, Obelenytė, 1995).

Socialinės reklamos apibrėžimo nėra Lietuvos Respublikos reklamos įstatyme (2015). Šio įstatymo 5 straipsnyje nurodyta, jog “ šis įstatymas nereglamentuoja politinės ir socialinės

reklamos" (LR reklamos įstatymas, 2015).Socialinės reklamos apibrėžimas pateikiamas Lietuvos Respublikos Tabako kontrolės įstatyme: socialinėreklama yra“reklama, kuriaskatinamasocialinėgerovė, tai yrasveikagyvensena, sveikatosstiprinimas, ligųiržalingųsveikataiįpročiųprofilaktika” (LR Tabako kontrolės įstatymas, 2004). Kaip matyti, šiuo atveju akcentuojamas socialinės reklamos poveikis visuomenės sveikatai – siekiama, kad asmenys rinktųsi sveiką gyvenseną, sveikatos gerinimą bei būtų stiprinama ligųiržalingųsveikataiįpročiųprofilaktika.

Socialinė reklama, kaip ir bet kuri kita reklamos rūšis, atlieka tam tikras funkcijas. B. Čereška (2004) skiria socialines ir ekonomines reklamos funkcijas:

1. Socialinės funkcijos:
    a. Reklama plečia žmonių akiratį, turtina jų žinias, supažindina su mokslo ir technikos pasiekimais, informuoja, auklėja ir šviečia;
    b. Reklama turi įtakos šiuolaikinio, sveiko, kultūringo gyvenimo būdo propagavimui.
2. Ekonominės funkcijos:
    a. Reklama padeda kelti prekybos, aptarnavimo kultūrą, taupyti laiką prekėms įsigyti, propaguoja pažangius prekių pardavimo metodus.
    b. Reklama palengvina gyventojams geriau apžvelgti rinką ir orientuotis joje, greičiau apsispręsti, kuri prekė jiems labiau tinka.

Anot E.Rimkutės ir N.Pakalnytė (2009), socialinėmis reklamomis „skatinama keisti ir informuoti visuomenė, skatinti pirkėjus, norinčius gauti smulkesnę informaciją, populiarinti socialines problemas, keisti elgesio modelius, aiškinti politinius požiūrius, sukurti teigiamą visuomenės nuomonę tam tikru klausimu, informuoti apie naują socialinė srovę arba judėjimą.“ Taigi, galima daryti prielaidą, kad socialinė reklama gali atlikti informavimo apie teisinį švietimą funkciją bei sukurti teigiamą visuomenės nuomonę teisinio švietimo klausimu.

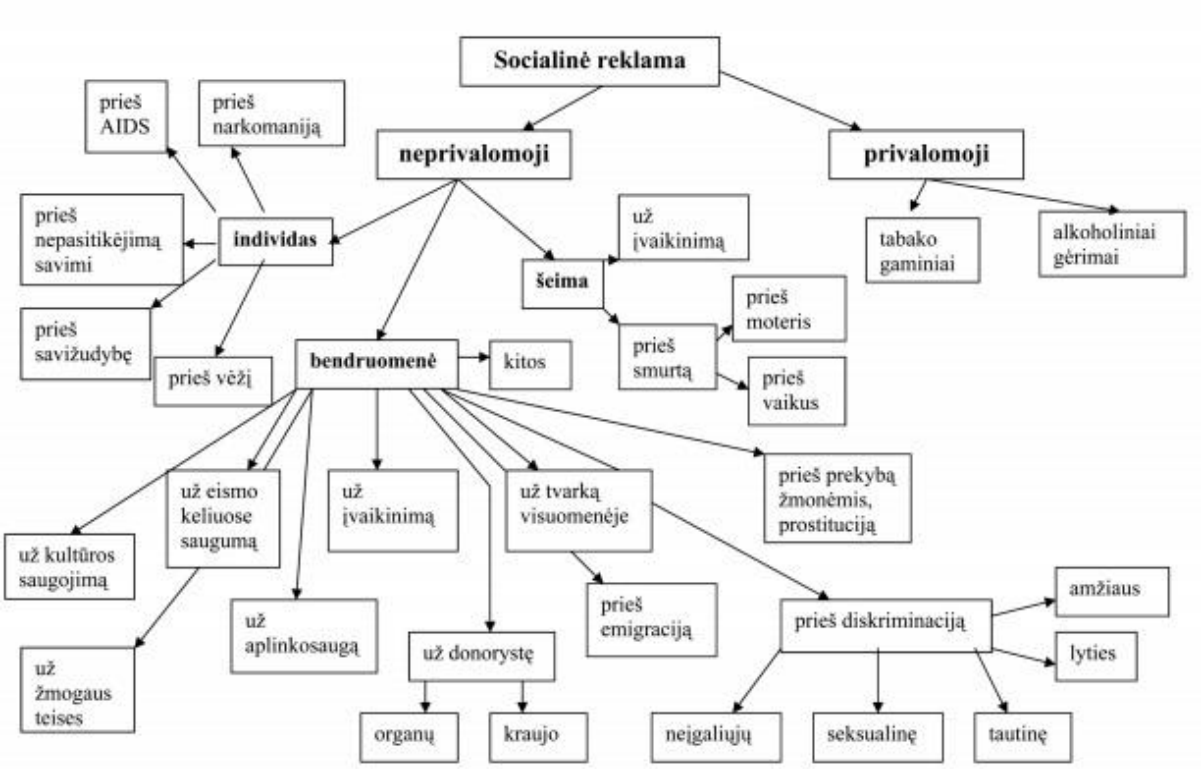
D. Jokubauskas (2003) pateikia komercinės ir socialinės reklamos tikslų ir uždavinių palyginimą (pagal Bovį ir Arseną) (žr. 5 lentelę). Lentelėje galima matyti, kad komercinės reklamos tikslas ir uždaviniai susiję su prekės apibūdinimu ir skatinimu ją įsigyti, o socialinės reklamos – informuoti visuomenę apie tam tikrą socialinę problemą ir kaip ją spręsti (keisti žmonių elgesį).

2 lentelė. Reklamos tikslų ir uždavinių palyginimas.

Komercinė reklama	Socialinė reklama
Padidinti pirkėjų srautą	Skatinti žmones gauti smulkesnę informaciją
Skatinti lojalumą tam tikram prekiniam ženklui	Populiarinti socialines problemas
Pakeisti vartotojiškas tendencijas	Pakeisti elgesio modelius
Pasakoti apie prekės savybes ir kokybę	Aiškinti politinius požiūrius
Informuoti visuomenę apie pačią prekę	Sukurti teigiamą visuomenės nuomonę tam tikru klausimu
Priminti visuomenei apie brangaus pirkimo laiką.	Informuoti visuomenę apie naują socialinę srovę (judėjimą)

Šaltinis: Jokubauskas D. Reklama ir jos poveikis vartotojui. Vilnius, 2003

Socialinių reklamų rūšys pateikiamos 1 pav.

1 paveikslas. Socialinių reklamų rūšys (Rimkutė, Pakalnytė, 2009)

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, socialinė reklama gali būti skirstoma į dvi pagrindines rūšis: privalomąją ir neprivalomąją socialinė reklamą. Privalomosios socialinės reklamos tipų yra tik du: tai alkoholio ir tabako socialinės reklamos, kuriomis visuomenė skatinama jo vartoti mažiau bei informuojama apie neigiamą poveikį sveikatai. Neprivalomoji socialinė reklama skirstoma į tris tipus:

1. Susijusi su individu: AIDS, narkomanija, nepasitikėjimas savimi, savižudybės, vėžys;
2. Susijusi su šeima: smurtas prieš moteris ir vaikus, įvaikinimas;

3. Susijusi su visuomene: kultūros saugojimas, žmogaus teisės, saugus eismas, įvaikinimas, aplinkosauga, kraujo ir organų donorystė, tvarka visuomenėje, diskriminacija, prekyba žmonėmis, prostitucija ir kita (Rimkutė, Pakalnytė, 2009).

Darytina prielaida, kad teisinio švietimo propagavimas gali būti laikomas neprivalomąją socialine reklama, kuria siekiama visuomenę informuoti apie teisinius klausimus.

Šiam darbo skyriui aktualios socialinės funkcijos, nes jos įvardina svarbiausius dalykus: švietimą, lavinimą ir įtaką. Svarbu išsiaiškinti ar turi įtakos socialinės reklamos žmogaus elgsenai, ar teisinis švietimas veiksmingas per socialines reklamas.

R. Urbanskienė, O. Obelenytė (1995) pateikia, kad veiksminga reklama turi turėti šias savybes: masiškumas, viešumas, vienakryptingumas, reklamos tikslų slėpimas, idėjiškumas, reklamos teisingumas, konkretumas, planingumas. Viena „įdomesnių“ savybių yra reklamos tikslų slėpimas. Autorės teigia, kad negalima pasiekti norimo tikslo, jeigu to siekiama atvirai, ypač tai svarbu kalbant apie žmonių auklėjimą (Urbanskienė, Obelenytė, 1995).

B. Čereška (2004) teigia, kad reklama turėtų poveikį, reikalinga tam tikri poveikio elementai. Reklama daro įtaką mintims ir jausmams, norime mes to ar ne. I. Smetonienė (2009) pabrėžia, kad kiekvienas adresatas skirtingai priima informaciją. Anot autorės, „vieni suvokia visą tekstą, kiti patiria emocijų, susijusių su subjektyviomis asociacijomis, ir įsidėmi emocinius reklamos elementus, treti įsidėmi tą teksto dalį, kuri labiausiai krinta į akį dėl įforminimo“ (Smetonienė, 2009, p. 36).

Pastebėtina, kad Lietuvoje dar nėra atlikta daug tyrinėjimų ar socialinės reklamos veiksmingos. Anot S.Biržietienės (2012), Lietuvojedaugėjasocialinėsreklamos, įvairiųkampanijųmetuaktualizuojamospačiosįvairiausiosvisuomenėsproblemas, o socialinėreklamadažnaitampasvarbiausiuviešinimobūdu. S.Biržietienė (2012) pabrėžia, kadsocialiniųreklamųkūrėjaidažnaiorientuojasių labiauapibrėžtąauditoriją, todėlgeriau „prisitaiko“ prieadresato, stengiasipasitelktipriemones (vaizdą, kalbą, garsą, mintieskonstrukciją), kuriosbūtųartimos, suprantamos, priimtinosjųadresatui.Šiuo metu socialinės reklamos yra labiau publicistinė sritis, leidžianti žurnalistams padiskutuoti, ar socialinės reklamos kokybiškos. G. Gimžauskas (2005) įvardindamas socialinės reklamos ypatumus Lietuvoje pateikia niuansus, su kuriais susiduria socialinės reklamos. Autorius teigia, kad mūsų šalyje susiduriama su mažo biudžeto problema, dėl šios priežasties yra samdomos nekokybiškas paslaugas teikiančios įmonės arba socialinė reklama kuriama savo lėšomis. Galima teigti, kad Lietuvoje kol kas dar yra problemų, kuriant efektyvias socialines reklamas, tačiau pačios reklamos egzistuoja. Keltinas klausimas, ar šios reklamos yra kokybiškos ir ar veikia žmonių elgesį. Šiuo klausimu reikėtų analizuoti plačiau ir atlikti socialinius tyrimus.

Apibendrinant galima teigti, kad žiniasklaida – tai informavimo priemonės: spauda, radijas, televizija, internetas, kurių pagalba gali būti platinama teisinio švietimo informacija. Šią informaciją galima skleisti vieno iš žiniasklaidos žanrų – socialinės reklamos – pagalba. Socialinė reklama – viešai skelbiama informacija, kurios užsakovas dažniausiai būna ne komercinės srities atstovas, o valstybės institucija. Teisinio švietimo propagavimas gali būti laikomas neprivalomąją socialine reklama, kuria siekiama visuomenę informuoti apie teisinius klausimus. Socialinė reklama gali atlikti informavimo apie teisinį švietimą funkciją bei sukurti teigiamą visuomenės nuomonę teisinio švietimo klausimu.Analizuojant žiniasklaidoje vykdomą teisinį švietimą, pirmiausia paminėtina, kad Lietuvoje nėra teisinio švietimo žiniasklaidoje sistemosir yra būtina koordinuoti teisinio švietimo veiklą visos valstybės mastu. Be to, žmogui sunku atsirinkti kuri teisinė informacija yra teisinga.

3.TEISINIO ŠVIETIMO DOKUMENTŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ

3.1. Tyrimo metodologija

Anot B.Bitino, L.Rupšienės ir V.Žydžiūnaitės (2008) mokslinis tyrimas yra „sistemingas ir kryptingas tikrovės objektų nagrinėjimas, taikant mokslinio pažinimo priemones ir metodus", kurio rezultatas yra "naujos žinios apie tiriamuosius objektus, naujos šių objektų pertvarkymo technologijos". Moksliniai tyrimai gali būti kiekybiniai arba kokybiniai.

Pasak K.Kardelio (2007), kokybiniais tyrimais, skirtingai nei kiekybiniais, siekiama kitokių tikslų – suprasti jau egzistuojančius reiškinius. Tai indukcinis tyrinėjimo kelias: nuo praktinio fenomeno analizės link teorijos konstravimo. Tuo tarpu darbe naudojamas kiekybinis tyrimas skirtas pamatuoti, pagrįsti, įrodyti ar patikrinti priežastingumo ryšius (Kardelis, 2007). Analogiškai nurodo ir R.Žukauskienė (2008). Autorės teigimu, pagrindinė kiekybinių tyrimų paskirtis – objekto požymių aiškinimasis ir prognozavimas, tai yra siekiamas statistiškai pagrįsti objekto esminius požymius, reiškinių priežastinius ryšius, jo funkcionavimo veiksnius. Kokybinio tyrimo išvados gali būti interpretuojamos kaip hipotetiniai teiginiai; tačiau tokius teiginius reikia toliau tikrinti (Žukauskienė, 2008).

Tyrimui atlikti pasirinktas ***kokybinis tyrimas***, norint nustatyti teisinio švietimo tradicijas Lietuvoje. Pasak A.Bryman (2006) kokybiniai tyrimai yra suprantami kaip mokslinių tyrimų strategijos, kurių santykinai atviras požiūris į mokslinių tyrimų procesą dažnai pateikia netikėtumų, krypties pokyčių ir naujų įžvalgų. Autoriaus manymu, kokybinių tyrimų privalumas yra tas, kad jais gaunami kompleksines tekstiniai aprašymai, kaip žmonės patiria tam tikrą mokslinių tyrimų problemą, kadangi tiriamieji pateikia informaciją apie savo potyrius, elgesį, įsitikinimus, pažiūras, emocijas ir santykius su kitais asmenims (Bryman, 2006). R.Tidikis (2003) nurodo, kad kokybiniu tyrimu objektas aiškinamas per individų realios praktikos subjektyvius aspektus, o tam reikia socialinių žinių, duomenų nagrinėjamos problemos elementams aprašyti ir paaiškinti. S. Girdzijauskienė (2006) teigia, kad „kokybinis tyrimas – tai giluminis vienos nedidelės socialinės realybės pjūvis, kai detaliai ir nestruktūruotai bei sistemingai renkamos žinios apie reiškinį ar individą".

Tyrimo metodas. Metodas mokslinėje literatūroje yra apibrėžiamas kaip „tikslo siekimo, veikimo būdas, veiklos tvarka, sąmoningai naudojama tam tikram tikslui pasiekti, reiškinių, faktų tyrimo kelias" (Balčiūnas ir kt., 2014).

Pasak S.Balčiūno ir kt. (2014), „kokybinių duomenų sisteminimas ir analizė yra griežtai apibrėžtos procedūros, pasirenkamos atsižvelgiant į tyrimo tipą, tyrimo tikslus, duomenų tipą, duomenų rinkimo būdą, tyrėjo gebėjimus ir patirtį. Metodas apibrėžiamas kaip tikslo siekimo, veikimo būdas, veiklos tvarka, sąmoningai naudojama tam tikram tikslui pasiekti, reiškinių, faktų tyrimo kelias (Balčiūnas ir kt., 2014).

R.Žukauskienė (2008) teigia, kad renkant duomenis, kokybiniuose tyrimuose paprastai naudojami stebėjimo, pokalbio, dokumentų rinkimo ir analizės metodai. Renkant duomeis reikalinga atsižvelgti į nagrinėjamą problemą, dokumentų prieinamumą ir į jau turimus duomenis (Webley, 2010). Šio magistro darbo tikslui bei uždaviniams įgyvendinti pasirinktas ***dokumentų rinkimo ir analizės metodas***. Atsižvelgiant į mokslinio tyrimo objektą, tyrimo tikslus ir uždavinius, šis metodas laikytinas svarbiausiu duomenų rinkimo (gavimo) metodu.G.Bowen (2009) teigia, kad dokumentų analizė kaip metodas pasižymi šiais privalumais: efektyvumu, prieinamumu, mažomis sąnaudomis, stabilumu, tikslumu ir didele aprėptimi. Taip pat autorius nurodo, kad šis metodas pasižymi sekančiais trūkumais: nepakankamu detalumu, maža tikimybe rasti kai kuriuos senus dokumentus ar juos atkurti bei šališku selektyvumu (Bowen, 2009).

Prieš atliekant bei dokumentų analizės atlikimo metu reikia atsakyti į šiuos klausimus:

- Ar tyrėjo pasirinkti duomenų šaltiniai atitinka jo tyrimo temą?
- Kaip tyrėjas toleruoja bet kokį faktų iškraipymą ar rinkimą numatytuose šaltiniuose?
- Pagal kokius principus tyrėjas atsirenka šaltinius, kurie jam reikalingi?
- Kokiu lygiu šaltinis, kuris aprašo atskirą įvykį, atspindi situacijos (reiškinio) esmę?
- Ar šaltinis atitinka rekomendacijas, sumanymą ir tai, kas turėtų būti padaryta?
- Kiek svarbus yra šaltinio turinys?
- Kokiomis prielaidomis remiantis renkama ir pateikiama statistika?
- Ar tyrėjas tinkamai interpretavo šaltinio reikšmes ir jame pateiktus faktus?

Pagrindiniai dokumentų vertinimo kriterijai yra: tikrumas, patikimumas, reprezentatyvumas. Dokumentų klasifikacijos pagal rūšį pagrindą sudaro oficialumo lygis (Mogalakwe, 2006). Analizei pasirinkti oficialūs dokumentai – teisės aktai. M.Mogalakwe (2006) teigia, kad dokumentai gali būti pirminiai arba antriniai. Pagal sukūrimo eiliškumą analizei naudojami pirminiai dokumentai.Dokumentų turinio analizės logika pateikiama 2 lentelėje.

3 lentelė. Dokumentų turinio analizės logika

Tyrimo metodologija		**Tyrimo bazė**
Tyrimo tipas	Vertinamasis	Teisinio švietimo tradicijų nustatymas
Duomenų tipas	Kokybiniai	Rašytiniai teiginiai dokumentuose
Tyrimo duomenų šaltiniai	Oficialūs rašytiniai dokumentai	Teisinį švietimą nustatantys dokumentai
Duomenų interpretacija	Loginė-indukcinė analizė	Teisinio švietimo tradicijos, išskiriant jo raidą ir pokyčius
Rezultatų pateikimas	Aprašomasis	Pateikiamos gautos teisinio švietimo tradicijos

Šaltinis: V.Žydžiūnaitė (2011)

E.Blundell (2010) pabrėžia, kad dokumentų analizė turi ir privalumų, ir trūkumų, todėl tyrėjui būtina atsižvelgti į šiuos aspektus.

Tyrimo duomenims apdoroti naudojama turinio analizė. Turinio analizė – tai metodas, kurio metu yra analizuojami tekstinę, vizualinę ar garsinę formą turintys duomenys. Priklausomai nuo tyrimo tikslų, gali būti naudojama kiekybinė arba kokybinė turinio analizė. Kokybinė turinio analizė padeda identifikuoti temines kategorijas, kurių pagrindu yra pateikiamas sisteminis tiriamo reiškinio vertinimas (Žukauskienė, 2008).V.Morkevičiaus (2012) teigimu, turinio analizę galima naudoti analizuojant žiniasklaidos produktus, teisės aktus, mokslinius straipsnius, vaizdo ir garso medžiaga bei kitus. A.Telešienė (2015) teigia, kad turinio analize nagrinėjamos rašytinių ar sakytinių tekstų ištraukos, tyrėjo užrašai, vaizdų rinkiniai, tiriamųjų užrašai (pavyzdžiui, komentarai)Anot A.Bryman (2006), turinio analizė yra bene pats efektyviausias duomenų apdorojimo būdas, kuris naudojamas dokumentų analizei. F. Kohlbacher (2006) teigimu, turinio analizės atveju reikalinga atsižvelgti ir į teksto komponentų struktūrą, sakinių logikos struktūrą, individualius atvejus bei numanomus dalykus tekste.

Tyrimo imtis. Pasak K.Kardelio (2007) "kokybiniame tyrime neverta siekti tikimybinės, atsitiktinai sudarytos imties, bet priešingai — reikia pasirinkti tokius atvejus, kurie yra informatyvūs tiriamuoju požiūriu." Tyrimui atlikti pasirinkti 7 teisinio švietimo Lietuvoje dokumentai, atrinkti kriterinės atrankos būdu. V.Žydžiūnaitė (2011) nurodo, kad "kriterinėje atrankoje tyrėjas pasirenka tyrimo objektus pagal konkrečius kriterijus, kurie atitinka darbo temos kontekstą ir tyrimo problemos turinį." Tyrimui būtent šie dokumentai pasirinkti dėl to, kad juose nustatomas būtinumas visuomenę bei jos socialines grupes tokias kaip jaunimas, pensininkai, socialiai pažeidžiami asmenys (šiuo atveju – iš įkalinimo įstaigų paleisti asmenys) šviesti teisiniais klausimais.

Tyrimui atlikti nagrinėti šie teisinio švietimo dokumentai:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 1675 “Dėl visuomenės teisinio švietimo programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios, 188-7015.*
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 920 “Dėl visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. *Valstybės žinios, 920.*
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 29 d. nutarimas Nr. 1120 “Dėl visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios, 130-4981.*
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 15 d. nutarimas Nr. 762 „Dėl visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programos patvirtinimo pakeitimo“. *Valstybės žinios, Nr. 87-3704.*
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimas Nr. 1136 "Dėl visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programos 2010 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo". *Valstybės žinios, Nr. 114-4851.*
6. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2001 m. gruodžio 27 d. įsakymas Nr. 112 „Dėl Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios, Nr. 1-29.*
7. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2003 m. rugsėjo 24 d. įsakymas Nr. 4/07-174 „Dėl Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2001 m. gruodžio 27 d. įsakymo Nr. 112 "Dėl Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programos patvirtinimo" pakeitimo“. *Valstybės žinios,Nr. 92-4182.*
8. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2013 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. V-322 „Dėl Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2001 m. gruodžio 27 d. įsakymo Nr. 112 "Dėl Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programos patvirtinimo" pakeitimo“. *Valstybės žinios,Nr. 104-5129.*

Tyrimo eiga. Tyrimo procesas yra nuosekli intelektualinė-praktinė veikla, kuri remiasi sukurtu tyrimo planu ir kurios rezultate atliekamas realus empirinis tyrimas (Novelskaitė, 2012). K.Kardelis (2007) išskiria tokius tyrimo etapus:

1. pasiruošimas tyrimui ir tyrimo organizavimas (formuluojama tema, problema, objektas, hipotezės, tikslai, uždaviniai, taip pat aptariami metodai bei procedūros, nustatoma imtis);).

2. empirinių duomenų rinkimas;
3. tyrimo duomenų apdorojimas (statistinis duomenų apdorojimas, teorinis duomenų apdorojimas, gautų rezultatų praktinis pritaikymas) (Kardelis, 2007).

Autorius taip pat nurodo, kad mokslinio tyrimo etapai nėra griežtai reglamentuoti, t. y. tyrimo procesas gali būti papildytas naujais etapais arba kai kurių atsisakyta (Kardelis, 2007).

V.Žydžiūnaitė (2011) nurodo, kad kokybiniam tyrimui reikalingi tokie etapai: tyrimo instrumento sudarymas bei pagrindimas; tyrimo duomenų rinkimas; tyrimo duomenų analizė; empirinio tyrimo rezultatų interpretavimas (Žydžiūnaitė, 2011).

Kokybinis tyrimas vykdytas sekančiais etapais:

1. pasirinktas kokybinis tyrimas. Šis tyrimas pasirinktas norint nustatyti teisinio švietimo tradicijų Lietuvoje raidą ir pokyčius;
2. *pasirinktas tyrimo metodas* – dokumentų rinkimas ir analizė. Šiuo metodu siekta nustatyti teisinio švietimo Lietuvoje tradicijų ypatumus bei raida;
3. tyrimo metu gauti duomenys apdoroti pasitelkiant turinio analize bei interpretuoti vadovaujantis magistro darbo teorinėje dalyje aptarta moksline literatūra.
4. Tyrimas atliktas 2016 m. spalio 1-20 dienomis.

Tyrimo etika.B.Bitinas (2005) pateikia tokius esminius etikos principus, kurių būtina laikytis tyrėjui: teisė būti nepaţeistam, teisė nebūti išnaudojamam, tyrimo naudingumas, rizikos ir naudos santykis, pagarba asmens orumui, teisingumas, privatumas, konfidencialumas, savanoriškumas, geranoriškumas. Atliekant tyrimą, vadovautasi tyrimo naudingumo principu (Tidikis, 2003; Žydžiūnaitė, 2011).

3.2. Tyrimo rezultatai

Valstybinė švietimo 2003-2012 metų strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745, nurodoma švietimo misija: „suteikti kiekvienam su Lietuva save susiejusiam asmeniui savarankiško ir aktyvaus gyvenimo pagrindus, padėti nuolat tobulinti savo gebėjimus tapti visaverčiu demokratinės visuomenės nariu, aktyviai dalyvaujančiu socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime.” Įgyvendinant šią misiją Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino 2005-2008 metų, 2009-2012 metų bei pakeistą 2009-2012 metų Visuomenės teisinio švietimo programas bei jų įgyvendinimo planus.

Tiek visuomenės teisinio švietimo samprata, tiek reikalingumas bei teisinio švietimo sudėtis abejose programose iš esmės nesiskiria (žr. 2 lentelę). Apžvelgiant visas tris visuomenės teisinio švietimo sampratas, galima teigti, kad pakeistoje Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų

programoje ji pateikiama išsamiausiai. Analizuojant visuomenės teisinio švietimo sudėtį, pastebėtina, kad Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje sudėtis yra detalesnė negu Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje. Nurodoma, kad visuomenės teisinis švietimas susideda iš *teisinės sąmonės ugdymo, teisinės informacijos teikimo ir teisinio konsultavimo,* tuo tarpu Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje nurodoma, kad teisinio švietimo sudėtis apima *visuomenės teisinį ugdymą, informavimą ir konsultavimą*. Pakeistoje Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje visuomenės teisinio švietimo sudėtis išvis nepateikiama. Galima teigti, kad visuomenės teisinio švietimo sudėtis yra analogiška, tačiau Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje ji apibrėžiama detaliausiai.

4 lentelė. Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų, 2009-2012 metų bei pakeistos 2009-2012 metų programų bendrųjų nuostatų dalies palyginimas

Sritis	*Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programa*	*Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programa*	*PakeistaVisuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programa*
Visuomenės teisinio švietimo samprata	Procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti žinių ir gebėjimų, padedančių tinkamai naudotis savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, ginti savo teises ir vykdyti pareigas.	Procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, kad jie tinkamai naudotųsi savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, jas gintų ir atliktų pareigas.	Procesas, kurio metu visuomenei sudaromos galimybės įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, supažindinant asmenis su galiojančiu teisiniu reguliavimu ir veikiančia teisine sistema, pagrindinėmis žmogaus teisėmis, laisvėmis ir pareigomis, jų gynimo būdais
Visuomenės teisinio švietimo reikalingumas	Visuomenės teisinis švietimas yra svarbus siekiant užtikrinti, kad visuomenė prisitaikytų prie nuolat kintančių arba naujų socialinių normų ir gebėtų jomis naudotis savo teisėms ir laisvėms ginti.	Visuomenės teisinis švietimas svarbus siekiant užtikrinti, kad visuomenė geriau prisitaikytų prie nuolat kintančių arba naujų teisės normų, išmanydama savo teises, laisves ir pareigas.	Nėra
Visuomenės teisinio švietimo sudėtis	Visuomenės teisinis švietimas susideda iš visuomenės teisinio ugdymo, informavimo ir konsultavimo. Visuomenės teisinis švietimas apima Lietuvos ir Europos Sąjungos teisę.	Visuomenės teisinis švietimas – teisinės sąmonės ugdymas, teisinės informacijos teikimas ir teisinis konsultavimas. Visuomenės teisinis švietimas apima Lietuvos ir Europos Sąjungos teisę.	Nėra

Apžvelgiant abejų Visuomenės teisinio švietimo programų 4 straipsnį, pastebėtina, kad šie straipsniai skiriasi labiau. *Teisinės informacijos teikimas laiku, teisinės sąmonės ugdymas ir šio ugdymo plėtra* Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje laikomos pagrindiniais visuomenės teisinio švietimo ***principais***, tuo tarpu 2009-2012 metų programoje analogiškai

nurodoma, kad *teisinės sąmonės ugdymas, teisinės informacijos teikimas ir teisinis konsultavimas* yra laikomi pagrindinėmis visuomenės teisinio švietimo ***priemonėmis***. Pakeistoje Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje ***priemonėmis*** įvardijamas *teisinės informacijos teikimas, teisinis mokymas ir konsultavimas.* Pirmosiose dvejose programose vienodai nurodoma, kad "visuomenės teisinis švietimas glaudžiai susijęs su žmogaus teisių ir laisvių apsauga." Abejose programose taip pat nurodoma, kad tinkamas teisinio švietimo priemonių naudojimas tiesiogiai įtakoja veiksmingą visuomenės teisinį švietimą, nepaisant to, kad Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje apie priemones neužsimenama – šios priemonės įvardijamos kaip principai. Darbo autorė daro prielaidą, kad vėlesnėje (2009-2012 metų) programoje šis netikslumas buvo ištaisytas, siekiant programos terminų vientisumo bei logikos. Abejose programose akcentuojama, kad jos įgyvendinimas sietinas su jaunimo bei įvairių socialinių visuomenės grupių teisinio išprusimo formavimu: *„Pritarimas socialinėms normoms glaudžiai susijęs su asmens ir visuomenės vertybėmis. Taigi siekiant minėtų tikslų, numatoma šviesti ir jaunimą, kurio vertybės tik formuojasi"* (Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programa, 2004); *„Šią programą numatoma įgyvendinti atsižvelgiant į įvairių socialinių visuomenės grupių poreikius, ypač daug dėmesio skirti jaunimui ir suaugusiesiems, kurie nėra įgiję atitinkamos kompetencijos"* (Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programa, 2008). Tuo tarpu pakeistoje Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje 4 straipsnis apsiriboja teiginiu, kad *"visuomenės teisinio švietimo programa parengta 2009–2012 metams."*

Visose Visuomenės teisinio švietimo programose II skyriuje atliekama situacijos analizė bei pagrindžiamas teisinio švietimo poreikis (žr. 3 lentelę). Pirmose dvejose programose šis aspektas įvardijamas kaip „teisinės informacijos poreikis", pakeistoje 2009-2012 metų programoje – kaip „teisinio švietimo priemonių poreikis". Darbo autorė daro prielaidą, kad pakeistoje 2009-2012 metų programoje šis poreikis įvardijamas tiksliau.

5 lentelė. Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų ir 2009-2012 metų programų teisiniošvietimo poreikio pagrindimo palyginimas

Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programa	*Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programa*	*Pakeista Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programa*
1. Poreikis efektyviau informuoti visuomenę apie rengiamus teisės aktų projektus ir įsigaliojusius naujus teisės aktus; **2.** Poreikis skatinti visuomenės teisinį švietimą, ištirti teisinių žinių poreikį visuomenėje, sukurti ir įdiegti programas ir priemones šiems poreikiams tenkinti, taikyti informacines technologijas, kurios sukurtų prieigą prie teisės aktų ir teisės aktų projektų, numatytus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programoje; **3.** Poreikis įgyvendinti visuomenės teisinio švietimo sistemą, leidžiančią kiekvienam moksleiviui dar vidurinėje mokykloje pasirinkti teisės pagrindų kursą, suteikiantį esminių teisinių žinių apie šeimą, darbo santykius ir santykius su valdžios institucijomis, kuri numatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programoje; **4.** Poreikis informuoti visuomenę teisiniais klausimais įvairiomis medijų priemonėmis (TV, radijas, internetas, lankstinukai); **5.** Poreikis gebėti nukreipti socialiai pažeidžiamus bei kitus asmenis į tinkamą instituciją bei šio proceso finansavimas; **6.** Poreikis valstybės institucijoms teikti visą prašomą informaciją visuomenei kaip tai nustato įstatymai; **7.** Poreikis turėti bendrą teisinį reguliavimą visuomenės teisinio ugdymo, informavimo ir konsultavimo srityje; **8.** Poreikis ir toliau sėkmingai diegti „StreetLaw“ metodika pagrįstą teisinio švietimo programą.	**1.** Poreikis efektyviau informuoti visuomenę apie rengiamus teisės aktų projektus ir įsigaliojusius naujus teisės aktus; **2.** Poreikis skatinti visuomenės teisinį švietimą, ištirti teisinių žinių poreikį visuomenėje, sukurti ir įdiegti programas ir priemones šiems poreikiams tenkinti, taikyti informacines technologijas, kurios sukurtų prieigą prie teisės aktų ir teisės aktų projektų, numatytus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programoje; **3.** Poreikis įgyvendinti visuomenės teisinio švietimo sistemą, leidžiančią kiekvienam moksleiviui dar vidurinėje mokykloje pasirinkti teisės pagrindų kursą, suteikiantį esminių teisinių žinių apie šeimą, darbo santykius ir santykius su valdžios institucijomis, kuri numatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programoje; **4.** Poreikis informuoti visuomenę teisiniais klausimais įvairiomis medijų priemonėmis (TV, radijas, internetas, lankstinukai); **5.** Poreikis gebėti nukreipti socialiai pažeidžiamus bei kitus asmenis į tinkamą instituciją bei šio proceso finansavimas; **6.** Poreikis ir toliau plėtoti 2004–2008 metų Visuotinio teisinio švietimo programą, kuriant bendrą visuomenės teisinės sąmonės ugdymo, teisinės informacijos teikimo ir teisinio konsultavimo sistemą Lietuvoje.	**1.**Poreikis efektyviau informuoti visuomenę apie rengiamus teisės aktų projektus ir įsigaliojusius naujus teisės aktus; **2.**Poreikis skatinti visuomenės teisinį švietimą, ištirti teisinių žinių poreikį visuomenėje, sukurti ir įdiegti programas ir priemones šiems poreikiams tenkinti, taikyti informacines technologijas, kurios sukurtų prieigą prie teisės aktų ir teisės aktų projektų, numatytus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programoje; **3.** Poreikis ir toliau plėtoti 2004–2008 metų Visuotinio teisinio švietimo programą, kuriant bendrą visuomenės teisinės sąmonės ugdymo, teisinės informacijos teikimo ir teisinio konsultavimo sistemą Lietuvoje.

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 bei 2009-2012 metų programose teisinio švietimo poreikis grindžiamas iš esmės tais pačiais argumentais:

1. reikalingumu efektyviau informuoti visuomenę apie rengiamus teisės aktų projektus ir įsigaliojusius naujus teisės aktus;
2. reikalingumu skatinti visuomenės teisinį švietimą, ištirti teisinių žinių poreikį visuomenėje, sukurti ir įdiegti programas ir priemones šiems poreikiams tenkinti, taikyti informacines technologijas, kurios sukurtų prieigą prie teisės aktų ir teisės aktų projektų;
3. reikalingumu įgyvendinti visuomenės teisinio švietimo sistemą, leidžiančią kiekvienam moksleiviui dar vidurinėje mokykloje pasirinkti teisės pagrindų kursą, suteikiantį esminių teisinių žinių apie šeimą, darbo santykius ir santykius su valdžios institucijomis;
4. reikalingumu teisiniais klausimais įvairiomis medijų priemonėmis (TV, radijas, internetas, lankstinukai);
5. reikalingumu gebėti nukreipti socialiai pažeidžiamus bei kitus asmenis į tinkamą instituciją bei šio proceso finansavimas.

Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje akcentuojami keli išskirtiniai poreikiai teisiniam švietimui: poreikis *turėti bendrą teisinį reguliavimą visuomenės teisinio ugdymo, informavimo ir konsultavimo srityje;* poreikis valstybės institucijoms teikti visą prašomą informaciją visuomenei kaip tai nustato įstatymai bei poreikis ir toliau diegti „Streetlaw“ metodika pagrįstą teisinio švietimo programą. Jeigu Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje buvo akcentuojamas poreikis ***turėti*** bendrą teisinį reguliavimą visuomenės teisinio ugdymo, informavimo ir konsultavimo srityje, tai Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje akcentuojama, kad reikalinga ir ***toliau plėtoti*** *2004–2008 metų Visuotinio teisinio švietimo programą, kuriant bendrą visuomenės teisinės sąmonės ugdymo, teisinės informacijos teikimo ir teisinio konsultavimo sistemą Lietuvoje.*Tuo tarpu pakeistoje Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje tik dveji įvardijami poreikiai sutampa su ankstesnėmis programomis: poreikis efektyviau informuoti visuomenę apie rengiamus teisės aktų projektus ir įsigaliojusius naujus teisės aktus bei poreikis skatinti visuomenės teisinį švietimą, ištirti teisinių žinių poreikį visuomenėje, sukurti ir įdiegti programas ir priemones šiems poreikiams tenkinti, taikyti informacines technologijas, kurios sukurtų prieigą prie teisės aktų ir teisės aktų projektų. Analogiškai 2009-2012 metų programai, akcentuojama, kad reikalinga ir toliau plėtoti 2004–2008 metų Visuotinio teisinio švietimo programą, kuriant bendrą visuomenės teisinės sąmonės ugdymo, teisinės informacijos teikimo ir teisinio konsultavimo sistemą Lietuvoje. Pakeistoje Visuomenės

teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje, be minėtų teisinio švietimo priemonių poreikių, išskiriami ir kiti aspektai:

- aptariami Visuomenės teisinio švietimo 2004–2008 metų programos įgyvendinimo faktai. Nurodoma, jog buvo aktyviai bendradarbiaujama su nevalstybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, kurios teikė teisines konsultacijas ir kitą aktualią teisinę informaciją; organizuoti įvairūs renginiai, susiję su visuomenės teisiniu švietimu (visuotinė akcija „Lietuvos Respublikos Konstitucijos egzaminas“, regionuose rengti konsultaciniai seminarai teisės klausimais); išleistas vadovėlis moksleiviams „Teisė kiekvienam“; išleisti informaciniai lankstinukai bei brošiūros, suteikiančios asmenims galimybę savarankiškai susipažinti su svarbia teisine informacija; organizuotos teisinės informacijos sklaidos kampanijos per radiją, televiziją ir spaudą.
- Aptariamos ir kitokio pobūdžio visuomenės teisinio švietimo sritys - Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba koordinuoja vartotojų teisinį švietimą; Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės 2007–2009 metų programa suteikia nuo smurtinių nusikaltimų nukentėjusiems asmenims informaciją apie smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sąlygas ir tvarką; Įgyvendinant Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategiją, vykdoma veikla, skirta suaugusių asmenų bendrajai kompetencijai tobulinti (kuriami inovatyvūs suaugusių asmenų teisinio raštingumo mokymosi moduliai ir priemonės, prisidedantys prie visuomenės teisinio švietimo plėtros). Šis aspektas išryškina faktą, jog visuomenės teisinis švietimas vykdomas ne tik įgyvendinant Visuomenės teisinio švietimo programą, bet visuomenė apie savo teises yra informuojama, atsižvelgiant į konkrečią sritį – vartotojų apsaugos teises, nuo smurtinių nusikaltimų nukentėjusių asmenų teisės; besimokančių suaugusiųjų teisės. Darbo autorė laiko, jog šių sričių įvardijimas programoje leidžia lengviau identifikuoti teisinio švietimo probleminius aspektus – tai yra, kad visuomenės teisinis švietimas vykdomas remiantis skirtingais dokumentais, priklausomai nuo srities (vartotojų teisių apsauga, suaugusiųjų ir moksleivių teisinis švietimas, nusikaltimų aukų teisinis švietimas), o tai galima trukdo sėkmingai kurti bendrą visuomenės teisinės sąmonės ugdymo, teisinės informacijos teikimo ir teisinio konsultavimo sistemą Lietuvoje.

Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje pateikiama esamos teisinio visuomenės švietimo situacijos SSGG analizė, tuo tarpu 2009-2012 metų bei pakeistoje 2009-2012 metų programose jos nėra. SSGG (SWOT) analizė – tai analizė, apibendrinanti ir sujungianti išorinės aplinkos ir išteklių analizės rezultatus, suklasifikuojant organizacijos strategiją lemiančius

veiksnius į keturias grupes: stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (Vasiliauskas, 2004). Ši analizė yra naudinga siekiant efektyvaus strateginio valdymo bei jo įgyvendinimo, todėl darbo autorė laiko, kad siekiant efektyvaus teisinio visuomenės švietimo, įstatymų leidėjui būtina ne tik atlikti aplinkos analizę, bet ir pritaikyti šiam procesui SSGG analizę, kuri leidžia įvertinti situacijos stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes. Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programos esamos būklės SSGG analizė pateikiama 4 lentelėje.

6 lentelė. Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programos esamos būklės SSGG analizė

Stiprybės	***Silpnybės***
1. įvairių institucijų arba organizacijų iniciatyva vykdytos tam tikros visuomenės teisinio švietimo priemonės; **2.** vykdant kai kurias visuomenės teisinio švietimo priemones, pagerėjo teisinės informacijos prieinamumas visuomenei; **3.** pagal pasaulyje populiarią „StreetLaw“ metodiką parengtas ir išleistas vadovėlis moksleiviams „Teisė kiekvienam“; **4.** įvairiuose Lietuvos miestuose pradėtos kurti teisinės informacijos prieigos vietos, kuriose nemokamai galima naudotis teisine literatūra, internete pasiekiama teisine informacija, pateikti rūpimą klausimą elektroniniu paštu ir periodiškai susitikti su teisinių profesijų atstovais.	**1.** teisinis švietimas Lietuvoje nėra nuosekliai koordinuojamas; **2.** nėra aiškios institucinės teisinio švietimo sistemos; **3.** iš valstybės biudžeto neskiriama tikslinių lėšų teisiniam švietimui vykdyti; **4.** neatliktas išsamus ir profesionalus teisinių žinių poreikių tyrimas; **5.** nesistemingas teisinis mokymas bendrojo lavinimo mokyklose, mokiniams stinga teisiniam ugdymui reikalingų mokymo priemonių, pedagogams – gebėjimo dirbti su teisinio ugdymo vadovėliais; **6.** į teisinį švietimą neįtraukiamos savivaldybių institucijos; **7.** neįvertintas nevyriausybinių organizacijų, viešųjų įstaigų, aukštųjų mokyklų ir kitų ne valdžios institucijų vaidmuo ir pasirengimas dalyvauti teisinio švietimo veikloje; **8.** neatliekama nuolatinė situacijos stebėsena.
Galimybės	***Grėsmės***
1. labai didelis teisinės informacijos poreikis ir susidomėjimas sudaro sąlygas kurti veiksmingą teisinės informacijos sklaidos, teisinio švietimo institucinę sistemą, naudojantis įvairių valdžios ir nevalstybinių institucijų infrastruktūromis; **2.** vaikams ir jaunimui reikia vis daugiau teisinių žinių, tai sudaro sąlygas valstybės kontroliuojamoje, reglamentuojamoje ir visus Lietuvos regionus apimančioje švietimo sistemoje vykdyti nuoseklų visuomenės teisinį švietimą; **3.** Lietuvos narystė Europos Sąjungoje sudaro galimybes perimti Europos Sąjungos valstybių patirtį.	**1.** dėl sparčiai kintančio teisinio reguliavimo vis sunkiau tenkinti didėjantį gyventojų teisinio švietimo poreikį; **2.** jeigu programai vykdyti nebus skirta valstybės biudžeto lėšų, per mažai remiamos nevyriausybinės iniciatyvos, nebus galima sudaryti tinkamų teisinio švietimo sąlygų.

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje atliktoje SSGG analizėje įvardijama daugiau silpnybių nei stiprybių. Stiprybės yra įvardijamos tik keturios: institucijų ar organizacijų iniciatyva vykdant teisinio švietimo priemones; pagerėjęs

teisinės informacijos prieinamumas visuomenei dėl minėtos iniciatyvos; parengtas ir išleistas vadovėlis moksleiviams „Teisė kiekvienam“ bei įvairiuose Lietuvos miestuose sukurtos teisinės informacijos prieigos vietos. Tuo tarpu silpnybių analizėje įvardijam dvigubai daugiau:

- nenuosekliai koordinuojamas teisinis švietimas;
- institucinės teisinio švietimo sistemos neaiškumai;
- tikslinių lėšų teisiniam švietimui vykdyti neskyrimas;
- teisinių žinių poreikių tyrimo neatlikimas;
- nesistemingas teisinis mokymas bendrojo lavinimo mokyklose;
- savivaldybių institucijų neįtraukimas į teisinį švietimą;
- kitų organizacijų ir įstaigų pasirengimo dalyvauti teisinio švietimo veikloje neįvertinimas;
- nuolatinės stebėsenos nebuvimas.

SSGG analizėje išskiriamas panašus galimybių ir grėsmių kiekis - pastarųjų numatyta tik dvi: sunkumai patenkinti didėjantį gyventojų teisinio švietimo poreikį dėl sparčiai kintančio teisinio reguliavimo bei tinkamų teisinio švietimo sąlygų nesudarymas, jei nebus skirta pakankamai lėšų iš valstybės biudžeto (galimas nepakankamas finansavimas). Įvardijamos sekančios visuomenės teisinio švietimo galimybės: labai didelis teisinės informacijos poreikis ir visuomenės susidomėjimas bei gerosios užsienio šalių patirties perėmimas.

Visose Visuotinio teisinio švietimo programose įvardijami programos tikslai bei uždaviniai (žr. 5 lentelę).

7 lentelė. Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų, 2009-2012 bei pakeistos 2009-2012 metų programų tikslų ir uždavinių palyginimas

Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programa	*Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programa*	*PakeistaVisuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programa*
PROGRAMOS TIKSLAS		
Pagerinti teisinės informacijos prieinamumą visuomenei, sukurti ilgalaikį teisinės sąmonės ugdymo pagrindą, ugdyti savarankiškai mąstantį Lietuvos Respublikos gyventoją, sugebantį savarankiškai pasinaudoti savo teisėmis ir vykdyti savo pareigas.	Užtikrinti visuomenės teisinio švietimo sistemos, sudarančios galimybes gyventojams įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, kad jie tinkamai naudotųsi savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, jas gintų ir atliktų pareigas, plėtrą.	Sudaryti galimybes visuomenei įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, supažindinant visuomenę su galiojančiu teisiniu reguliavimu ir veikiančia teisine sistema, pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, jų apsauga ir pareigų vykdymu.
PROGRAMOS UŽDAVINIAI		
1. sukurti teisinio švietimo sistemą; **2.** rūpintis visuomenės teisiniu ugdymu; **3.** užtikrinti visuomenės teisinį informavimą ir konsultavimą.	**1.** koordinuoti visuomenės teisinio švietimo sistemos veiklą; **2.** formuoti teisinę sąmonę ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir	**1.** gerinti visuomenės informuotumą apie Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, jų apsaugą ir pareigų

	neformaliajame suaugusiųjų švietime, sudaryti palankesnes teisinės savišvietos sąlygas; **3.** sistemingai informuoti ir konsultuoti socialines visuomenės grupes teisiniais klausimais.	vykdymą; **2.** parengti ir įgyvendinti teisinio informavimo ir mokymo priemones ikimokyklinio,priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir neformaliojosuaugusiųjų švietimo procese; sudaryti palankesnes teisinio konsultavimo ir teisinėssavišvietos sąlygas.

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, visų programų uždaviniai yra gana abstrakčiai apibrėžti. Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programa numato tris programos uždavinius: teisinio švietimo sistemos sukūrimas, rūpinimasis visuomenės teisiniu ugdymu bei rūpinimasis visuomenės teisiniu ugdymu. Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje apsiribojama trimis sekančiais uždaviniais: visuomenės teisinio švietimo sistemos koordinavimu; teisinės sąmonės formavimu švietimo įstaigose bei sąlygų savišvietai sudarymu; ir socialinių visuomenės grupių informavimu bei konsultavimo teisiniais klausimais. Tuo tarpu Pakeistoje Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje nurodomi tik du uždaviniai: visuomenės informuotumo apie Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, jų apsaugą ir pareigų vykdymo gerinimą; bei teisinio informavimo ir mokymo priemonių parengimo bei įgyvendinimo švietimo įstaigose ir sąlygų savišvietai sudarymu. Galima teigti, kad programų uždaviniai nurodomi gana abstrakčiai, tačiau pabrėžtina, kad šie uždaviniai detalizuojami šių programų įgyvendinimo planuose. Tik Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programa detalizuoja uždavinių įgyvendinimą (žr. 6 lentelę).

8 lentelė. Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programos uždaviniai ir jų įgyvendinimas

Teisinio švietimo sistemos sukūrimas	*Rūpinimasis visuomenės teisiniu ugdymu*	*Teisinio švietimo sistemos užtikrinimas*
• teisinio švietimo sistemos sukūrimas bei vykdytojų įvardijimas (Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, valstybės ir savivaldybių institucijos pagal kompetenciją, nevyriausybinės organizacijos, teisininkus rengiančios aukštosios mokyklos) • racionalus teisinio švietimo funkcijų paskirstymas	• kuo didesnio kiekio moksleivių aprūpinimas teisiniam ugdymui reikalingomis mokymo priemonėmis bei pedagogų parengimas jomis naudotis; • galimybių kuo daugiau besimokantiems suaugusiems dalyvauti teisinio švietimo programose sudarymas.	• gyventojų jiems rūpimais teisiniais klausimais informavimas (televizijos ir radijo laidos, lankstinukai, brošiūros ir pan.); • gyventojų informavimas apie teisės aktus ir jų pasikeitimus; • nevyriausybinių organizacijų dalinio finansavimo nustatymas; • šių organizacijų atstovų mokymo ir kvalifikacijos kėlimo organizavimas;

minėtoms įstaigoms bei jų užtikrinimas; • gyventojų teisinio švietimo koordinavimo mechanizmo sukūrimas (Teisingumo ministerija); • finansavimo iš valstybės biudžeto skyrimas; • pilietinių iniciatyvų ir savišvietos skatinimas; • gerosios užsienio šalių patirties naudojimas		• valstybės tarnautojų mokymo ir kvalifikacijos kėlimo organizavimas pagal galimybes; • gyventojams reikalinga teisinė informacija būtų kaupiama, analizuojama,apibendrinama ir teikiama visose valstybės ir savivaldybių institucijose pagal kompetenciją; • informacinių technologijų plėtra

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje detalizuojamas programos trijų esminių uždavinių įgyvendinimas:

1. teisinio švietimo sistemos sukūrimas apima sistemos kūrimą ir programos vykdytojų įvardinimą; funkcijų vykdytojams paskirstymą; teisinio švietimo koordinavimo mechanizmo sukūrimą; finansavimo skyrimą; pilietinių iniciatyvų ir savišvietos skatinimą bei gerosios užsienio šalių patirties panaudojimą;
2. rūpinimasis visuomenės teisiniu ugdymu apima moksleivių aprūpinimą teisiniam ugdymui reikalingomis mokymo priemonėmis ir pedagogų parengimą jomis naudotis bei galimybių besimokantiems suaugusiems sudarymą dalyvauti teisinio švietimo programose sudarymas;
3. teisinio švietimo sistemos užtikrinimas apima gyventojų jiems rūpimais teisiniais klausimais informavimą įvairiomis medijų priemonėmis; gyventojų informavimą apie teisės aktus ir jų pasikeitimus; nevyriausybinių organizacijų dalinio finansavimo nustatymą; šių organizacijų ir valstybės tarnautojų mokymo ir kvalifikacijos kėlimo organizavimą; informacinių technologijų plėtrą.

Pabrėžtina, kad Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje, skirtingai nei vėlesnėse dvejose programose, apibrėžiamos ir *prioritetinės* ***tikslinės visuomenės grupės****, kurioms programa yra skirta, bei programos vykdymo* ***priemonių grupės***. Visuomenės tikslinės grupės, kurias nurodo minėta programa, yra: vaikai ir jaunimas, socialiai pažeidžiami asmenys (pensininkai, neįgalieji, mažas pajamas gaunantys asmenys ir kiti), Lietuvos savivaldybių gyventojai, ieškantys informacijos interneto vartotojai bei žiniasklaidos atstovai. Programos vykdymo priemonių grupės nurodomos sekančios:

- teisinės informacijos prieigos vietų steigimas;
- nevyriausybinių organizacijų, kitų įstaigų ir organizacijų, teisininkus rengiančių aukštųjų mokyklų telkimas į vieną sistemąinformavimo ir konsultavimo funkcijoms atlikti;

- teisinio ugdymo plėtra bendrojo lavinimo mokyklose;
- suaugusiųjų teisinio švietimo programų vykdymas;
- visuomenės ugdymo, informavimo ir konsultavimo funkcijas atliekančių asmenųnuolatinis mokymas, kvalifikacijos kėlimas;
- plačių galimybių gauti teisinę informaciją internetu sudarymas interneto vartotojams ir
- teisinės informacijos prieigos internete (e. valdžios paslaugos) sukūrimas;
- nuolatinis visuomenės informavimas populiariausiais informacijos kanalais (spauda,radijas, televizija), viešų diskusijų visuomenei rūpimais teisiniais klausimais inicijavimas;
- vaikų ir jaunimo neformaliojo teisinio švietimo projektų ir iniciatyvų vykdymas ir
- rėmimas.

Visos trys programos numato galimos programos įgyvendinimo rezultatus (žr. 7 lentelę).

9 lentelė.Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų, 2009-2012 bei pakeistos 2009-2012 metų programų numatomi įgyvendinimo rezultatai

Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programa	*Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programa*	*PakeistaVisuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programa*
• visuomenės teisinio švietimo sistemos sukūrimas; • nuoseklus visuomenės teisinio švietimo priemonių vykdymas; • visuomenės teisinio švietimo veiklos koordinavimas; • programos monitoringo užtikrinimas; • teisinio ugdymo pradmenų įvedimas ikimokyklinio ugdymo institucijose ir tęsimas bendrojo lavinimo mokyklų vyresniosiose klasėse; • teisinio švietimo paslaugų teikimas gyventojams: vaikų ir jaunimo ugdymas, kitų socialinių grupių informavimas ir (arba) konsultavimas, nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas konsultacijų sistemoje; • gerėjantis teisinės informacijos prieinamumas ir gyventojų teisinių žinių lygis.	• didesnis kiekis asmenų, įgijusių pakankamai teisinių žinių ir gebėjimų (iki 18 procentų visų gyventojų); • bendradarbiaujant su nevalstybinėmis organizacijomis, įgyvendinta 16 visuomenės teisinio švietimo projektų; • organizuotos ne mažiau kaip 8 informacinės sklaidos kampanijos gyventojams rūpimais teisiniais klausimais; • įrengtos 8 naujos teisinės informacijos prieigos vietos; • organizuota iki 30 renginių, seminarų ar konferencijų visuomenės teisinio švietimo klausimais; • išleista iki 4000 vadovėlių, skirtų teisinei sąmonei ugdyti; • parengtos ir įgyvendintos 3 skirtos teisės pagrindų mokantiems pedagogams tęstinių studijų ir teisės pagrindų mokymo bendrojo lavinimo mokyklose programos.	• 10 procentų daugiau asmenų, manančių, kad jiems suteikta pakankamai galimybių įgyti teisinių žinių ir gebėjimų; • įvykdytos ne mažiau kaip dvi piliečių visuotinio aktyvumo, visuomenei dalyvaujant teisėkūroje, prisidedant prie teisės sistemos tobulinimo ar teisės veiksmingumo didinimo, skatinimo akcijos; • interneto svetainėse www.teisingumas.lt, www.tm.lt ir www.smm.lt paskelbta ne mažiau kaip 20 informacinių pranešimų apie visuomenės teisinio švietimo priemonių vykdymo rezultatus; • surengtos ne mažiau kaip 4 teisinių žinių visuotinio įvertinimo, skirto visiems valstybės piliečiams ir gyventojams, akcijos; • įvykdyti ne mažiau kaip 8 projektai, kurių vykdymo metu valstybės piliečiams suteiktos nemokamo teisinio konsultavimo paslaugos;

		• išleista ne mažiau kaip 4000 egzempliorių teisės pagrindų vadovėlių, skirtų bendrojo lavinimo mokyklų 10, 11–12 klasių mokiniams; • parengta ir naudojama 72 valandų trukmės teisės pagrindų dalyko programa bendrojo lavinimo mokyklų 10, 11–12 klasių mokiniams; • surengti ne mažiau kaip 8 mokomieji seminarai teisės pagrindus 10, 11–12 klasių mokiniams dėstantiems bendrojo lavinimo mokyklų mokytojams; • suorganizuotos ne mažiau kaip 4 informacinės kampanijos žiniasklaidoje teisės tematika; • parengtos ne mažiau kaip 2 interaktyvios mokomosios priemonės, skirtos teisės žinioms plėtoti; • parengtos ne mažiau kaip 4 teisinio turinio informavimo priemonės, skirtos visuomenei supažindinti su pagrindinėmis piliečių teisėmis, laisvėmis ir teisinių procedūrų procesais.

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, visuotinio teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje nurodomas mažiausias kiekis numatomų rezultatų ir tie rezultatai įvardijami gana abstrakčiai: sistemos sukūrimas, jos koordinavimas, gerėjantis teisinis piliečių informuotumas ir pan. Tai nėra stebėtina, kadangi ši visuotinio teisinio švietimo programa buvo pirmoji, todėl manytina, kad įstatymų leidėjas dar neturėjo galimybių itin detaliai apibrėžti galimus programos rezultatus kaip tai padaryta Visuotinio teisinio švietimo 2009-2012 metų bei pakeistoje 2009-2012 metų programoje. Visuotinio teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje numatomi rezultatai apibrėžiami detaliau bei įvardijami konkrečiomis apimtimis. Visų pirma, nurodomas procentais padidėjęs kiekis asmenų, įgijusių pakankamai teisinių žinių ir gebėjimų. Taip pat konkrečiais skaičiais įvardijami įgyvendinti visuomenės teisinio švietimo projektai, informacijos sklaidos kompanijos, įrengtos teisinės informacijos prieigos vietos, organizuoti renginiai bei seminarai teisinio švietimo klausimais, išleisti vadovėliai, parengtos teisės pagrindų programos mokykloms. Analogiškai nurodoma ir pakeistoje Visuotinio teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje, kurioje numatomų rezultatų kiekis yra didžiausias ir detaliausias iš visų trijų programų. Nurodomas padidėjęs teisinių žinių gavusių asmenų kiekis bei aukščiau išvardinti aspektai. Be jų, konkrečiais skaičiais apibrėžiami ir tik šioje

programoje įvardijami rezultatai: organizuotos piliečių visuotinio aktyvumo, visuomenei dalyvaujant teisėkūroje, akcijos; paskelbti informaciniai pranešimai apie visuomenės teisinio švietimo rezultatus; organizuotos teisinių žinių visuotinio įvertinimo akcijos bei informacinės kampanijos žiniasklaidoje teisės tematika; parengtos interaktyvios mokomosios priemonės, skirtos teisės žinioms plėtoti, bei teisinio turinio informavimo priemonės, skirtos visuomenei susipažinti su teisės pagrindais. Taigi, galima teigti, kad numatomi rezultatai visuomenės teisiniame švietime susiję su didesniu asmenų, įgijusių pakankamai teisinių žinių ir gebėjimų, organizuotomis akcijos, iniciatyvomis, kampanijomis, seminarais, konferencijomis ir pan., išleistais vadovėliais bei parengtomis teisinio mokymo programomis ir priemonėmis, skelbiamais informaciniais pranešimais visuomenei apie įgyvendinimo rezultatus bei įrengtomis naujos teisinės informacijos prieigos vietos. Pabrėžtina, kad Visuotinio teisinio švietimo 2009-2012 metų bei pakeistoje Visuotinio teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje numatomi ir programos vertinimo kriterijai. Šie kriterijai įvardija jau rezultatuose aptartus aspektus, nurodant konkretų jų skaičių.

Visuotinio teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje V skyrius aptaria baigiamąsias nuostatas, kuriose aptariamas programos finansavimas. Pabrėžtina, kad šioje programa neaptariama jos stebėsena, nors šis aspektas įvardijamas kaip visuotinio teisinio švietimo silpnybė pačioje programoje. Visuotinio teisinio švietimo 2009-2012 metų bei pakeistoje 2009-2012 metų programose V skyrius aptaria įgyvendinimą, finansavimą ir stebėseną. Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija ir Kultūros ministerija pirmesnėje programoje įvardijamos kaip programą įgyvendinančios institucijos, tuo tarpu pakeistoje 2009-2012 metų programoje koordinuojanti institucija yra tik Teisingumo ministerija.

Pabrėžtina, kad Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių planas bei pakeistas Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių planas iš esmės atkartoja programų uždavinius, priemones bei rezultatus, todėl jų nagrinėjimas šiame apribotas tik neaptartų aspektų ribose. Tuo tarpu Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių planas pateikia priemones, kurios įvardijamos ir pačioje programoje, įvardinant uždavinį, priemonę, atsakingą vykdytoją, terminą bei numatomą rezultatą. Kaip jau buvo minėta, Visuomenės teisinio švietimo 2005-2008 metų programoje numatyti sekantys įgyvendinimo uždaviniai: teisinio švietimo sistemos sukūrimas, rūpinimasis visuomenės teisiniu ugdymu bei teisinio švietimo sistemos užtikrinimas.

1. ***teisinio švietimo sistemos sukūrimas*** apima sistemos kūrimą ir programos vykdytojų įvardinimą; funkcijų vykdytojams paskirstymą; teisinio švietimo koordinavimo mechanizmo sukūrimą; pilietinių iniciatyvų ir savišvietos skatinimą bei gerosios užsienio šalių patirties panaudojimą.

a. *Sistemos kūrimą ir programos vykdytojų įvardinimą* įgyvendina Teisingumo ministerija. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: darbo grupės, kuri koordinuotų suinteresuotų institucijų teisinio švietimo srities veiksmus, sudarymas; stebėsenos atlikimas, įvardijant problemines sritis; tyrimų, skirtų nustatyti ar buvo veiksmingos įgyvendintos teisinio švietimo ir ugdymo priemonės, atlikimas; pasiūlymų teikimas dėl sistemos tobulinimo; teisinio švietimo sistemos rezultatų viešas skelbimas. Atitinkamai numatomi šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: koordinuojami teisinio švietimo veiksmai, užtikrinama sistemos stebėsena; visuomenės teisinio švietimo ir ugdymo plėtra; informacijos apie teisinio švietimo tobulinimą sklaida; visuomenės teisės į informaciją užtikrinimas.

b. *Funkcijų vykdytojams paskirstymą* įgyvendina Teisingumo bei Švietimo ir mokslo ministerijos. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: gyventojų teisinio ugdymo funkcijos priskyrimas švietimo ir mokslo institucijoms (darbo grupės sudarymas, stebėsena ir probleminės sritys, pasiūlymų teikimas, rezultatų viešas skelbimas, ataskaitų teikimas) – tik šias priemones įgyvendina Švietimo ir mokslo ministerija, likusias – Teisingumo ministerija; nuolatinio gyventojų teisinio informavimo funkcijos priskyrimas valstybės ir savivaldybių institucijoms (visuomenės informavimas apie valstybės garantuojama teisinę pagalbą); gyventojų informavimo ir konsultavimo jiems rūpimais teisiniais klausimais funkcijos priskyrimas nevyriausybinėms organizacijoms ir (arba) teisininkus rengiančioms aukštosioms mokykloms (prioritetinių visuomenės grupių ir klausimų nustatymas, susitarimų dėl bendradarbiavimo inicijavimas); visuomenės teisinio informavimo pagal kompetenciją organizavimas savivaldybių institucijose, įtraukiant į veiklą teisininkus rengiančias aukštąsias mokyklas (aukštųjų mokyklų magistrantūros edukologijos krypties programų parengimas, metodinės pagalbos minėtoms organizacijoms teikimas, regioninių jaunimo organizacijų įtraukimas į teisinio švietimo veiklą). Numatomi sekantys šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: koordinuojami teisinio švietimo veiksmai, užtikrinama sistemos stebėsena; visuomenės teisinio švietimo ir ugdymo plėtra; informacijos apie teisinio švietimo tobulinimą sklaida; bendras informavimas apie teisinį ugdymą; visuomenės teisės į informaciją užtikrinimas; teisinio švietimo priemonių vykdymas ir visuomenės teisinio švietimo tęstinumas; principų nustatymas;

įstaigų ir organizacijų įsitraukimas; didesnis kiekis aukštąjį išsilavinimą turinčių bei teisę mokyklose dėstyti galinčių absolventų kiekis; aktyvus jaunimo dalyvavimas teisinio švietimo veikloje.

c. *Teisinio švietimo koordinavimo mechanizmo sukūrimą*įgyvendina Teisingumo bei Švietimo ir mokslo ministerijos. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: atsakingų darbuotojų paskyrimas, institucijų bendradarbiavimo teisinio švietimo klausimais skatinimas, informacijos apie teisinį švietimą kaupimas, analizavimas ir platinimas. Numatomi sekantys šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: teisinio informavimo ir konsultavimo veiksmų koordinavimas, teisinio ugdymo veiksmų koordinavimas, institucijų įsitraukimas į teisinį švietimą, viešas informacijos apie teisinio švietimo priemones bei jų prieinamumą skelbimas.

d. *Pilietinių iniciatyvų ir savišvietos skatinimą*įgyvendina Teisingumo ministerija. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: keturių konferencijų visuomenės teisės į informaciją ir teisinį švietimą klausimais surengimas; paramos teikimas Lietuvos jaunimo ir nevyriausybinių organizacijų rengiamiems teisinio švietimo projektams; teisinės informacijos prieigos vietų savivaldybių teritorijose kūrimas. Numatomi sekantys šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: visuomenės informuotumo palaikymas bei iniciatyvos prisijungti skatinimas; nevyriausybinių organizacijų efektyvus dalyvavimas teisinio švietimo veikloje; gyventojų savarankiško naudojimosi teisine informacija skatinimas.

e. *Gerosios užsienio šalių patirties panaudojimą* įgyvendina Teisingumo bei Švietimo ir mokslo ministerijos. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: keitimasis informacija apie teisinio švietimo programas su ES ir kitomis šalimis; keitimasis informacija apie teisinio ugdymo programas su ES ir kitomis šalimis. Numatomi sekantys šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: kaupiamos, analizuojamos ir panaudojamos užsienio valstybių turimos teisinio švietimo bei ugdymo patirtys.

2. ***rūpinimasis visuomenės teisiniu ugdymu*** apima moksleivių aprūpinimą teisiniam ugdymui reikalingomis mokymo priemonėmis ir pedagogų parengimą jomis naudotis bei galimybių besimokantiems suaugusiems sudarymą dalyvauti teisinio švietimo programose sudarymas.

a. *Moksleivių aprūpinimą teisiniam ugdymui reikalingomis mokymo priemonėmis ir pedagogų parengimą jomis naudotis* įgyvendina Teisingumo bei Švietimo ir

mokslo ministerijos. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: teisinio ugdymo klausimų įtraukimas į mokytojų tobulinimo programas; teisės pagrindų mokymo mokyklose priežiūra; persikvalifikavimo galimybės teisės pagrindų mokytojams; ugdymo įstaigų aprūpinimas teisinio ugdymo priemonėmis. Numatomi sekantys šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: teisinis pedagogų ugdymas; moksleivių informavimas apie jų teises ir pareigas; didesnis kiekis kvalifikuotų mokytojų; galimybės didesniam kiekiui mokinių gauti teisinių žinių.

b. *Galimybių besimokantiems suaugusiems sudarymą dalyvauti teisinio švietimo programose* sudarymą įgyvendina Teisingumo bei Švietimo ir mokslo ministerijos. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: teisinio švietimo renginių organizavimas tikslinėms grupėms; neformalaus teisinio ugdymo programų siūlymas, skatinimas ir priežiūra. Numatomi sekantys šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: gyventojų supažindinimas su jų teisėmis ir jų apsauga; papildomų teisinių žinių suteikimas mokiniams neformalaus teisinio ugdymo metu.

3. ***teisinio švietimo sistemos užtikrinimas*** apima gyventojų jiems rūpimais teisiniais klausimais informavimą įvairiomis medijų priemonėmis; gyventojų informavimą apie teisės aktus ir jų pasikeitimus; nevyriausybinių organizacijų dalinio finansavimo nustatymą; šių organizacijų ir valstybės tarnautojų mokymo ir kvalifikacijos kėlimo organizavimą; informacinių technologijų plėtrą.

a. *Gyventojų jiems rūpimais teisiniais klausimais informavimą įvairiomis medijų priemonėmis* įgyvendina Teisingumo ministerija. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: sociologinių tyrimų organizavimas, siekiant nustatyti teisinių žinių stokos mastą bei kasmetinių teisinių švietimo planų, numatančių teisinės informacijos sklaidos būdus, rengimas, tvirtinimas bei vykdymas. Numatomi sekantys šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: teisinių žinių stokos įvairiose visuomenės grupėse nustatymas bei veiksmingiausių informacijos sklaidos būdų nustatymas.

b. *Gyventojų informavimą apie teisės aktus ir jų pasikeitimus* įgyvendina ministerijos pagal jų kompetenciją bei Teisingumo ministerija. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: visuomenės informavimas apie svarbiausius ES ir nacionalinius teisės aktus arba jų projektus įvairiais medijų būdais; galimybių sudarymas teisinės informacijos prieigos vietose susipažinti su naujausiais teisės

aktais. Numatomi sekantys šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: informacijos apie naujas teisės normas gavimas bei galimybių gyventojams sudarymas susipažinti su naujausiais teisės aktais.

c. *Nevyriausybinių organizacijų dalinio finansavimo nustatymą* įgyvendina Teisingumo ministerija. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: nevyriausybinių organizacijų vykdomų teisinio informavimo ir konsultavimo projektų finansavimo taisyklių patvirtinimas bei teisinio informavimo ir nemokamo teisinio konsultavimo paslaugų teikimo nevyriausybinėms organizacijos sąlygų sudarymas. Numatomi sekantys šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: taisyklės, kurių laikantis nevyriausybinėms organizacijoms iš programai skirtų lėšų bus skiriamos lėšos ir atsiskaitoma už jas, galutinis patvirtinimas bei gyventojų teisinio raštingumo ir informuotumo pagerėjimas.

d. *Nevyriausybinių organizacijų ir valstybės tarnautojų mokymo ir kvalifikacijos kėlimo organizavimą* įgyvendina Teisingumo, Vidaus reikalų ministerijos bei jaunimo organizacijos. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: nevyriausybinių organizacijų atstovų, dalyvaujančių teisinio informavimo ir konsultavimo veikloje, kvalifikacijos bei valstybės ir savivaldybių institucijų darbuotojų ir tarnautojų kvalifikacijos tobulinimas, jaunimo nevyriausybinių organizacijų atstovų mokymo organizavimas. Numatomi sekantys šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: tobulesnė minėtų asmenų kvalifikacija, siekiant tinkamai įgyvendinti teisinio švietimo programos uždavinius.

e. *Informacinių technologijų plėtrą* įgyvendina Teisingumo ministerija. Šiam uždaviniui numatytos sekančios *priemonės*: techninių sąlygų nevyriausybinėms organizacijoms ir teisininkus rengiančioms aukštosioms mokykloms sudarymas, siekiant naudotis informacinėmis technologijomis; bei interneto svetainės, kurioje būtų pateikta įvairi teisinė informacija ir nuorodos į teisinės informacijos šaltinius internete, sukūrimas bei priežiūra. Numatomi sekantys šio uždavinio įgyvendinimo *rezultatai*: teisinio švietimo plėtra naudojantis informacinėmis technologijomis, informacinės visuomenės kūrimas bei gyventojų skatinimas naudotis teikiamomis interneto paslaugomis savarankiškai.

Galima teigti, kad pateikiamas gana detalus visuomenės teisinio švietimo sistemos sukūrimo planas su konkrečiomis priemonėmis, kuriomis naudojantis planas turi būti įgyvendintas. Pabrėžtina, kad bendra ir nuosekli visuomenės teisinio švietimo sistema pradėta formuoti

Teisingumo ministerijai parengus Visuomenės teisinio švietimo 2005–2008 metų programą. Teisingumo ministerija kartu su Švietimo ir mokslo ministerija ir Vidaus reikalų ministerija įgyvendino 2005– 2008 metų programoje numatytas visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemones. Kaip matyti pagal pateiktus uždavinius, Visuomenės teisinio švietimo 2005–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių planas apima platų spektrą priemonių, kuriomis įgyvendinamas visuomenės teisinis švietimas. Remiantis šiuo planu, esminė plano paskirtis yra visuomenės teisinio švietimo sistemos sukūrimas, jos įgyvendinimas bei koordinavimas. Nei planas, nei programa neužsimena apie įgyvendinimo stebėsena ir tai laikytina trūkumu, kuris buvo ištaisytas 2009-2012 metų visuomenės teisinio švietimo programoje bei pakeistoje 2009-2012 metų programoje. Kaip matyti iš pateiktos analizės, visuomenės teisinio švietimo sukūrimas bei įgyvendinimas apima gana nemažai sričių. Visų pirma, sudaroma ministerijos darbuotojų darbo grupė, kurios paskirtis yra visuomenės teisinio švietimo stebėsena ir probleminės sričių įvardijimas, pasiūlymų teikimas, rezultatų viešas skelbimas, ataskaitų teikimas. Pažymėtina, kad į visuomenės teisinį švietimą įtraukiamas platus spektras institucijų, įstaigų ir organizacijų: valstybės bei savivaldybės institucijos, nevyriausybinės organizacijos, jaunimo organizacijos, bendrojo lavinimo mokyklos, teisininkus rengiančios aukštosios mokyklos. Kiekviena iš šių organizacijų vaidina skirtingą vaidmenį visuomenės teisiniame švietime: įgyvendina programą ir priemonių planą (ministerijos), teikia visuomenei informavimo teisiniais klausimais paslaugas (savivaldybės ir nevyriausybinės organizacijos), rengia seminarus, konferencijas ir renginius (nevyriausybinės organizacijos), rengia būsimus teisės programų mokytojus (teisininkus rengiančios aukštosios mokyklos), ugdo mokinius bei tobulina pedagogų gebėjimus teisinio švietimo srityje (bendrojo lavinimo mokyklos). Visuomenės teisinis švietimas apima nemažai kategorijų: teisinio švietimo funkcijų paskirstymas atsakingiems subjektams; renginiai, seminarai, konferencijos bei iniciatyvos; mokinių ugdymas teisiniais klausimais įgyvendinat teisinio ugdymo programas; ugdymo įstaigų aprūpinimas teisinio ugdymo priemonėmis; visuomenės informavimas įvairiais kanalais bei teisinės informacijos prieigos vietų kūrimas; pedagogų teisinis lavinimas bei būsimų teisės edukologų rengimas; valstybės, savivaldybės institucijų bei nevyriausybinių organizacijų darbuotojų kvalifikacijos teisės klausimais kėlimas; neformalaus teisinio ugdymo programų siūlymas, skatinimas ir priežiūra; finansavimo nevyriausybinėms organizacijoms, dalyvaujančioms visuomenės teisiniame švietime, nustatymas; sąlygų plėsti informacinių technologijų naudojimą visuomenės teisiniame švietime sudarymas. Visgi, pabrėžtina, kad Visuomenės teisinio švietimo 2005–2008 metų programa buvo pamatinis teisės aktas, skirtas sukurti bendrą visuomenės teisinio švietimo sistemą ir tai buvo pagrindinis šios programos tikslas. Ši programa padėjo pamatus teisinio švietimo tradicijoms Lietuvoje.

Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos paskirtis buvo toliau efektyviai įgyvendinti jau sukurtos visuomenės teisinio švietimo sistemos plėtrą. Kaip jau buvo minėta, priemonių planas yra skirtas dvejiems pagrindiniams uždaviniams įgyvendinti: koordinuoti visuomenės teisinio švietimo sistemos veiklą, formuoti teisinę sąmonę ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir neformaliajame suaugusiųjų švietime, sudaryti palankesnes teisinės savišvietos sąlygas bei socialinių visuomenės grupių sistemingas informavimas ir konsultavimas teisiniais klausimais. ***Visuomenės teisinio švietimo sistemos veiklos koordinavimas*** apima sekančias *priemones*, kurias įgyvendina Teisingumo bei Švietimo ir mokslo ministerijos: kasmetinių Visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo planų rengimas, tvirtinimas ir vykdymas; darbo grupės, kuri koordinuotų planų įgyvendinimą, sudarymas; informacijos apie rezultatus kaupimas, analizavimas ir viešas skelbimas; programoje dalyvaujančių institucijų ir įstaigų darbuotojų kvalifikacijos kėlimas kartą per metus; gerosios ES ir kitų šalių patirties naudojimas.***Teisinės sąmonės formavimas švietimo įstaigose bei palankesnių teisinės savišvietos sąlygų sudarymas*** apima sekančias *priemones,* kurias įgyvendina Teisingumo bei Švietimo ir mokslo ministerijos: teisės pagrindų programų parengimas, jų skatinimas bei priežiūra ir aprūpinimas reikalingomis priemonėmis; studijų programų pedagogams rengimas, siekiant kelti jų kvalifikaciją, reikalingą mokyti teisės programas; neformaliojo teisinio švietimo programų skatinimas ir priežiūra; Lietuvos Respublikos Konstitucijos egzamino organizavimas, vykdymas ir koordinavimas; ne mažiau kaip 4 renginių, konferencijų, seminarų visuomenės teisinio švietimo klausimais regimas. ***Socialinių visuomenės grupių sistemingas informavimas ir konsultavimas*** apima sekančias *priemones*, kurias įgyvendina Teisingumo bei Kultūros ministerijos: bendradarbiavimas su nevalstybinėmis organizacijomis; tarpžinybinės komisijos įkūrimas; sociologinio tyrimo, nustatančio visuomenės teisinių žinių lygį, organizavimas; visuomenės švietimas apie svarbiausius Europos Sąjungos ir nacionalinius teisės aktus ir jų projektus bei bent 2 informacijos sklaidos kampanijų organizavimas; ne mažiau kaip 2 teisinės informacijos prieigos vietų įrengimas Lietuvos miestuose bei miesteliuose. Taigi, kaip matyti iš pateiktų priemonių įgyvendinimo plano, 2009-2012 metų programoje skirtingai nei 2005-2008 metų programoje kalbama apie visuomenės teisinio švietimo koordinavimą bei plėtrą, o ne jos sukūrimą, tačiau tai natūralu, kadangi iki 2005-2008 metų visuomenės teisinio švietimo programos Lietuvoje apskritai nebuvo visuomenės teisinio švietimo sistemos. Tai atsiskleidžia per pateiktus programos uždavinius –visuomenės teisinio švietimo sistemos koordinavimą, teisinės visuomenės sąmonės formavimą bei visuomenės informavimą ir konsultavimą teisiniais klausimais.

Pakeistoje Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje nurodomi nebe trys, o tik du programos uždaviniai: gerinti visuomenės informuotumą apie Lietuvos Respublikos

Konstitucijoje ir įstatymuose įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, jų apsaugą ir pareigų vykdymą bei parengti ir įgyvendinti teisinio informavimo ir mokymo priemones ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo procese; sudaryti palankesnes teisinio konsultavimo ir teisinės savišvietos sąlygas. Kaip matyti, apsiribojama tik visuomenės informavimo gerinimu teisiniais aspektais ir teisinio švietimo programų įgyvendinimu švietimo įstaigose bei palankesnių sąlygų savišvietai kūrimas. Tai rodo, kad formuojamos tam tikros teisinio švietimo tradicijos, kadangi minėti uždaviniai kartojasi per visas tris visuomenės teisino švietimo programas.

Pastebėtina, kad visuomenės teisinis švietimas buvo vykdomas tik iki 2012 metų, todėl kalbėti apie tradicijas yra keblu – visuomenės teisinis švietimas buvo įgyvendinamas 2005-2012 metais, t.y. tik 7 metus. Keltinas klausimas ar toks laikotarpis yra pakankamas teisinio švietimo tradicijų susiformavimui. Pažymėtina, kad Visuomenės teisinio švietimo programose nurodoma, jog jos yra rengiamos remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės programomis bei Strateginio planavimo metodikomis pagal atitinkamus metus. Šešioliktosios Vyriausybės 2012-2016 metų programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XII-51, apie visuomenės teisinį švietimą nėra užsimenama. Apie jį neužsimenama ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinėse priemonėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228. Darytina prielaida, kad 2012-2016 metų Vyriausybė visuomenės teisinio švietimo nebuvo numačiusi savo veiklos programoje, todėl visuomenės teisinio švietimo programos nebuvo vykdomos. Keltinas klausimas, ar visuomenės teisinis švietimas bus numatytas 2017-2020 metų Vyriausybės programoje.

Šiame magistro darbe pasirinkta tirti ir Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programas, kadangi nuteistieji laikyti socialiai pažeidžiamais asmenimis, kuriems skiriama visuomenės teisinio švietimo programa. Atsižvelgiant į šį faktorių, darbo autorė laiko, kad minėtų programų analizė prisideda prie magistro darbo tikslo įgyvendinimo. Magistro darbui pasirinktos analizuoti trys Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programos: 2001 metų, 2003 metų bei 2013 metų, atitinkamai įvardijant programų pavadinimus pagal jų įsigaliojimo ar keitimo metus. Visose trijose programose yra įvardijamas programos tikslas (žr. 8 lentelę).

10 lentelė. Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo 2001 metų, 2003 metų bei 2013 metų programų tikslai

Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo 2001 metų programa	*Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo 2003 metų programa*	*Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo 2013 metų programa*
Tikslas yra suteikti asmenims, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinių ir socialinių žinių, kad jie galėtų adaptuotis nuolat kintančioje visuomenėje ir sugebėtų teisėtais būdais tenkinti savo socialinius poreikius. Vykdant šią Programą, siekiama ugdyti joje dalyvaujančių nuteistųjų gyvenimo įgūdžius – gebėjimą prisitaikyti visuomenėje ir pozityviai elgtis, suteikti asmeniui brandaus savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam tobulinti pozityvius gebėjimus visą gyvenimą	Tikslas yra suteikti asmenims, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinių ir socialinių žinių, kad jie galėtų adaptuotis nuolat kintančioje visuomenėje ir sugebėtų teisėtais būdais tenkinti savo socialinius poreikius. Vykdant šią programą, siekiama ugdyti joje dalyvaujančių nuteistųjų gyvenimo įgūdžius – gebėjimą prisitaikyti visuomenėje ir pozityviai elgtis, suteikti asmeniui brandaus savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam tobulinti pozityvius gebėjimus visą gyvenimą.	Tikslas yra suteikti asmenims, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinių ir socialinių žinių, kad jie galėtų adaptuotis nuolat kintančioje visuomenėje ir sugebėtų teisėtais būdais tenkinti savo socialinius poreikius. Vykdant šią programą, siekiama ugdyti joje dalyvaujančių nuteistųjų gyvenimo įgūdžius – gebėjimą prisitaikyti visuomenėje ir pozityviai elgtis, suteikti asmeniui brandaus savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam tobulinti pozityvius gebėjimus visą gyvenimą.

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, visų trijų programų tikslai yra beveik identiški ir per visus programų galiojimo metus nepasikeitę. Teisės aktuose įvardijama, kad programų tikslas yra padėti nuteistiesiems, kurie yra paleidžiami į laisvę po bausmės atlikimo, suteikti teisinių ir socialinių žinių teisinių ir socialinių žinių, kad šie asmenys galėtų geriau prisitaikyti visuomenėje po bausmės įkalinimo įstaigoje atlikimo ir tai darytų teisėtais būdais bei priemonėmis. Siekiama, kad nuteistieji gebėtų prisitaikyti visuomenėje ir pozityviai elgtis bei gautų brandaus savarankiško gyvenimo pagrindus, kuriuos galėtų toliau sėkmingai plėtoti.

2001 metų bei 2003 metų asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programose pateikiama situacijos analizė. Šios analizės nėra 2013 metų programoje. Darbo autorė laiko, kad analogiškai visuomenės teisinio švietimo programoms, įstatymų leidėjas turėtų pateikti situacijos analizę. SSGG analizės nėra nei vienoje programoje ir tai laikytina šių programų trūkumu. Situacijos analizėse nurodoma, kad „asmenys, paleisti iš laisvės atėmimo vietų, iš esmės žino apie egzistuojančią socialinės apsaugos sistemą ir linkę ja naudotis, tačiau nemaža jų dalis nesupranta konkrečios institucijos funkcijų, neįvertina jos galimybių arba priešingai – reikalauja daugiau, negu priklauso pagal įstatymus, tikisi išskirtinių teisių ir lengvatų, realiai nesuvokdami savo teisinio statuso”, o išėjusių į laisvę nuteistų asmenų integracija į visuomenę laikoma kompleksine problema. Pabrėžiama, kad “viso laisvės atėmimo bausmės atlikimo metu turi galimybę dalyvauti nuteistųjų socialinio orientavimo, dorovinio auklėjimo ir teisinio švietimo užsiėmimuose”, tačiau šių užsiėmimų metu gaunamos informacijos nuteistiesiems

nepakanka, kadangi per ilgą laiką gautos žinios pamirštamos, praranda savo aktualumą, teisinė bazė ir gyvenimo realijos nuolat kinta. Šiais faktoriais pagrindžiamas programos reikalingumas: „programos vykdymas turi padėti atnaujinti ir aktualizuoti nuteistiesiems ankstesnių užsiėmimų metu įgytas žinias ir išmokyti jas pritaikyti gyvenant savarankiškai."

Visose trijose programose aptariamas teisinio ir socialinio švietimo turinys. Nurodoma, kad "nuteistieji bendrais bruožais supažindinami su Lietuvos Respublikos teisine sistema ir detaliai su šios sistemos kontekste galiojančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, aktualiais paleistam iš laisvės atėmimo vietos asmeniui, taip pat su institucijomis, realizuojančiomis minėtų teisės aktų nuostatas" bei pabrėžiama, kad programa įgyvendinama užsiėmimų forma. Užsiėmimų tematika visose trijose programose nežymiai skiriasi:

- 2001 metų programos užsiėmimų tematika yra sekanti: Lietuvos Respublikos teisinė sistema; nuteistųjų paleidimo iš laisvės atėmimo vietų pagrindai ir tvarka; asmenų, grįžusių iš laisvės atėmimo vietų, teisės ir pareigos; socialinės paramos teikimas asmenims, grįžusiems iš laisvės atėmimo vietų; užimtumo problemų sprendimas; būsto problemų sprendimas; sveikatos priežiūros problemų sprendimas; praktinis žinių įtvirtinimas;
- 2003 metų programos užsiėmimų tematika yra sekanti: Lietuvos Respublikos teisinė sistema; nuteistųjų paleidimo iš laisvės atėmimo vietų pagrindai ir tvarka; asmenų, grįžusių iš laisvės atėmimo vietų, teisės ir pareigos; socialinės paramos teikimas asmenims, grįžusiems iš laisvės atėmimo vietų; užimtumo problemų sprendimas; būsto problemų sprendimas; sveikatos priežiūros problemų sprendimas; ŽIV/AIDS ir narkomanijos prevencija.
- 2013 metų programos užsiėmimų tematika yra sekanti: Lietuvos Respublikos teisinė sistema; nuteistųjų paleidimo iš laisvės atėmimo vietų pagrindai ir tvarka; asmenų, grįžusių iš laisvės atėmimo vietų, teisės ir pareigos; socialinės paramos teikimas asmenims, grįžusiems iš laisvės atėmimo vietų; užimtumo problemų sprendimas; būsto problemų sprendimas; sveikatos priežiūros problemų sprendimas.

Kaip matyti, užsiėmimų turinys išskiria 2003 metais, kuomet kaip tema įtraukiamas punktas apie ŽIV/AIDS ir narkomanijos prevenciją. 2001 metų programoje minimas praktinis žinių įtvirtinimas 2003 metų bei 2013 metų programoje įtvirtinamas atskiru punktu, kuriame nurodoma, jog „siekiant praktinio nuteistiesiems suteikiamų žinių įtvirtinimo, dalis užsiėmimų laiko turi būti skiriama praktinėms pratyboms. Jų metu modeliuojamos konkrečios probleminės situacijos, nuteistieji mokomi ieškoti problemų sprendimo būdų, bendrauti su valstybės institucijų tarnautojais, darbdaviais ir pan."

Kadangi šio magistro darbo tikslas yra atskleisti teisinio švietimo tradicijas Lietuvoje, todėl magistriniame darbe analizuojami tik su teisiniu švietimu susiję aspektai. Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programose nurodomuose užsiėmimuose su teisiniu švietimu susijusių tematikų yra trys: Lietuvos Respublikos teisinė sistema; nuteistųjų paleidimo iš laisvės atėmimo vietų pagrindai ir tvarka; asmenų, grįžusių iš laisvės atėmimo vietų, teisės ir pareigos. Pabrėžiama, kad „rengiami paleidimui nuteistieji bendrais bruožais supažindinami su Lietuvos Respublikos teisine sistema ir detaliai su šios sistemos kontekste galiojančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, aktualiais paleistam iš laisvės atėmimo vietos asmeniui, taip pat su institucijomis, realizuojančiomis minėtų teisės aktų nuostatas."

1. ***Lietuvos Respublikos teisinė sistema***. Nuteistieji supažindinami su pagrindinėmis Konstitucijos nuostatomis (piliečių teisės ir pareigos, pagrindinės valstybės institucijos, valdžių pasidalijimo principai ir kt.), teismų sistema ir kompetencija, šalies teritoriniu administraciniu suskirstymu, tam tikrose teritorijose veikiančiomis institucijomis ir jų kompetencija;
2. ***Nuteistųjų paleidimo iš laisvės atėmimo vietų pagrindai ir tvarka.*** Nuteistieji supažindinami su Baudžiamojo, Bausmių vykdymo, Baudžiamojo proceso kodeksų, Probacijos įstatymo, Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių ir kitų teisės aktų nuostatomis, reglamentuojančiomis nuteistųjų paleidimą iš laisvės atėmimo vietų, jų materialinį buitinį aprūpinimą;
3. ***Asmenų, grįžusių iš laisvės atėmimo vietų, teisės ir pareigos.*** Nuteistieji supažindinami su įsipareigojimais, kurie gali būti nustatyti paleidžiamiems iš laisvės atėmimo vietų asmenims, bei jų nevykdymo pasekmėmis, administracinės atsakomybės taikymo tvarka, bendrosiomis teisėmis ir pareigomis, taip pat tomis pareigomis, kurių vykdymas užtikrina galimybę gauti tam tikrą socialinę paramą.

Kaip matyti, Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programose nuteistiesiems suteikiamas teisinis švietimas apima išskirtinai nuteistųjų informavimą apie Lietuvos teisinę sistemą, nuteistųjų teisinį statusą, nuteistųjų kaip piliečių teises ir pareigas.

Visose trijose Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programose nurodomas sąrašas įstatymų ir kitų teisės aktų, reikalingų programos vykdymui. Atsižvelgiant į programose nurodomą įstatymų ir kitų teisės aktų sąrašą, galima teigti, kad nuteistieji ne tik supažindinami su Lietuvos teisine sistema, nuteistųjų teisiniu statusu, nuteistųjų kaip piliečių teisėmis ir pareigomis, bet ir su kitas valstybės sritis tokias kaip sveikatos apsauga, darbo apsauga, socialine apsauga ir kt. kuruojančiais įstatymais.

Visose trijose Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programose taip pat pateikia teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų organizavimo tvarka, kuri nėra šio magistro darbo nagrinėjimo kategorija, todėl analizuojama nebus.

Apibendrinant galima teigti, kad bendra ir nuosekli visuomenės teisinio švietimo sistema pradėta formuoti Teisingumo ministerijai parengus Visuomenės teisinio švietimo 2005–2008 metų programą. Teisingumo ministerija kartu su Švietimo ir mokslo ministerija ir Vidaus reikalų ministerija įgyvendino 2005– 2008 metų programoje numatytas visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemones. Visuomenės teisinio švietimo 2005–2008 metų programa buvo pamatinis teisės aktas, skirtas sukurti bendrą visuomenės teisinio švietimo sistemą ir tai buvo pagrindinis šios programos tikslas. Ši programa padėjo pamatus teisinio švietimo tradicijoms Lietuvoje. Visuomenės teisinio švietimo 2005–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių planas apėmė platų spektrą priemonių, kuriomis buvo įgyvendinamas visuomenės teisinis švietimas. Esminė šio plano paskirtis yra visuomenės teisinio švietimo sistemos sukūrimas, jos įgyvendinimas bei koordinavimas. Visose programose uždaviniai nurodomi gana abstrakčiai, tačiau pabrėžtina, kad šie uždaviniai detalizuojami šių programų įgyvendinimo planuose. Nei planas, nei programa neužsimena apie įgyvendinimo stebėseną ir tai laikytina trūkumu, kuris buvo ištaisytas 2009-2012 metų visuomenės teisinio švietimo programoje bei pakeistoje 2009-2012 metų programoje. Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos paskirtis buvo toliau efektyviai įgyvendinti jau sukurtos visuomenės teisinio švietimo sistemos plėtrą. Kaip jau buvo minėta, priemonių planas yra skirtas dvejiems pagrindiniams uždaviniams įgyvendinti: koordinuoti visuomenės teisinio švietimo sistemos veiklą, formuoti teisinę sąmonę ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir neformaliajame suaugusiųjų švietime, sudaryti palankesnes teisinės savišvietos sąlygas bei socialinių visuomenės grupių sistemingas informavimas ir konsultavimas teisiniais klausimais. Programose numatomi rezultatai visuomenės teisiniame švietime susiję su didesniu asmenų, įgijusių pakankamai teisinių žinių ir gebėjimų, organizuotomis akcijos, iniciatyvomis, kampanijomis, seminarais, konferencijomis ir pan., išleistais vadovėliais bei parengtomis teisinio mokymo programomis ir priemonėmis, skelbiamais informaciniais pranešimais visuomenei apie įgyvendinimo rezultatus bei įrengtomis naujos teisinės informacijos prieigos vietos. Tai traktuotina kaip visuomenės teisinio švietimo teikiama nauda.

Analizuojant Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programas, nustatyta, kad visų trijų programų tikslai yra beveik identiški ir per visus programų galiojimo metus nepasikeitę. Teisės aktuose įvardijama, kad programų tikslas yra padėti

nuteistiesiems, kurie yra paleidžiami į laisvę po bausmės atlikimo, suteikti teisinių ir socialinių žinių teisinių ir socialinių žinių, kad šie asmenys galėtų geriau prisitaikyti visuomenėje po bausmės įkalinimo įstaigoje atlikimo ir tai darytų teisėtais būdais bei priemonėmis. Siekiama, kad nuteistieji gebėtų prisitaikyti visuomenėje ir pozityviai elgtis bei gautų brandaus savarankiško gyvenimo pagrindus, kuriuos galėtų toliau sėkmingai plėtoti. Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programose nurodomuose užsiėmimuose su teisiniu švietimu susijusių tematikų yra trys: Lietuvos Respublikos teisinė sistema; nuteistųjų paleidimo iš laisvės atėmimo vietų pagrindai ir tvarka; asmenų, grįžusių iš laisvės atėmimo vietų, teisės ir pareigos. Tai reiškia, kad nuteistiesiems suteikiamas teisinis švietimas apima išskirtinai nuteistųjų informavimą apie Lietuvos teisinę sistemą, nuteistųjų teisinį statusą, nuteistųjų kaip piliečių teises ir pareigas.

SSGG analizė yra naudinga siekiant efektyvaus strateginio valdymo bei jo įgyvendinimo, todėl darbo autorė laiko, kad siekiant efektyvaus teisinio visuomenės švietimo, įstatymų leidėjui būtina ne tik atlikti aplinkos analizę, bet ir pritaikyti šiam procesui SSGG analizę, kuri leidžia įvertinti situacijos stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes. Analogiškai galima pasakyti ir apie Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programas: jose taip pat reikalinga ne tik situacijos analizė, bet ir SSGG analizė, siekiant efektyviai įgyvendinti programos tikslus.

Kaip jau buvo minėta, šiuo metu visuomenės teisinis švietimas įgyvendinamas vykdant ir kitas Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas programas. Šiose programose nustatyti konkretūs subjektai, kurie yra informuojami, ir objektai, apie kuriuos informuojama visuomenė (vartotojų teisių apsauga, suaugusiųjų ir moksleivių teisinis švietimas, nusikaltimų aukų teisinis švietimas).Atsižvelgiant į tai, kad visuomenės teisinio švietimo sistema pradėta kurti ir plėtoti tik 2004 metais, manytina, kad teisinio švietimo tradicijos dar nėra galutinai susiformavusios. Visuomenės teisinis švietimas buvo vykdomas tik iki 2012 metų, todėl kalbėti apie tradicijas yra keblu – visuomenės teisinis švietimas buvo įgyvendinamas 2005-2012 metais, t.y. tik 7 metus. Keltinas klausimas ar toks laikotarpis yra pakankamas teisinio švietimo tradicijų susiformavimui. Kadangi Šešioliktosios Vyriausybės 2012-2016 metų programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XII-51, apie visuomenės teisinį švietimą nėra užsimenama, todėl darbo autorė laiko, kad yra *galimos šių visuomenės teisinio švietimo tradicijų užuomazgos*: visuomenės teisinės sąmonės formavimas bei palaikymas, teisės mokomųjų programų diegimas bei priemonių joms įgyvendinti suteikimas, bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, nuolatinis programoje dalyvaujančių darbuotojų bei pedagogų, kurie dėsto teisės programas

švietimo įstaigose, kvalifikacijos kėlimas, visuomenės informavimas ir konsultavimas teisiniais klausimas (pavyzdžiui, teisinės informacijos sklaidos kampanijų organizavimas, renginių bei seminarų organizavimas, visuomenės informavimas apie ES ir nacionalinių teisės aktų pakeitimus), sąlygų savišvietai gerinimas (pavyzdžiui, teisinės informacijos prieigos vietų įrengimas), Lietuvos Respublikos Konstitucijos egzamino organizavimas ir įgyvendinimas.

IŠVADOS

1. Teisinis švietimas - procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti žinių ir gebėjimų, padedančių tinkamai naudotis savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, ginti savo teises ir vykdyti pareigas. Teisinio švietimo samprata moksliniuose šaltiniuose daugiausiai siejama su procesu, kurio metu vyksta išsilavinusių, kompetentingų ir teises bei laisves išmanančių piliečių ugdymas, kuriuo yra siekiama formuoti teisinę sąmonę bei įvairiapusius gebėjimus. Sistemingo teisinio švietimo metu piliečiai supažindinami su svarbiausiais galiojančiais ir naujai išleidžiamais įstatymais, poįstatyminiais teisės aktais, ugdoma teisinė sąmonė, puoselėjama ir plėtojama jų teisinė kultūra, užtikrinama valstybėje tvarka ir drausmė, o jos piliečiai žino savo teises ir pareigas bei žino kaip teisėtai jas apginti.
2. Teisinis švietimas Lietuvoje analizuojamas atliekant įvairius tyrimus. Mokliniai tyrimai ir dokumentuose pristatomų situacijų analizės rodo tam tikrus, Lietuvos kontekstui būdingus teisinio švietimo ypatumus: didėja kiekis asmenų, įgijusių pakankamai teisinių žinių ir gebėjimų, gerėja teisinės informacijos prieinamumas ir gyventojų teisinių žinių lygis; prisidedama prie mokinių gebėjimų prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos bei joje keliamų reikalavimų; ugdomas gebėjimas kūrybiškai spręsti susidariusias problemas; visuomenei sudaromos papildomos socialinės, ekonominės bei politines galimybės; skatinama didesnė pagarba teisei bei teisėtvarkai, o tuo pačiu ir prisidedama prie pilietiškumo pojūčio skatinimo. Teisinis švietimas naudingas tik tuomet, kai pati visuomenė yra juo suinteresuota.
3. Pažymėtina, kad tiesioginio teisinio švietimo perėmimo iš ankstesnių visuomenės raidos etapų nėra, todėl kuriama teisinio švietimo sistema naujame lauke, o teisinio švietimo tradicijos vertinamos tik Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu. Visuomenės teisinis švietimas įgyvendinamas vykdant įvairias Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas programas. Šiose programose nustatyti konkretūs subjektai, kurie yra informuojami, ir objektai, apie kuriuos informuojama visuomenė (vartotojų teisių apsauga, suaugusiųjų ir moksleivių teisinis švietimas, nusikaltimų aukų teisinis švietimas). Atsižvelgiant į tai, kad visuomenės teisinio švietimo sistema pradėta kurti ir plėtoti tik 2004 metais, teisinio švietimo tradicijos dar nėra galutinai susiformavusios, jos formuojasi. Formaliai vertinant Visuomenės teisinis švietimas buvo vykdomas tik iki 2012 metų, t.y. visuomenės teisinis švietimas buvo įgyvendinamas

2005-2012 metais, t.y. tik 7 metus. Keltinas klausimas ar toks laikotarpis yra pakankamas teisinio švietimo tradicijų susiformavimui. Įvertinant teisinę ir politinę aplinką, teigtina, kad yra *galimos šių visuomenės teisinio švietimo tradicijų užuomazgos*: visuomenės teisinės sąmonės formavimas bei palaikymas, teisės mokomųjų programų diegimas bei priemonių joms įgyvendinti suteikimas, bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, nuolatinis programoje dalyvaujančių darbuotojų bei pedagogų, kurie dėsto teisės programas švietimo įstaigose, kvalifikacijos kėlimas, visuomenės informavimas ir konsultavimas teisiniais klausimas (pavyzdžiui, teisinės informacijos sklaidos kampanijų organizavimas, renginių bei seminarų organizavimas, visuomenės informavimas apie ES ir nacionalinių teisės aktų pakeitimus), sąlygų savišvietai gerinimas (pavyzdžiui, teisinės informacijos prieigos vietų įrengimas), Lietuvos Respublikos Konstitucijos egzamino organizavimas ir įgyvendinimas.

REKOMENDACIJOS

1. Atsižvelgiant į tai, kad visuomenės teisinio švietimo programos nėra formuojamos identiškai bei jose trūksta nuoseklumo, ***siūlytina įstatymų leidėjui*** būsimas visuomenės teisinio švietimo programas formuoti vienoda struktūra bei nuosekliai: formuojami programų tikslai, uždaviniai, priemonės, teisinį švietimą gaunantys subjektai, vertinimo kriterijai, numatomi rezultatai, stebėsena, finansavimas. Siūlytina, kad programose būtų atliekama situacijos analizė pasinaudojant SSGG analizės metodu.
2. Atsižvelgiant į tai, kad teisinio švietimo tradicijos dar yra tik besiformuojančios, ***įstatymų leidėjui bei programas įgyvendinančioms institucijoms*** siūlytina ir toliau sistemingai plėtoti sekančias teisinio švietimo tradicijų užuomazgas: visuomenės teisinės sąmonės formavimą bei palaikymą, teisės mokomųjų programų diegimą bei priemonių joms įgyvendinti suteikimą, bendradarbiavimą su nevyriausybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, nuolatinį programoje dalyvaujančių darbuotojų bei pedagogų, kurie dėsto teisės programas švietimo įstaigose, kvalifikacijos kėlimą, visuomenės informavimą ir konsultavimą teisiniais klausimas, sąlygų savišvietai gerinimą, Lietuvos Respublikos Konstitucijos egzamino organizavimą ir įgyvendinimą.
3. Atsižvelgiant į tai, kad Visuomenės teisinis švietimas buvo vykdomas tik nuo 2004 iki 2012 metų bei į tai, kad Šešioliktosios Vyriausybės 2012-2016 metų programoje apie visuomenės teisinį švietimą nėra užsimenama, ***Lietuvos Respublikos Vyriausybei siūlytina*** rengiant būsimas Vyriausybės programas, įtraukti į programas visuomenės teisinio švietimo plėtrą.

SANTRAUKA

Teisinio švietimo tradicijos Lietuvoje

Šiame magistro darbe analizuojama ne tik teisinio švietimo samprata ir ištakos, bet ir teisinio švietimo ypatumai Lietuvoje. Analizuojamos formos ir būdai, kaip mažinti teisinio švietimo problemas Lietuvoje. Magistro darbe keliamas probleminis klausimas – kokios teisinio švietimo tradicijos yra susiformavusios ir šiuo metu formuojamos Lietuvoje. Šiam tikslui įgyvendinti iškelti trys uždaviniai: išanalizuoti teisinio švietimo sampratą, atskleisti teisinio švietimo ypatumus Lietuvoje bei įvertinti visuomenės teisinio švietimo tradicijas. Magistro darbe naudojami mokslinės literatūros analizės bei lyginamosios dokumentų analizės metodai.

Įgyvendinus magistro darbo uždavinius, nustatyta, kad šiuo metu visuomenės teisinis švietimas įgyvendinamas vykdant ir kitas Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas programas. Šiose programose nustatyti konkretūs subjektai, kurie yra informuojami, ir objektai, apie kuriuos informuojama visuomenė (vartotojų teisių apsauga, suaugusiųjų ir moksleivių teisinis švietimas, nusikaltimų aukų teisinis švietimas). Atsižvelgiant į tai, kad visuomenės teisinio švietimo sistema pradėta kurti ir plėtoti tik 2004 metais, manytina, kad teisinio švietimo tradicijos dar nėra galutinai susiformavusios. Visuomenės teisinis švietimas buvo vykdomas tik iki 2012 metų, todėl kalbėti apie tradicijas yra keblu – visuomenės teisinis švietimas buvo įgyvendinamas 2005-2012 metais, t.y. tik 7 metus. Keltinas klausimas ar toks laikotarpis yra pakankamas teisinio švietimo tradicijų susiformavimui. Kadangi Šešioliktosios Vyriausybės 2012-2016 metų programoje apie visuomenės teisinį švietimą nėra užsimenama, todėl darbo autorė laiko, kad yra *galimos šių visuomenės teisinio švietimo tradicijų užuomazgos*: visuomenės teisinės sąmonės formavimas bei palaikymas, teisės mokomųjų programų diegimas bei priemonių joms įgyvendinti suteikimas, bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, nuolatinis programoje dalyvaujančių darbuotojų bei pedagogų, kurie dėsto teisės programas švietimo įstaigose, kvalifikacijos kėlimas, visuomenės informavimas ir konsultavimas teisiniais klausimas (pavyzdžiui, teisinės informacijos sklaidos kampanijų organizavimas, renginių bei seminarų organizavimas, visuomenės informavimas apie ES ir nacionalinių teisės aktų pakeitimus), sąlygų savišvietai gerinimas (pavyzdžiui, teisinės informacijos prieigos vietų įrengimas), Lietuvos Respublikos Konstitucijos egzamino organizavimas ir įgyvendinimas.

SUMMARY

Traditions of legal education in Lithuania

This master'sthesis analyse the concpet and origins of legal education and the peculiarities of legal education in Lithuania. The formsand ways to reduce legal education problems in Lituhuania are also analyzed. Master's thsis raises problematic issue - what kind of legal education traditions were formed and currently are being formed in Lithuania. This master's thesis raises the following tasks: to analyze the concept of legal education, to reveal the peculiarities of legal education in Lithuania. The methods of sientific literature analysis and comprative document analysis are used in this master's thesis.

After the implemention of this master's thesis task's, it was found that the current public legal education is also implemented in Lithuania by other programs approved by the government. These programs identify specificentities that are informed and objects about which the public is informed (consumer protection, adult and student legal education, crime victims legal education). Due to the fact that public legal education system was started to develope only in is considered that the traditions of legal education are not yet fully developed. Public legal education has been carried out only until the year 2012, so it is hard to define traditions of legal education. Public legal education was implemented from year 2005 to year 2012, this meaning only 7 years of legal education on society. The questionaries whether such a period is sufficient enough to form legal education traditions. Since the Sixteenth government program for years 2012-2016 does not even mention public legal education, it is possible to consider these public legal education traditions: public legal consciousness formation and main tenance, legal educational program implementation and granting measures for the irimplementation, coperation with non-government organizations and schools preparing law years with high ereducation, permanent training of participating employees and teachers, who teach law programs in schools, public information and counseling on legal issues (such as legal information dissemination campaigns, public awarness about the EU and national changes in legislation), improving the conditions for self - education (for example, local installations for legal access), the organization and implementation of the Constitution exam of Republic of Lithuania.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Balčiūnas, S., Juozaitienė, L., Rudytė, D. (2014). *Bakalauro studijų darbų rengimo metodinės rekomendacijos*. Šiauliai: BMN leidykla.
2. Bernatonis, J. (2014). *Teisinio švietimo sistemą pradėsime atkurti nuo mokyklos*. Prieiga internetu: http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/jbernatonis_teisinio_svietimo_sistema_pradesime_atkurti_nuo_mokyklos/,print.1
3. Bernatonis, J. (2015). *Visuomenės teisinis švietimas – dar vienas atsakas į Rusijos propagandą*. Prieiga internetu: http://www.tm.lt/naujienos/pranesimasspaudai/2236
4. Biržietienė, S. (2012). Lietuviškos socialinės reklamos retorika: įtikinimo būdai. *Respectusphilologicus*, 22(27), 144-155.
5. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija.* Vilnius: Enciklopedija.
6. Bitinas, B. (2005). Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta.
7. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: KU leidykla.
8. Blundell, E. (2010). *DocumentAnalysisas a QualitativeResearchTechniqueinAssessingOralHealthPolicy*. Prieiga internetu: https://www.dal.ca/content/dam/dalhousie/pdf/dentistry/ICOH2010/DocAnalysisSchool.pdf
9. Boggs D. L. (2007). *Suaugusiųjų pilietinis švietimas.* Vilnius: Kronta.
10. Bowen, G. (2009). DocumentAnalysisas a QualitativeResearchMethod. *QualitativeResearchJournal*. 9(2): 27-40.
11. Brand, R., WesRist, D. (2009). *TheExportofLegalEducation: ItsPromiseandImpactinTransitionCountries*. London: Routledge.
12. Bryman, A. (2006). Integratingquantitativeandqualitativeresearch: howis it done? *QualitativeResearch*, 6 (1): 97-113.
13. Čereška B. (2004). *Reklama: teorija ir praktika.* Vilnius: Homoliber.
14. Dzičkovskaja B. (2011). *Refleksyviojo mokymo principų realizavimas teisinio ugdymo pamokose (*magistro baigiamasis darbas). Vilnius: MRU.

15. Gimžauskas G. (2005). *Socialinė reklama: baisusis liūtas nori būti drąsus.* Reklamos ir marketingo idėjos. Nr. 11

16. Girdzijauskienė, S. (2006). *Kokybinis interviu. Metodiniai nurodymai*. Vilnius: VU specialiosios psichologijos laboratorija.

17. Grigas R. (2007). *Nacionalinis sąmoningumas šiandien: jaunuomenės pasirinkimo drama//Tautiškumas ir pilietiškumas atskirtis ar dermė* (monografija). Vilnius: VPU.

18. Hargreaves A. (2008). *Mokymas žinių visuomenėje.* Vilnius: Homoliber.

19. Jan M. S. (2011). *European legal education, or: how to prepare students for global citizenschip?* Maastrichtuniversity.

20. John O. S., ir kt. (2008). A Legaleducationrenaissance: a prakticalapproachthetwenty-firstcentury. *Viliam Mithell coledge of Law.* Prieiga per internetą: http://www.ssrn.com/abstract=1084098

21. Jokubauskas D. (2003). *Reklama ir jos poveikis vartotojui.* Vilnius: Reklamos studija.

22. Jonynienė V. Ž. (2002). Asocialaus vaikų elgesio prielaidos mokykloje. *Socialinis darbas, 2(2).*

23. Jonynienė V. Ž., Bartkus A., Butvilas T. (2011). Teisinis švietimas kaip prevencinė priemonė prieš patyčias mokyklose: mokinių ir mokytojų sampratos. *Socialinis darbas, 10(2).*

24. Kairienė B., Dzindzalietienė G. (2009). Teinis švietimas – vaiko teisių įgyvendinimo prielaida. *Socialinis ugdymas, 9(20).*

25. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Technologija.

26. Kohlbacher, F. (2006). The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study Research. *Forum: Qualitative Social Research*. 7(1): 10-21.

27. Kotler, Ph., Armstrong, G. (2011). *Principles of Marketing*. Upper Saddle River, New Jersey: PrenticeHall.

28. Lastauskienė G. (2014 gegužės20 d.). *Ką ir kiek žmogus turi žinoti apie teisę? Teisininko požiūris.* Pranešimas konferencijoje Teisinis švietimas Lietuvoje: iššūkiai ir galimybės, Vilnius.

29. Lietuvos Respublikos Azartinių lošimų įstatymas (2010). *Valstybės žinios, Nr. 118-5990.*

30. *Lietuvos Respublikos Konstitucija: oficialių dokumentų tekstai su pakeitimais ir papildymais iki 2013 m. rugsėjo 16 d.* (2013). Kaunas: Judex spauda.

31. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas (2015). *Valstybės žinios, 64-1937.*

32. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003). *Valstybės žinios, 63-2853.*

33. Lietuvos Respublikos Tabako kontrolės įstatymas (2004). *Valstybės žinios, Nr. 117-5317.*

34. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1196 "Dėl Lietuvos Respublikos 2001 – 2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo" (2001). *Valstybės žinios, 86-3015.*

35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 3 d. nutarimas Nr. 1035 "Dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatų patvirtinimo" pakeitimo (2002). *Valstybės žinios, 70-2886.*

36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 29 d. Nutarimas Nr. 1675 "Dėl visuomenės teisinio švietimo programos patvirtinimo (2004). *Valstybės žinios, 188-7015.*

37. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas "Dėl visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo (2005). *Valstybės žinios, 920.*

38. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas "Dėl visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programą (2008). *Valstybės žinios, 130-4981.*

39. Markauskas L. (2008). *Reklamos teisinis reglamentavimas: teorija ir praktika.* Vilnius: Mokesčių srautas.

40. Mogalakwe, M. (2006). Theuseofdocumentaryresearchmethodsinsocialresearch. *AfricanSociologicalReview*, 10(1): 221-230.

41. Morkevičius, V. (2012). *Turinio analizė socialiniuose tyrimuose*. Prieiga internetu: http://www.vaidasmo.lt/lt/dest/kita/2012-04-27_ktu_turinio-analize.pdf

42. Novelskaitė, A. (2021). *Socialinio tyrimo terminija: tyrimo strategija, tyrimo planas, tyrimo dizainas, tyrimo procesas.* Kaunas: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas. Priega internetu: http://www.khf.vu.lt/dokumentai/failai/katedru/filosofu/socialinio_tyrimo_terminija.pdf, žiūrėta 2016-10-12.

43. *Pagrindinio ugdymo bendroji programa* (2008). Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.

44. Pekauskas A. (2010). *Vidutinio mokyklinio amžiaus mokinių teisinio ugdymo turinio bendrojo lavinimo mokykloje analizė (pedagogika).*

45. Pekauskas A., Grigaliūnaitė G. (2008). *Jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių teisinio ugdymo turinio bendrojo lavinimo mokykloje analizė.* Prieiga per internetą: http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2008/89/penkgrig107-114.pdf

46. Petkuvienė R. (2009). *Teisių į saugumą ir į kokybišką išsilavinimą užtikrinimo teisinės problemos Lietuvos mokyklose (teisė ir demokratija). Demokratija Lietuvoje: tarp Vakarų ir Rytų (1990-2007 m.) (kolektyvinė monografija).* Vilnius: MRU.

47. Petrauskienė, L. (2012). *Vyresniųjų klasių moksleivių teisinio švietimo poreikis*. Magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

48. Prakapas R., Čepaitė V. (2011). Kritinio mąstymo ugdymo galimybės teisinio ugdymo pamokose. *Socialinis darbas, 10(2).*

49. Prakapas R., Juciuvienė D. (2012). Teisinio ugdymo integracija pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose. *Socialinis darbas, 11(1).*

50. Prakapas R., Motiejūnaitė I. (2009). Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: mokinių požiūris. *Socialinis ugdymas, 9(20).*

51. Prakapas R., Žilinskienė R. (2008). Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: pedagogų požiūris. *Socialinis darbas, 7(2).*

52. Ranonytė A. (2007). *Moksleivių pilietiškumo nuostatos: teorinės prieigos ir realybės atspindžiai//tautiškumas ir pilietiškumas atskirtis ar dermė (monografija).* Vilnius: VPU.

53. Rimkutė, E., Pakalnytė, N. (2009). Socialinių reklamų tematika ir kalbinės ypatybės. *RespectusPhilologicus*, 16(21)A, 57-72.

54. Rutkauskienė, J. (2015). *Teisinio švietimo svarba asmenybės ugdymui*. Magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

55. Sakalauskas G. (2000). *Vaiko teisių apsauga Lietuvoje.* Vilnius: Europos Tarybos informacijos ir dokumentacijos centras.

56. Salzberg, B. (2014). *Life Lessons and the Benefits of a Legal Education*. Prieiga internetu: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/gx-2014may28-BLS-commencement-speech-final.pdf

57. Smetonienė I. (2009). *Reklama... Reklama? Reklama!* Vilnius: Tytoalba.

58. Šlapkauskas V. (2004). *Teisės sociologijos pagrindai.* Vilnius: MRU.

59. Šlapkauskas V. (2006). *Teisės socialinės prigimties ir paskirties pilietinėje visuomenėje ryšys.* Vilnius: MRU.

60. Šmidaitė, S. (2009). *Teisinio švietimo bendrojo lavinimo mokykloje modelis: optimizavimo problema*. Magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

61. Teisinis švietimas. Prieiga per internetą: http://www.old.teismai.lt/lt/visos-naujienos/ziniasklaidoje2/?type=0

62. Telešienė, A. (2015). *Kokybinių duomenų rinkimo metodai*. Pavyzdinis metodologinis mokomasis studijų paketas. Prieiga internetu: http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nvivo_III_3_2.html

63. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.

64. Urbanskienė R., Obelenytė O. (1995). *Reklama ir rėmimas.* Kaunas: Technologija.

65. Vaišvila A. (2004). *Teisės teorija.* Vilnius: Justicia.

66. Valstybinė švietimo strategija 2013-2022 m.: tikslai, problemos, tobulinimo kryptys (Švietimo problemos analizė), 17(81).

67. Vasiliauskas, A. (2004). Įmonių ir nacionalinės ekonomikos strateginio valdymo sąsajos. *Ekonomikos teorija ir praktika*, 4, p. 31-45.

68. Vidurinio ugdymo bendrosios programos (2011). Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.

69. Webley, L. (2010). Qualitative Approaches to Empirical Legal Research. *The Oxford Hand book of Empirical Legal Research*. 2(10): 25-37.

70. Wells, W. (2005). *Advertising: Principles and Practice*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.

71. Zaleckienė I. (2002). Paauglių socializacija besikuriančioje žinių visuomenėje. *Socialinis darbas, 2(2).*

72. Žydžiūnaitė, V. (2011). *Baigiamojo darbo rengimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos valstybinė kolegija.

73. Žukauskienė, R. (2008). Kokybiniai ir kiekybiniai metodai. Paskaitų medžiaga. Prieiga internetu: http://rzukausk.home.mruni.eu/wp-content/uploads/kokybiniai-ir-kiekybiniai-tyrimai1.ppt.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

N U T A R I M A S
DĖL VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ PATVIRTINIMO

2005 m. rugpjūčio 22 d. Nr. 920
Vilnius

Įgyvendindama Visuomenės teisinio švietimo programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1675 (Žin., 2004, Nr. 188-7015), Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

1. Patvirtinti Visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemones (pridedama).

2. Nustatyti, kad šiuo nutarimu patvirtintos priemonės vykdomos iš institucijoms, atsakingoms už jų vykdymą, Lietuvos Respublikos valstybės biudžete numatytų asignavimų ir kitų lėšų, gautų įstatymų nustatyta tvarka.

3. Pavesti kasmet parengti ir iki liepos 1 d. pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

3.1. Teisingumo ministerijai – Visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo praėjusių metų teisinio informavimo ir konsultavimo priemonių įvykdymo ataskaitą;

3.2. Švietimo ir mokslo ministerijai – Visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo praėjusių metų teisinio ugdymo priemonių įvykdymo ataskaitą.

MINISTRAS PIRMININKAS ALGIRDAS BRAZAUSKAS

TEISINGUMO MINISTRAS GINTAUTAS BUŽINSKAS

_____

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2005 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 920

VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS

Teisinio švietimo programos uždaviniai	Priemonės	Atsakingas vykdytojas	Įvykdymo terminas	Laukiamas rezultatas
1. Sukurti teisinio švietimo sistemą:				
1.1. Sukurti patikimą, veiksmingą, visiems vienodai prieinamą teisinio švietimo sistemą, užtikrinančią gyventojų ugdymą, informavimą ir pagal galimybes – konsultavimą	1.1.1. Teisingumo ministro įsakymu sudaryti iš Teisingumo ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos specialistų, kitų institucijų ir organizacijų atstovų darbo grupę, kuri koordinuotų suinteresuotų institucijų teisinio švietimo srities veiksmus	Teisingumo ministerija	2005 metų III ketvirtis	bus pradėti koordinuoti teisinio švietimo veiksmai, užtikrinama sistemos stebėsena
	1.1.2. Kasmet atlikti visuomenės teisinio švietimo sistemos stebėseną ir rinkti informaciją apie problemines visuomenės teisinio švietimo sistemos sritis	Teisingumo ministerija	2006–2008 metai	bus plėtojamas visuomenės teisinis švietimas ir ugdymas
	1.1.3. Užsakyti ir kasmet iki birželio 1 d. atlikti tyrimus, ar veiksmingos buvo praeitų metų teisinio švietimo ir ugdymo priemonės	Teisingumo ministerija	2006–2008 metai	bus plėtojamas visuomenės teisinis švietimas ir ugdymas
	1.1.4. Teikti suinteresuotoms institucijoms pasiūlymus dėl visuomenės teisinio švietimo sistemos tobulinimo	Teisingumo ministerija	2006–2008 metai	bus užtikrinama informacijos apie teisinio švietimo tobulinimą sklaida
	1.1.5. Nuolat viešai pristatyti ir interneto svetainėje skelbti teisinio švietimo sistemos rezultatus	Teisingumo ministerija	2006–2008 metai	bus užtikrinama visuomenės teisė į Informaciją
1.2. Racionaliai paskirstyti gyventojų				

teisinio švietimo funkcijas valstybės ir savivaldybių institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms:				
1.2.1. Priskirti švietimo ir mokslo institucijoms gyventojų teisinio ugdymo funkciją	1.2.1.1. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu sudaryti iš Švietimo ir mokslo ministerijos ir Teisingumo ministerijos specialistų, pavaldžių institucijų ir švietimo specialistų darbo grupę, kuri koordinuotų teisinio ugdymo priemones	Švietimo ir mokslo ministerija	2005 metų III ketvirtis	bus pradėti koordinuoti teisinio ugdymo veiksmai, užtikrinama sistemos stebėsena
	1.2.1.2. Kasmet atlikti visuomenės teisinio ugdymo sistemų stebėseną ir rinkti informaciją apie problemines šių sistemų sritis	Švietimo ir mokslo ministerija	2006–2008 metai	bus plėtojamas visuomenės teisinis Ugdymas
	1.2.1.3. Teikti	Švietimo ir	2006–2008	bus plėtojamas

	suinteresuotoms institucijoms pasiūlymus dėl visuomenės teisinio ugdymo sistemos tobulinimo	mokslo ministerija	metai	visuomenės teisinis ugdymas ir užtikrinama informacijos apie teisinio ugdymo tobulinimą sklaida
	1.2.1.4. Nuolat viešai pristatyti ir interneto svetainėje skelbti stebėsenos rezultatus	Švietimo ir mokslo ministerija	2006–2008 metai	bus užtikrinama visuomenės teisė į Informaciją
	1.2.1.5. Kas pusmetį teikti Teisingumo ministerijai informaciją apie vykdomas teisinio ugdymo programas	Švietimo ir mokslo ministerija	2006–2008 metai	bus užtikrintas bendras informavimas apie teisinį ugdymą
1.2.2. Priskirti valstybės ir savivaldybių institucijoms pagal kompetenciją nuolatinio gyventojų teisinio informavimo funkciją	Informuoti ir skatinti visuomenę naudotis informacija apie teisę gauti teisinę informaciją pagal Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymą	Teisingumo ministerija	2006–2008 metai	bus užtikrintas teisinio švietimo priemonių vykdymas ir visuomenės teisinio švietimo tęstinumas
1.2.3. Priskirti nevyriausybinėms organizacijoms ir (arba) teisininkus rengiančioms aukštosioms mokykloms gyventojų informavimo ir konsultavimo jiems rūpimais teisiniais klausimais funkciją	1.2.3.1. Nustatyti prioritetines visuomenės grupes ir klausimus, pagal kuriuos iš nevyriausybinių organizacijų ir teisininkus rengiančių aukštųjų mokyklų atstovų sudaryta darbo grupė vykdys teisinį informavimą ir konsultavimą	Teisingumo ministerija	2005 metų IV ketvirtis	bus nustatyti principai, kuriais vadovaujantis bus kuriama ir veiks Nevyriausybinių organizacijų ir institucijų, dalyvaujančių vykdant teisinį informavimą ir konsultavimą, sistema
	1.2.3.2. Inicijuoti susitarimus dėl bendradarbiavimo teisinio informavimo ir konsultavimo srityje su įstaigomis ir organizacijomis, norinčiomis prisidėti prie teisinio informavimo ir konsultavimo sistemos	Teisingumo ministerija	2005–2008 metai	bus nustatytos ir įtrauktos į sistemą to Pageidaujančios įstaigos ir Nevyriausybinės Organizacijos

1.2.4. Organizuoti savivaldybių institucijose visuomenės teisinį informavimą pagal kompetenciją, įtraukti teisininkus rengiančias aukštąsias mokyklas į teisinio informavimo ir konsultavimo veiklą	1.2.4.1. Inicijuoti edukologijos krypties magistrantūros programos, skirtos teisininkus rengiančioms aukštosioms mokykloms, parengimą	Teisingumo ministerija	2006 metai	padaugės aukštąjį teisinį išsilavinimą turinčių edukologų, kurie galės dėstyti teisės pagrindus Mokyklose
	1.2.4.2. Teikti nuolatinę metodinę pagalbą teisinį informavimą ir konsultavimą vykdančioms institucijoms ir organizacijoms	Teisingumo ministerija	2005–2008 metai	bus nuosekliai ir sutartinai vykdomos teisinio švietimo Priemonės
	1.2.4.3. Įtraukti į įvairių visuomenės grupių teisinį švietimą regionines jaunimo organizacijas	Teisingumo ministerija	2005–2008 metai	jaunimas galės aktyviai dalyvauti teisinio švietimo veikloje
1.3. Sukurti gyventojų teisinio švietimo koordinavimo mechanizmą	1.3.1. Paskirti ministerijos darbuotoją, atsakingą už teisinio švietimo priemonių koordinavimą ir keitimąsi informacija apie teisinį švietimą	Teisingumo ministerija	2005 metų III ketvirtis	bus koordinuojami teisinio informavimo ir konsultavimo veiksmai
	1.3.2. Paskirti ministerijos darbuotoją, atsakingą už teisinio ugdymo priemonių	Švietimo ir mokslo ministerija	2005 metų III ketvirtis	bus koordinuojami teisinio ugdymo Veiksmai

	koordinavimą ir keitimąsi informacija apie teisinį ugdymą			
	1.3.3. Skatinti įvairias institucijas bendradarbiauti teisinio švietimo klausimais, teikti joms metodinę pagalbą inicijuojant ir vykdant teisinio švietimo priemones	Teisingumo ministerija	2005–2008 metai	įvairios institucijos bus įtrauktos į teisinio švietimo sistemą ir skatinamos vykdyti teisinio švietimo Priemones
	1.3.4. Kaupti, analizuoti ir platinti informaciją apie vykdomą teisinį švietimą	Teisingumo ministerija	2005–2008 metai	bus viešai skelbiama informacija apie vykdomas teisinio švietimo priemones ir jų prieinamumą
1.4. Skatinti pilietines iniciatyvas ir savišvietą	1.4.1. Bendradarbiaujant su nevyriausybinėmis organizacijomis, surengti keturias konferencijas visuomenės teisės į informaciją ir teisinį švietimą klausimais	Teisingumo ministerija	2005–2008 metai	bus palaikomas nuolatinis visuomenės informuotumas apie teisinio švietimo būtinumą ir skatinamos įvairios iniciatyvos prisijungti prie teisinio švietimo sistemos
	1.4.2. Teikti paramą Lietuvos jaunimo ir nevyriausybinių organizacijų rengiamiems teisinio švietimo projektams	Teisingumo ministerija	2006–2008 metai	Nevyriausybinės Organizacijos veiksmingai dalyvaus teisinio švietimo Veikloje
	1.4.3. Skatinant regionų plėtrą ir sudarant galimybes visuomenei gauti naujausią teisinę informaciją ir ja naudotis savišvietai, kurti teisinės informacijos prieigos vietas savivaldybių teritorijose	Teisingumo ministerija	2006–2008 metai	gyventojai bus Skatinami savarankiškai naudotis pateikiama teisine Informacija
1.5. Naudotis kitų valstybių turima visuomenės teisinio švietimo patirtimi	1.5.1. Keistis informacija apie teisinio švietimo programas ir priemones su Europos Sąjungos ir kitomis užsienio valstybėmis	Teisingumo ministerija	2006–2008 metai	bus kaupiama, analizuojama ir panaudojama užsienio valstybių turima teisinio švietimo Patirtis

	1.5.2. Keistis informacija apie teisinio ugdymo programas ir priemones su Europos Sąjungos ir kitomis užsienio valstybėmis	Svietimo ir mokslo ministerija	2006–2008 metai	bus kaupiama, analizuojama ir panaudojama užsienio valstybių turima teisinio ugdymo patirtis
2. Plėtoti visuomenės teisinį ugdymą:				
2.1. Aprūpinti kuo daugiau mokinių teisinio ugdymo priemonėmis, parengti ir išmokyti pedagogus jomis naudotis ugdymo procese	2.1.1. Siūlyti teisinio ugdymo klausimus įtraukti į mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo programas	Svietimo ir mokslo ministerija	2005 metų IV ketvirtis	pedagogai bus rengiami vykdyti teisinio ugdymo Priemones
	2.1.2. Skatinti ir prižiūrėti teisės pagrindų mokymą bendrojo lavinimo mokyklose	Švietimo ir mokslo ministerija	2006–2008 metai	teisinis ugdymas bus įvestas bendrojo lavinimo mokyklose, moksleiviai bus informuojami apie jų teises ir pareigas
	2.1.3. Siūlyti rengti perkvalifikavimo studijų programas, skirtas pedagogams, dėstantiems	Švietimo ir mokslo ministerija	2005–2008 metai	padaugės edukologijos magistro laipsnį turinčių pedagogų, kurie galės dėstyti

	teisės pagrindus mokyklose, kad jie įgytų edukologijos magistro laipsnį per modulinio-kaupiamojo pobūdžio nuosekliąsias studijas			teisės pagrindus Mokyklose
	2.1.4. Atsižvelgiant į teisinio švietimo priemonėms skirtus asignavimus, aprūpinti ugdymo įstaigas teisinio ugdymo priemonėmis	Švietimo ir mokslo ministerija, Teisingumo ministerija	2006–2008 metai	bus sudaryta galimybė dėstyti teisės pagrindus kuo daugiau bendrojo lavinimo mokyklų Mokinių
2.2. Sudaryti galimybes regionų gyventojams kuo plačiau dalyvauti teisinio švietimo programose, įgyti teisinių žinių ir įgūdžių, reikalingų šiuolaikinei visuomenei, ir skatinti neformalųjį ugdymą	2.2.1. Organizuoti tikslinėms visuomenės grupėms teisinio švietimo renginius teisinės informacijos prieigos vietose savivaldybių teritorijose	Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija	2006–2008 metai	gyventojai bus supažindinami su savo teisėmis ir jų apsauga
	2.2.2. Siūlyti, skatinti ir prižiūrėti neformalaus teisinio ugdymo programas	Švietimo ir mokslo ministerija	2006–2008 metai	neformalus mokinių teisinis ugdymas suteiks jiems papildomų teisinių žinių ir skatins jaunimo Užimtumą
3. Užtikrinti visuomenės teisinį informavimą ir konsultavimą:				
3.1. Informuoti gyventojus jiems rūpimais teisiniais klausimais, šiuo tikslu rengti televizijos ir radijo laidas, leisti ir dalyti lankstinukus, brošiūras, kitomis priemonėmis skleisti teisinę informaciją	3.1.1. Organizuoti sociologinius tyrimus, kurie nustatytų teisinių žinių stokos mastą ir dėl to kylančias problemas	Teisingumo ministerija	2005 metų IV ketvirtis 2006 metų IV ketvirtis 2007 metų IV ketvirtis 2008 metų IV ketvirtis	bus nustatyta, kokių teisinių žinių labiausiai stokoja įvairios visuomenės grupės
	3.1.2. Rengti, tvirtinti ir vykdyti kasmetinius teisinio švietimo planus, numatančius teisinės informacijos sklaidos būdus	Teisingumo ministerija	2006–2008 metai	bus nustatomi Veiksmingiausi informacijos sklaidos Būdai
3.2. Informuoti	3.2.1. Įvairiai (leidybos	ministerijos	2006–2008	visuomenė galės gauti

gyventojus apie naujus teisės aktus, jų pakeitimus, poveikį ir galimybes ginti savo teises	priemonės, televizijos ir radijo laidos, viešos diskusijos, nuolatiniai susitikimai su visuomenės grupėmis ir panašiai) informuoti visuomenę apie svarbiausius Europos Sąjungos ir nacionalinius teisės aktus arba jų projektus, už kurių rengimą ir (arba) įgyvendinimą atsakingos įvairios institucijos	pagal jų kompetenciją	metai	informaciją apie naujas teisės normas
	3.2.2. Sudaryti galimybę Teisingumo ministerijos įkurtose teisinės informacijos prieigos vietose susipažinti su naujausiais teisės aktais	Teisingumo ministerija	2005–2008 metai	gyventojams bus sudaryta galimybė patiems susipažinti su naujausiais teisės aktais
3.3. Nustatyti norinčių dalyvauti įgyvendinant programą nevyriausybinių	3.3.1. Patvirtinti nevyriausybinių organizacijų vykdomų teisinio informavimo ir konsultavimo	Teisingumo ministerija	2005 metų IV ketvirtis	bus patvirtintos taisyklės, kurių Laikantis Nevyriausybinėms

organizacijų dalinį finansavimą iš programai skirtų lėšų ir įtraukti jas į visuomenės teisinį informavimą ir konsultavimą	projektų finansavimo taisykles			organizacijoms iš programai skirtų lėšų bus skiriamos lėšos ir atsiskaitoma už jas
	3.3.2. Teikiant metodinę pagalbą, sudaryti sąlygas nevyriausybinėms organizacijoms teikti teisinio informavimo ir nemokamo teisinio konsultavimo paslaugas	Teisingumo ministerija	2005–2008 metai	gerės gyventojų teisinis raštingumas, Informuotumas
3.4. Organizuoti nevyriausybinių organizacijų atstovų mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą	3.4.1. Tobulinti nevyriausybinių organizacijų atstovų, dalyvaujančių teisinio informavimo ir konsultavimo veikloje, kvalifikaciją	Teisingumo ministerija	2005–2008 metai	bus tobulesnė Nevyriausybinių organizacijų atstovų Kvalifikacija
	3.4.2. Organizuoti jaunimo nevyriausybinių organizacijų atstovų mokymą, stiprinantį jų administracinius ir specialiuosius teisinio švietimo srities gebėjimus	Teisingumo ministerija, Vidaus reikalų ministerija, jaunimo organizacijos	2005–2008 metai	Nevyriausybinės jaunimo organizacijos galės tinkamiau įgyvendinti joms priskirtas teisinio švietimo priemones
3.5. Organizuoti pagal galimybes valstybės ir savivaldybių institucijų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą teisinio švietimo klausimais	Tobulinti valstybės ir savivaldybių institucijų darbuotojų ir tarnautojų kvalifikaciją	Teisingumo ministerija, Vidaus reikalų ministerija	2005–2008 metai	bus tobulinama savivaldybių institucijų darbuotojų ir tarnautojų Kvalifikacija
3.6. Plėtoti informacines technologijas, kad kuo daugiau gyventojų rastų reikiamą teisinę	3.6.1. Sudaryti programą įgyvendinančioms nevyriausybinėms organizacijoms ir teisininkus	Teisingumo ministerija	2006 metų II ketvirtis	teisinis švietimas bus plėtojamas naudojantis Informacinėmis technologijomis, bus

informaciją	rengiančioms aukštosioms mokykloms technines sąlygas, vykdant teisinio švietimo priemones, naudotis informacinėmis technologijomis			kuriama informacinė Visuomenė
	3.6.2. Sukurti ir prižiūrėti interneto svetainę, kurioje būtų pateikta įvairi teisinė informacija ir nuorodos į teisinės informacijos šaltinius internete	Teisingumo ministerija	2005–2008 metai	gyventojai bus Skatinami savarankiškai naudotis teikiamomis interneto Paslaugomis

_____

2 PRIEDAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ
N U T A R I M A S

DĖL VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO 2009–2012 METŲ PROGRAMOS PATVIRTINIMO

2008 m. spalio 29 d. Nr. 1120
Vilnius

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. X-767 (Žin., 2006, Nr. 80-3143), 15.16 punktą ir siekdama užtikrinti visuomenės teisinio švietimo sistemos tęstinumą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

1. Patvirtinti Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programą (pridedama).

2. Rekomenduoti savivaldybėms, nevalstybinėms organizacijoms ir teisininkus rengiančioms aukštosioms mokykloms dalyvauti įgyvendinant Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programą.

3. Šis nutarimas įsigalioja nuo 2009 m. sausio 1 dienos.

MINISTRAS PIRMININKAS GEDIMINAS KIRKILAS

TEISINGUMO MINISTRAS PETRAS BAGUŠKA

_____

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2008 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. 1120

VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO 2009–2012 METŲ PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programa (toliau vadinama – ši programa) parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. X-767 (Žin., 2006, Nr. 80-3143), 15.16 punktu, Strateginio planavimo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 (Žin., 2002, Nr. 57-2312; 2007, Nr. 23-879), ir siekiant užtikrinti visuomenės teisinio švietimo sistemos plėtrą.

2. Šioje programoje visuomenės teisiniu švietimu laikomas procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, kad jie tinkamai naudotųsi savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, jas gintų ir atliktų pareigas. Visuomenės teisinis švietimas svarbus siekiant užtikrinti, kad visuomenė geriau prisitaikytų prie nuolat kintančių arba naujų teisės normų, išmanydama savo teises, laisves ir pareigas. Visuomenės teisinis švietimas – teisinės sąmonės ugdymas, teisinės informacijos teikimas ir teisinis konsultavimas. Visuomenės teisinis švietimas apima Lietuvos ir Europos Sąjungos teisę.

3. Teisinės sąmonės ugdymas, teisinės informacijos teikimas ir teisinis konsultavimas – pagrindinės visuomenės teisinio švietimo priemonės. Šią programą numatoma įgyvendinti atsižvelgiant į įvairių socialinių visuomenės grupių poreikius, ypač daug dėmesio skirti jaunimui ir suaugusiesiems, kurie nėra įgiję atitinkamos kompetencijos. Visuomenės teisinis švietimas taip pat glaudžiai susijęs su žmogaus teisių ir laisvių apsauga. Efektyvus visuomenės teisinio švietimo priemonių naudojimas užtikrina veiksmingą visuomenės teisinį švietimą.

4. Ši programa parengta 2009–2012 metams.

II. APLINKOS ANALIZĖ

5. Teisinės informacijos poreikis:

5.1. Lietuvos Respublikos Prezidento 2000 m. gruodžio 20 d. dekretu Nr. 1142 „Dėl komisijos teisėkūros modeliui parengti sudarymo“ (Žin., 2000, Nr. 110-3528) sudarytai komisijai pavesta parengti teisėkūros modelį ir pasiūlymus dėl jo įgyvendinimo. Manyta, kad į teisėkūros procesą įtraukus teisines konsultacijas bus užtikrintas visuomenės teisinis švietimas aktualiais klausimais, tačiau atsižvelgiant į tai, kad didžioji visuomenės dalis neaktyviai dalyvauja teisėkūros procese, nuspręsta, kad visuomenės įtraukimas į teisėkūros procesą – nepakankama priemonė visuomenės teisiniam švietimui užtikrinti ir todėl svarbu gyventojus informuoti apie rengiamus naujus teisės aktų projektus ir įsigaliojusius naujus teisės aktus.

5.2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1196 (Žin., 2001, Nr. 86-3015), įtvirtintas tikslas skatinti visuomenės teisinį švietimą, ištirti teisinių žinių poreikį visuomenėje, sukurti ir įgyvendinti programas ir priemones, taip užtikrinti prieigą prie teisės aktų ir teisės aktų projektų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programoje, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. gruodžio 14 d. nutarimu Nr. X-43 (Žin., 2004, Nr. 181-6703), ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programoje, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. liepos 18 d.

nutarimu Nr. X-767, įtvirtintas tikslas įgyvendinti visuomenės teisinio švietimo sistemą, leidžiančią kiekvienam moksleiviui dar vidurinėje mokykloje pasirinkti teisės pagrindų kursą, suteikiantį esminių teisinių žinių apie šeimą, darbo santykius ir santykius su valdžios institucijomis.

5.3. Teisingumo ministerija nuo 2001 metų tvirtina visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemonių metinius planus, siekdama informuoti visuomenę įvairiomis priemonėmis – rengiant televizijos ir radijo laidas, leidžiant ir platinant lankstinukus, brošiūras ir kita.

5.4. Teisingumo ministerijos struktūrinis padalinys, atsakingas už viešuosius ryšius, 2002 metais, gavęs paramą iš Jungtinių Tautų vystymo programos, pradėjo teikti visuomenei teisinę informaciją, kurios pagrindinis tikslas – informuoti asmenį, kuris kreipiasi, apie tai, kaip gali būti išspręsta jam rūpima problema, arba nusiųsti jį į tam tikrą instituciją.

5.5. 2004 ir 2008 metais apklausus savivaldybių administracijų valstybės tarnautojus ir darbuotojus, dirbančius pagal darbo sutartis, paaiškėjo, kad į savivaldybių institucijas daugiausia kreipiamasi dėl darbo teisės, šeimos teisės, vaikų išlaikymo, skolų išieškojimo, nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos ir savivaldybių institucijos pastebi, kad socialiai remtini asmenys ne visada sugeba teisine pagalba pasinaudoti dėl informacijos apie valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą stokos.

5.6. Iki Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1675 (Žin., 2004, Nr. 188-7015) buvo patvirtinta Visuomenės teisinio švietimo programa (toliau vadinama – 2004–2008 metų programa), Lietuvoje nebuvo vienodo teisinio reguliavimo teisinės sąmonės ugdymo, teisinės informacijos teikimo ir teisinio konsultavimo srityse. Tam tikras funkcijas, susijusias su visuomenės teisinio švietimo, asmens teisių ir laisvių užtikrinimu, atliko įvairios institucijos. Visuomenės teisinis švietimas buvo stichiškas. Po to, kai buvo patvirtinta 2004–2008 metų programa, į visuomenės teisinės sąmonės ugdymą, teisinės informacijos teikimą ir teisinį konsultavimą įsitraukė Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija ir Vidaus reikalų ministerija.

6. Teisingumo ministerija kartu su Švietimo ir mokslo ministerija, Vidaus reikalų ministerija nuo 2005 metų įgyvendina 2004–2008 metų programos įgyvendinimo priemones, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 920 (Žin., 2005, Nr. 103-3819). Šios priemonės leidžia įgyvendinant 2004–2008 metų programą dalyvaujančioms institucijoms kurti bendrą visuomenės teisinės sąmonės ugdymo, teisinės informacijos teikimo ir teisinio konsultavimo sistemą Lietuvoje.

7. 2004–2008 metų programos įgyvendinimą užtikrino Teisingumo ministerijos atliekama visuomenės teisinio švietimo sistemos stebėsena. Įgyvendindama 2004–2008 metų programą, Teisingumo ministerija aktyviai bendradarbiavo su nevalstybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis. Kartu su ministerija minėtos įstaigos vykdė visuomenės teisinį švietimą, nuolat teikė teisines konsultacijas, sudarė galimybes daugiau sužinoti apie konkrečią teisės sritį. Teisingumo ministerija organizavo įvairius renginius, susijusius su visuomenės teisiniu švietimu. Teisingumo ministerijos iniciatyva, minint Lietuvos Respublikos Konstitucijos 15 metų sukaktį, 2007 metais pirmą kartą surengtas Lietuvos Respublikos Konstitucijos egzaminas. Bendradarbiaujant su Švietimo ir mokslo ministerija, išleistas vadovėlis moksleiviams „Teisė kiekvienam“. Teisingumo ministerija kiekvienais metais leido informacinius lankstinukus ir brošiūras, suteikiančius asmenims galimybę savarankiškai susipažinti su svarbia teisine informacija. Organizuotos teisinės informacijos sklaidos kampanijos per radiją, televiziją ir spaudoje.

III. PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

8. Šios programos tikslas – užtikrinti visuomenės teisinio švietimo sistemos, sudarančios galimybes gyventojams įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, kad jie tinkamai naudotųsi savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, jas gintų ir atliktų pareigas, plėtrą.

9. Šios programos uždaviniai:

9.1. koordinuoti visuomenės teisinio švietimo sistemos veiklą;

9.2. formuoti teisinę sąmonę ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir neformaliajame suaugusiųjų švietime, sudaryti palankesnes teisinės savišvietos sąlygas;

9.3. sistemingai informuoti ir konsultuoti socialines visuomenės grupes teisiniais klausimais.

IV. VERTINIMO KRITERIJAI IR NUMATOMI REZULTATAI

10. Numatomi šios programos įgyvendinimo vertinimo kriterijai:

10.1. asmenų, įgijusių pakankamai teisinių žinių ir gebėjimų, daugėjimas (visų gyventojų procentais);

10.2. visuomenės teisinio švietimo projektų, vykdomų bendradarbiaujant su nevalstybinėmis organizacijomis, skaičius;

10.3. išleistų brošiūrų, leidinių, plakatų, straipsnių spaudoje, skirtų šviesti gyventojus svarbiais teisiniais klausimais ir informuoti apie naujausius teisės aktų pakeitimus, skaičius;

10.4. organizuotų televizijos ir radijo laidų, skirtų visuomenei informuoti apie svarbiausius Europos Sąjungos ir nacionalinius teisės aktus arba jų projektus, skaičius;

10.5. naujų teisinės informacijos prieigų skaičius;

10.6. suorganizuotų renginių, seminarų ar konferencijų skaičius;

10.7. išleistų vadovėlių teisinei sąmonei ugdyti bendrojo lavinimo mokyklose skaičius;

10.8. parengtų teisės pagrindų mokantiems pedagogams skirtų tęstinių studijų programų ir teisės pagrindų mokymo bendrojo lavinimo mokyklose programų skaičius.

11. Numatomi šios programos įgyvendinimo rezultatai:

11.1. daugės asmenų, įgijusių pakankamai teisinių žinių ir gebėjimų (iki 18 procentų visų gyventojų);

11.2. bendradarbiaujant su nevalstybinėmis organizacijomis, bus įgyvendinta 16 visuomenės teisinio švietimo projektų;

11.3. bus organizuotos ne mažiau kaip 8 informacinės sklaidos kampanijos gyventojams rūpimais teisiniais klausimais;

11.4. bus įrengtos 8 naujos teisinės informacijos prieigos vietos;

11.5. bus organizuota iki 30 renginių, seminarų ar konferencijų visuomenės teisinio švietimo klausimais;

11.6. bus išleista iki 4000 vadovėlių, skirtų teisinei sąmonei ugdyti;

11.7. bus parengtos ir įgyvendintos 3 skirtos teisės pagrindų mokantiems pedagogams tęstinių studijų ir teisės pagrindų mokymo bendrojo lavinimo mokyklose programos.

V. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS, FINANSAVIMAS, STEBĖSENA IR ATSISKAITYMAS UŽ REZULTATUS

12. Šios programos įgyvendinimo priemones vykdančios institucijos atsiskaito Teisingumo ministerijai – ne vėliau kaip iki kitų metų vasario 1 dienos pateikia praėjusių metų priemonių įgyvendinimo ataskaitą.

13. Pasibaigus metams kartu su metine veiklos ataskaita Teisingumo ministerija teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir šios programos įgyvendinimo ataskaitą, kurios kopija teikiama Finansų ministerijai.

14. Šią programą įgyvendinančios institucijos yra Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija ir Kultūros ministerija.

15. Ši programa įgyvendinama iš atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme atsakingiems vykdytojams patvirtintų bendrųjų asignavimų.

16. Šios programos įgyvendinimo priemonių planas (programos uždavinių įgyvendinimo priemonės, terminai, vykdytojai ir preliminarus lėšų poreikis) pateiktas jos priede.

_____

Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos
priedas

VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO 2009–2012 METŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ PLANAS

Programos uždaviniai	Priemonės	Įgyvendinimo terminai	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst. litų)				Atsakingi vykdytojai
			2009 metais	2010 metais	2011 metais	2012 metais	
1. Koordinuoti visuomenės teisinio švietimo sistemos veiklą	1.1. Rengti, tvirtinti ir vykdyti kasmetinius Visuomenės teisinio švietimo programos (toliau vadinama – Programa) įgyvendinimo planus, kuriuose būtų paskirstytos Programos įgyvendinimo priemonėms skirtos lėšos ir nurodyti jų įvykdymo terminai	2009 metų I ketvirtis, 2009–2011 metų IV ketvirtis					Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija
	1.2. Sudaryti iš Teisingumo ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, Kultūros ministerijos, joms pavaldžių institucijų ir švietimo įstaigų, savivaldybių institucijų specialistų darbo grupę Programos įgyvendinimo priemonėms koordinuoti, kuri bendradarbiautų visuomenės teisinio švietimo klausimais ir teiktų pasiūlymus dėl visuomenės teisinio švietimo sistemos tobulinimo	2009 metų I ketvirtis					Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija
	1.3. Kaupti, analizuoti ir viešai skelbti informaciją interneto tinklalapiuose (www.teisingumas.lt, www.tm.lt, www.smm.lt) apie vykdomą visuomenės teisinį švietimą ir jo rezultatus	2009–2012 metai					Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija
	1.4. Kartą per metus organizuoti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis,	2009–2012 metų III–IV ketvirčiai	5	5	5	5	Teisingumo ministerija

Programos uždaviniai	Priemonės	Įgyvendinimo terminai	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst. litų)				Atsakingi vykdytojai
			2009 metais	2010 metais	2011 metais	2012 metais	
	nevalstybinių organizacijų atstovų mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą – stiprinti jų administracinius ir specialiuosius visuomenės teisinio švietimo srities gebėjimus						
	1.5. Semtis Europos Sąjungos ir kitose valstybėse patirties, susijusios su visuomenės teisinio švietimo sistemomis ir jų taikymu, keistis su jomis informacija šiais klausimais	2009–2012 metai	10 5	10 5	10 5	10 5	Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija
2. Formuoti teisinę sąmonę ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir neformaliajame suaugusiųjų švietime, sudaryti palankesnes teisinės savišvietos sąlygas	2.1. Parengti bendrojo lavinimo mokykloms teisės pagrindų mokymo programas, skatinti ir stebėti teisės pagrindų mokymą, aprūpinti ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančias institucijas teisinio ugdymo priemonėmis ir pristatyti pedagogams jų naudojimo galimybes ugdymo procese	2009–2012 metai	40 10	40 10	40 10	40 10	Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija
	2.2. Atsižvelgiant į poreikį, rengti teisės pagrindų mokantiems pedagogams skirtas tęstinių studijų programas, sudarančias galimybes įgyti edukologijos magistro laipsnį, įgyvendinant pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo programas, pabrėžti teisinio ugdymo klausimus		10	10	10	10	Švietimo ir mokslo ministerija
	2.3. Skatinti ir prižiūrėti neformaliojo teisinio švietimo programas	2009–2012 metai	10	10	10	10	Švietimo ir mokslo ministerija
	2.4. Organizuoti, vykdyti ir koordinuoti Lietuvos Respublikos Konstitucijos egzaminą	2009–2012 metų III ketvirtis	60	60	60	60	Teisingumo ministerija
	2.5. Bendradarbiaujant su nevalstybinėmis organizacijomis, organizuoti valstybės ir	2009–2012 metai	20	20	20	20	Teisingumo ministerija

Programos uždaviniai	Priemonės	Įgyvendinimo terminai	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst. litų)				Atsakingi vykdytojai
			2009 metais	2010 metais	2011 metais	2012 metais	
	savivaldybių institucijose ir įstaigose ne mažiau kaip 4 renginius, konferencijas, seminarus visuomenės teisinio švietimo klausimais, taip pat kasmet organizuoti atvirų durų dienas Tarptautinės žmogaus teisių dienos ir kitomis progomis						
3. Sistemingai informuoti ir konsultuoti socialines visuomenės grupes teisiniais klausimais	3.1. Bendradarbiaujant su nevalstybinėmis organizacijomis, įgyvendinti bendrus visuomenės teisinio švietimo projektus	2009–2012 metai	250	250	250	250	Teisingumo ministerija
	3.2. Įkurti tarpžinybinę komisiją, koordinuojančią žmogaus teisių srityje dirbančių institucijų veiklą ir bendradarbiaujančią su tarptautinėmis žmogaus teisių organizacijomis	2009 metų II ketvirtis					Teisingumo ministerija
	3.3. Kasmet organizuoti sociologinį tyrimą, kuris nustatytų visuomenės teisinių žinių lygį	2009–2012 metų III ketvirtis	30	30	30	30	Teisingumo ministerija
	3.4. Naudojantis visuomenės informavimo priemonėmis, šviesti visuomenę apie svarbiausius Europos Sąjungos ir nacionalinius teisės aktus ir jų projektus, kasmet organizuoti ne mažiau kaip 2 informacinės sklaidos kampanijas gyventojams rūpimais klausimais	2009–2012 metai	300	300	300	300	Teisingumo ministerija
	3.5. Kasmet Lietuvos miestų ir miestelių bibliotekose įsteigti ne mažiau kaip 2 teisinės informacijos prieigos vietas, kuriose visuomenė galėtų susipažinti su naujausiais teisės aktais ir kita teisine informacija, organizuoti teisinės informacijos prieigų vietose visuomenės teisinio švietimo renginius	2009–2012 metai	15	15	15	15	Teisingumo ministerija, Kultūros ministerija
		Iš viso	765	765	765	765	

3 PRIEDAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

N U T A R I M A S
DĖL VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO PROGRAMOS PATVIRTINIMO

2004 m. gruodžio 29 d. Nr. 1675
Vilnius

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. gruodžio 14 d. nutarimu Nr. X-43 (Žin., 2004, Nr. 181-6703), 15.15 punktą ir siekdama sukurti visuomenės teisinio švietimo sistemą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

1. Patvirtinti Visuomenės teisinio švietimo programą (pridedama).

2. Pavesti Teisingumo ministerijai kartu su Švietimo ir mokslo ministerija, dalyvaujant Lietuvos savivaldybių asociacijai, suinteresuotoms nevyriausybinėms organizacijoms ir teisininkus rengiančioms aukštosioms mokykloms, iki 2005 m. kovo 1 d. parengti Visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemonių projektą ir pateikti jį Lietuvos Respublikos Vyriausybei.

FINANSŲ MINISTRAS,
PAVADUOJANTIS MINISTRĄ PIRMININKĄ ALGIRDAS BUTKEVIČIUS

TEISINGUMO MINISTRAS GINTAUTAS BUŽINSKAS

_____

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2004 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1675

VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Visuomenės teisinio švietimo programa (toliau vadinama – ši Programa) parengta įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. gruodžio 14 d. nutarimu Nr. X-43 (Žin., 2004, Nr. 181-6703), 15.15 punktą.

2. Šioje Programoje gyventojų teisiniu švietimu laikomas procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti žinių ir gebėjimų, padedančių tinkamai naudotis savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, ginti savo teises ir vykdyti pareigas. Visuomenės teisinis švietimas yra svarbus siekiant užtikrinti, kad visuomenė prisitaikytų prie nuolat kintančių arba naujų socialinių normų ir gebėtų jomis naudotis savo teisėms ir laisvėms ginti. Visuomenės teisinis švietimas susideda iš visuomenės teisinio ugdymo, informavimo ir konsultavimo. Visuomenės teisinis švietimas apima Lietuvos ir Europos Sąjungos teisę.

3. Šios Programos tikslas – pagerinti teisinės informacijos prieinamumą visuomenei, sukurti ilgalaikį teisinės sąmonės ugdymo pagrindą, ugdyti savarankiškai mąstantį Lietuvos Respublikos gyventoją, sugebantį savarankiškai pasinaudoti savo teisėmis ir vykdyti savo pareigas.

4. Teisinės informacijos teikimas laiku, teisinės sąmonės ugdymas ir šio ugdymo plėtra – pagrindiniai visuomenės teisinio švietimo principai. Pritarimas socialinėms normoms glaudžiai susijęs su asmens ir visuomenės vertybėmis. Taigi siekiant minėtų tikslų, numatoma šviesti ir jaunimą, kurio vertybės tik formuojasi. Visuomenės teisinis švietimas glaudžiai susijęs su žmogaus teisių ir laisvių apsauga. Tinkamas teisinio švietimo priemonių naudojimas, kaip ir pačių priemonių egzistavimas ir kokybė, priklauso nuo visuomenės teisinio švietimo veiksmingumo.

5. Ši Programa parengta 2005–2008 metams.

II. ESAMA BŪKLĖ. SITUACIJOS ANALIZĖ

6. Teisinės informacijos poreikis:

6.1. Vykdant teisėkūros reformą, siekta sukurti veiksmingesnę, plačiau remiamą ir skaidresnę įstatymų leidybos sistemą, kuri padėtų gerinti socialinį reguliavimą. Lietuvos Respublikos Prezidento 2000 m. gruodžio 20 d. dekretu Nr. 1142 „Dėl komisijos teisėkūros modeliui parengti sudarymo“ sudarytai komisijai pavesta parengti teisėkūros modelį ir pasiūlymus dėl jo įdiegimo. Manyta, kad į teisėkūros procesą įtraukus visuomenės konsultacijas bus užtikrinta, kad pilietinės visuomenės interesų grupės žinos apie joms rūpimus įstatymų pasikeitimus, bus atsižvelgta į šių grupių nuomonę. Drauge konstatuota, kad nepakanka vien reformuoti teisėkūros procesą. Didžioji visuomenės dalis aktyviai nedalyvauja teisėkūros procese, taigi ją reikėtų efektyviau informuoti apie rengiamus teisės aktų projektus ir įsigaliojusius naujus teisės aktus.

6.2. Lietuvos Respublikos Vyriausybė įsipareigojo gerinti visuomenės teisinį švietimą. Vienas iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonėse numatytų tikslų – skatinti visuomenės teisinį švietimą, ištirti teisinių žinių poreikį visuomenėje, sukurti ir įdiegti programas ir priemones šiems poreikiams tenkinti, taikyti informacines technologijas, kurios sukurtų prieigą prie teisės aktų ir teisės aktų projektų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programoje numatyta įgyvendinti visuomenės teisinio švietimo sistemą, leidžiančią kiekvienam moksleiviui dar vidurinėje mokykloje pasirinkti teisės pagrindų kursą, suteikiantį esminių teisinių žinių apie šeimą, darbo santykius ir santykius su valdžios institucijomis.

6.3. Teisingumo ministerija nuo 2001 metų kasmet tvirtina visuomenės teisinio švietimo priemonių planus, kuriuose numatoma informuoti visuomenę įvairiomis priemonėmis (rengti televizijos ir radijo laidas, leisti informacinius leidinius, lankstinukus visuomenei labiausiai rūpimais teisiniais klausimais, rengti spaudos konferencijas, sukurti interaktyvųjį interneto puslapį ir kita). Kad teisinio švietimo priemonės būtų kuo plačiau naudojamos, Teisingumo ministerija paprašė Jungtinių Tautų vystymo programos (toliau vadinama – JTVP) paramos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytam tikslui įgyvendinti.

6.4. Gavus JTVP paramą, Teisingumo ministerijos Viešųjų ryšių tarnyba 2002 metais pradėjo teikti teisinę informaciją visuomenei. Kiekvienam asmeniui, kuris kreipiasi, turėtų būti teikiama informacija apie tai, kaip gali būti išspręsta jo problema, arba jis siunčiamas į instituciją, kuri galėtų išspręsti jo problemą. Viešųjų ryšių tarnyba asmenų teisiniais klausimais nekonsultuoja, tačiau pateikia turimą teisinę informaciją. Apibendrinus gautus nusiskundimus ir prašymus pastebėta, kad dažniausiai kreipiasi socialiai pažeidžiami asmenys – prašo surašyti ieškinį, skundą ir panašiai. Daug socialiai remtinų asmenų nieko nežino apie valstybės garantuojamą pirminę teisinę pagalbą.

6.5. Asmenis, kurie kreipiasi prašydami teisinės informacijos, galima suskirstyti į tuos, kurie turi bent minimalių teisinių žinių ir žinių apie valstybės institucijų sąrangą, domisi tokia informacija, nors truputį išmano apie savo teises, ir tuos, kurie neturi jokių teisinių žinių ir mano, kad kuri nors valstybės institucija privalo išspręsti jų problemą. Pastebėta, kad gyventojams trūksta bendrųjų teisinių žinių, žinių apie teisinę sistemą, jos veikimo principus, bet ne konkrečių žinių, kurių paprastai turi teisės specialistai. Gyventojai nesidomi savo teisėmis, nesuvokia galį naudotis savo teisėmis ir laisvėmis tiek, kiek jos nepažeidžia kitų asmenų teisių ir laisvių.

6.6. Apklausus 2004 metų viduryje savivaldybes, paaiškėjo, kad į savivaldybių institucijas gyventojai dažniausiai kreipiasi darbo teisės, šeimos teisės, vaikų išlaikymo, skolų išieškojimo, nuosavybės teisių atkūrimo klausimais. Didžiuma savivaldybių organizuoja valstybės garantuojamą pirminę teisinę pagalbą, tačiau kartu pažymi, kad socialiai remtini asmenys nesugeba ja pasinaudoti dėl sudėtingų reikalavimų.

6.7. Lietuvoje vis dar nėra bendro teisinio reguliavimo visuomenės teisinio ugdymo, informavimo ir konsultavimo srityje. Tam tikras visuomenės teisinio švietimo, asmens teisių ir laisvių užtikrinimo funkcijas atlieka įvairios institucijos pagal kompetenciją. Pavyzdžiui, vaiko teisių kontrolierius prižiūri, kaip įgyvendinamos vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos; lygių galimybių kontrolierius užtikrina, kad būtų įgyvendinamos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintos žmonių lygios teisės, uždrausta bet kokia netiesioginė ar tiesioginė diskriminacija dėl amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų; Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriai tiria piliečių skundus dėl valdžios, valdymo, savivaldos, karinių ir joms prilygintų institucijų pareigūnų piktnaudžiavimo ir biurokratizmo. Nacionalinės vartotojų teisių apsaugos tarybos prie Teisingumo ministerijos tikslas – sukurti veiksmingą valstybinę vartotojų teisių gynimo institucinę sistemą ir padėti vartotojui spręsti kylančias problemas.

6.8. Informacijos gavimą iš valstybės valdžios institucijų ir kitų įstaigų reglamentuoja Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymas (Žin., 2000, Nr. 10-236), Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 71-1706; 2000, Nr. 75-2272), Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (Žin., 1999, Nr. 60-1945). Daugelis valstybės institucijų apsiriboja informacijos apie atliekamas funkcijas teikimu.

7. Švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. ISAK-433/A1-83 (Žin., 2004, Nr. 56-1957) patvirtinta Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, numatanti sudaryti galimybes įvairioms visuomenės grupėms aktyviau dalyvauti mokymosi visą gyvenimą veikloje, įgyti žinių ir įgūdžių, padėsiančių sėkmingai prisitaikyti prie kintančios darbo rinkos ir šiuolaikinės demokratiniais principais pagrįstos visuomenės. Šioje strategijoje pabrėžiama, kad Lietuvoje mokosi tik 4,5 procento 25–64 metų asmenų (vienas mažiausių rodiklių Europos Sąjungoje). Tai menkina didelės visuomenės dalies galimybes įgyti teisinių žinių (vienas iš esamos situacijos trūkumų). Šiai problemai spręsti ir

mokymosi visą gyvenimą sąlygoms plėtoti 2004–2006 metais numatyta skirti Europos socialinio fondo paramą.

8. Daugelyje Vidurio ir Rytų Europos valstybių ir kai kuriose kitose valstybėse jau kelis dešimtmečius sėkmingai diegiama „Street Law“ metodika pagrįsta teisinio švietimo programa. Įgyvendinant šią programą, į visuomenės teisinį švietimą buvo įtraukiami teisės studentai, apmokomi mokytojai, vaikai ir jaunimas skatinami savarankiškai ir kritiškai mąstyti, informuojami apie jų teises ir laisves. „Street Law“ metodika pradėta diegti JAV 1972 metais, kai Džordžtauno universiteto studentai ėmėsi iniciatyvos dėstyti teisę mokyklose. Šiomis priemonėmis siekta suteikti praktinių žinių, kurios vėliau padėtų išvengti teisinių problemų. Ši metodika ir patirtis išplito visame pasaulyje (Pietų Afrikos, vėliau – Europos valstybėse). Lietuvoje šis teisinio švietimo projektas pradėtas įgyvendinti 1998 metais. Jo rezultatas – vadovėlis moksleiviams ir pagal jį dėstomo kurso įtraukimas į bendrojo lavinimo mokyklų mokymo programas. Lietuvoje šį projektą vykdė Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Europos Tarybos informacijos biuru.

9. Esamos situacijos silpnosios vietos:

9.1. teisinis švietimas Lietuvoje nėra nuosekliai koordinuojamas;

9.2. nėra aiškios institucinės teisinio švietimo sistemos;

9.3. iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto neskiriama tikslinių lėšų teisiniam švietimui vykdyti;

9.4. neatliktas išsamus ir profesionalus teisinių žinių poreikių tyrimas;

9.5. nesistemingas teisinis mokymas bendrojo lavinimo mokyklose, mokiniams stinga teisiniam ugdymui reikalingų mokymo priemonių, pedagogams – gebėjimo dirbti su teisinio ugdymo vadovėliais;

9.6. į teisinį švietimą neįtraukiamos savivaldybių institucijos;

9.7. neįvertintas nevyriausybinių organizacijų, viešųjų įstaigų, aukštųjų mokyklų ir kitų ne valdžios institucijų vaidmuo ir pasirengimas dalyvauti teisinio švietimo veikloje;

9.8. neatliekama nuolatinė situacijos stebėsena.

10. Esamos situacijos stipriosios vietos:

10.1. įvairių institucijų arba organizacijų iniciatyva vykdytos tam tikros visuomenės teisinio švietimo priemonės;

10.2. vykdant kai kurias visuomenės teisinio švietimo priemones, pagerėjo teisinės informacijos prieinamumas visuomenei;

10.3. pagal pasaulyje populiarią „Street Law“ metodiką parengtas ir išleistas vadovėlis moksleiviams „Teisė kiekvienam“;

10.4. švietimo ir mokslo ministro 2003 m. liepos 9 d. įsakymu Nr. ISAK-1015 (Žin., 2003, Nr. 77-3525) patvirtintos Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir 2004 m. liepos 5 d. įsakymu Nr. ISAK-1086 (Žin., 2004, Nr. 108-4058) patvirtinta Bendroji pilietinio ugdymo programa sudaro galimybes bendrojo lavinimo mokykloms teisinių žinių kursą dėstyti kaip pilietiškumo pagrindų dalį arba mokyklos nuožiūra kaip atskirą dalyką, naudojantis parengtu ir išleistu vadovėliu, kitomis pilietiškumui ugdyti skirtomis metodinėmis ir mokymo priemonėmis;

10.5. įvairiuose Lietuvos miestuose pradėtos kurti teisinės informacijos prieigos vietos, kuriose nemokamai galima naudotis teisine literatūra, internete pasiekiama teisine informacija, pateikti rūpimą klausimą elektroniniu paštu ir periodiškai susitikti su teisinių profesijų atstovais.

11. Galimybės:

11.1. labai didelis teisinės informacijos poreikis ir susidomėjimas sudaro sąlygas kurti veiksmingą teisinės informacijos sklaidos, teisinio švietimo institucinę sistemą, naudojantis įvairių valdžios ir nevalstybinių institucijų infrastruktūromis;

11.2. vaikams ir jaunimui reikia vis daugiau teisinių žinių, tai sudaro sąlygas valstybės kontroliuojamoje, reglamentuojamoje ir visus Lietuvos regionus apimančioje švietimo sistemoje vykdyti nuoseklų visuomenės teisinį švietimą;

11.3. Lietuvos narystė Europos Sąjungoje sudaro galimybes perimti Europos Sąjungos valstybių patirtį.

12. Grėsmės:

12.1. dėl sparčiai kintančio teisinio reguliavimo vis sunkiau tenkinti didėjantį gyventojų teisinio švietimo poreikį;

12.2. jeigu šiai Programai vykdyti nebus skirta Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, per mažai remiamos nevyriausybinės iniciatyvos, nebus galima sudaryti tinkamų teisinio švietimo sąlygų.

13. Ši Programa neskirta konkrečioms gyventojų problemoms spręsti. Ji bus įgyvendinama kaip pagalbinė priemonė, sudaranti sąlygas gyventojams patiems domėtis savo teisėmis, laisvėmis, jas tinkamai ginti, suvokti ir vykdyti savo pareigas.

III. PROGRAMOS UŽDAVINIAI IR PRIEMONĖS

14. Atsižvelgiant į teisinės informacijos poreikį, numatomi tokie šios Programos uždaviniai: 14.1. sukurti teisinio švietimo sistemą;

14.2. rūpintis visuomenės teisiniu ugdymu;

14.3. užtikrinti visuomenės teisinį informavimą ir konsultavimą.

15. Kuriant teisinio švietimo sistemą, numatoma:

15.1. sukurti patikimą, veiksmingą, visiems vienodai prieinamą teisinio švietimo sistemą, užtikrinančią gyventojų ugdymą, informavimą ir pagal galimybes – konsultavimą: nustatyti, kad gyventojų teisinį švietimą vykdo Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, valstybės ir savivaldybių institucijos pagal kompetenciją, nevyriausybinės organizacijos, teisininkus rengiančios aukštosios mokyklos;

15.2. racionaliai paskirstyti gyventojų teisinio švietimo funkcijas valstybės ir savivaldybių institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms:

15.2.1. gyventojų teisinį ugdymą vykdo švietimo ir mokslo institucijos;

15.2.2. valstybės ir savivaldybių institucijos užtikrina nuolatinį gyventojų teisinį informavimą pagal kompetenciją;

15.2.3. nevyriausybinės organizacijos ir (arba) teisininkus rengiančios aukštosios mokyklos informuoja ir konsultuoja gyventojus jiems rūpimais teisiniais klausimais;

15.3. sukurti gyventojų teisinio švietimo koordinavimo mechanizmą:

15.3.1. šios Programos įgyvendinimą gyventojų teisinio ugdymo srityje koordinuoja Švietimo ir mokslo ministerija, derindama priemones su Teisingumo ministerija;

15.3.2. šios Programos įgyvendinimą gyventojų informavimo ir konsultavimo srityje koordinuoja Teisingumo ministerija;

15.4. kasmet skirti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų ir taip sudaryti galimybę nevyriausybinėms organizacijoms prisidėti prie šios Programos įgyvendinimo (įtraukti teisininkus, teisės mokslų studentus, galinčius kvalifikuotai ir skubiai teikti teisinę pagalbą, susijusią su gyventojų interesų gynimu, sudaryti galimybes šiems teisininkams nuolat kelti kvalifikaciją ir gauti valstybės ir savivaldybių institucijų metodinę pagalbą pagal kompetenciją);

15.5. skatinti pilietines iniciatyvas ir savišvietą;

15.6. vykdyti visuomenės teisinį švietimą, naudojantis kitų valstybių patirtimi. 16. Rūpinantis visuomenės teisiniu ugdymu, numatoma:

16.1. aprūpinti kuo daugiau moksleivių teisiniam ugdymui reikalingomis mokymo priemonėmis, parengti (išmokyti) pedagogus jomis naudotis ugdymo procese;

16.2. sudaryti galimybes kuo daugiau besimokančių suaugusiųjų dalyvauti teisinio švietimo programose, įgyti teisinių žinių ir įgūdžių, kurių reikia šiuolaikinėje visuomenėje.

17. Siekiant užtikrinti visuomenės teisinį informavimą ir konsultavimą, numatoma:

17.1. informuoti gyventojus jiems rūpimais teisiniais klausimais – rengti televizijos ir radijo laidas, leisti ir platinti lankstinukus, brošiūras, kitomis priemonėmis skleisti teisinę informaciją;

17.2. informuoti gyventojus apie naujus teisės aktus, jų pakeitimus, poveikį ir galimybes ginti savo teises;

17.3. nustatyti norinčių dalyvauti įgyvendinant šią Programą nevyriausybinių organizacijų dalinį finansavimą iš šiai Programai skirtų lėšų ir įtraukti jas į visuomenės teisinio informavimo ir konsultavimo veiklą;

17.4. organizuoti savivaldybių institucijose visuomenės teisinį informavimą pagal kompetenciją, įtraukti teisininkus rengiančias aukštąsias mokyklas į teisinio informavimo ir konsultavimo veiklą;

17.5. organizuoti nevyriausybinių organizacijų atstovų mokymą ir kvalifikacijos kėlimą – rengti juos atlikti teisinio informavimo ir konsultavimo funkcijas;

17.6. pagal galimybes organizuoti valstybės ir savivaldybių institucijų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, mokymą ir kvalifikacijos kėlimą teisinio švietimo srityje;

17.7. siekti, kad gyventojams reikalinga teisinė informacija būtų kaupiama, analizuojama, apibendrinama ir teikiama visose valstybės ir savivaldybių institucijose pagal kompetenciją;

17.8. plėtoti informacines technologijas, kad kuo daugiau gyventojų galėtų rasti rūpimą teisinę informaciją.

18. Ši Programa skirta šioms prioritetinėms tikslinėms visuomenės grupėms:

18.1. vaikams ir jaunimui (ugdymo ir konsultavimo funkcija);

18.2. socialiai pažeidžiamiems asmenims – pensininkams, neįgaliesiems, mažas pajamas gaunantiems asmenims ir kitiems (informavimo ir konsultavimo funkcija);

18.3. Lietuvos savivaldybių gyventojams (informavimo ir konsultavimo funkcija);

18.4. ieškantiems informacijos interneto vartotojams;

18.5. žiniasklaidos atstovams.

19. Vykdytinų šios Programos priemonių grupės yra:

19.1. teisinės informacijos prieigos vietų steigimas;

19.2. norinčių dalyvauti įgyvendinant šią Programą nevyriausybinių organizacijų, kitų įstaigų ir organizacijų, teisininkus rengiančių aukštųjų mokyklų telkimas į vieną sistemą informavimo ir konsultavimo funkcijoms atlikti;

19.3. teisinio ugdymo plėtra bendrojo lavinimo mokyklose;

19.4. suaugusiųjų teisinio švietimo programų vykdymas;

19.5. visuomenės ugdymo, informavimo ir konsultavimo funkcijas atliekančių asmenų nuolatinis mokymas, kvalifikacijos kėlimas;

19.6. plačių galimybių gauti teisinę informaciją internetu sudarymas interneto vartotojams ir teisinės informacijos prieigos internete (e. valdžios paslaugos) sukūrimas;

19.7. nuolatinis visuomenės informavimas populiariausiais informacijos kanalais (spauda, radijas, televizija), viešų diskusijų visuomenei rūpimais teisiniais klausimais inicijavimas;

19.8. vaikų ir jaunimo neformaliojo teisinio švietimo projektų ir iniciatyvų vykdymas ir rėmimas.

IV. NUMATOMI REZULTATAI

20. Numatomi tokie šios Programos įgyvendinimo rezultatai:

20.1. visuomenės teisinio švietimo sistemos sukūrimas;

20.2. nuoseklus visuomenės teisinio švietimo priemonių vykdymas;

20.3. visuomenės teisinio švietimo veiklos koordinavimas;

20.4. šios Programos monitoringo užtikrinimas;

20.5. teisinio ugdymo pradmenų įvedimas ikimokyklinio ugdymo institucijose ir tęsimas bendrojo lavinimo mokyklų vyresniosiose klasėse;

20.6. teisinio švietimo paslaugų teikimas gyventojams: vaikų ir jaunimo ugdymas, kitų socialinių grupių informavimas ir (arba) konsultavimas, nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas konsultacijų sistemoje;

20.7. gerėjantis teisinės informacijos prieinamumas ir gyventojų teisinių žinių lygis.

V. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

21. Ši Programa įgyvendinama pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvirtinamas jos įgyvendinimo priemones. Šios Programos priemonės, susijusios su teisiniu visuomenės ugdymu, finansuojamos iš Švietimo ir mokslo ministerijai atitinkamiems metams patvirtintų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų. Priemonės, susijusios su teisiniu visuomenės informavimu ir konsultavimu, finansuojamos iš Teisingumo ministerijai atitinkamiems metams patvirtintų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų. Ši Programa gali būti finansuojama ir kitų valstybių ir tarptautinių organizacijų lėšomis.

_____

4 PRIEDAS

KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS DIREKTORIAUS
Į S A K Y M A S

DĖL KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS DIREKTORIAUS 2001 M. GRUODŽIO 27 D. ĮSAKYMO NR. 112 „DĖL ASMENŲ, KURIUOS RENGIAMASI PALEISTI IŠ LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ, TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO PROGRAMOS PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO

2013 m. rugsėjo 30 d. Nr. V-322
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (Žin., 2002, Nr. 73-3084) 137 straipsniu:

1. P a k e i č i u Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programą, patvirtintą Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2001 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 112 „Dėl Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 1-29), ir išdėstau ją nauja redakcija (pridedama).

2. P a v e d u:

2.1. Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldžių laisvės atėmimo vietų įstaigų direktoriams užtikrinti šio įsakymo 1 punktu patvirtintos programos vykdymą;

2.2. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Laisvės atėmimo vietų įstaigų skyriui kontroliuoti šio įsakymo 1 punktu patvirtintos programos vykdymą.

3. Į p a r e i g o j u Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Bendrąjį skyrių šį įsakymą teisės aktų nustatyta tvarka teikti skelbti leidinyje „Valstybės žinios“.

DIREKTORIUS ARTŪRAS NORKEVIČIUS

PATVIRTINTA
Kalėjimų departamento prie Lietuvos
Respublikos teisingumo
ministerijos direktoriaus
2001 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 112
(Kalėjimų departamento direktoriaus
2013 m. rugsėjo 30 d. įsakymo Nr. V-322
redakcija)

ASMENŲ, KURIUOS RENGIAMASI PALEISTI IŠ LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ, TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programa (toliau – programa) yra sudėtinė Nuteistųjų integracijos į visuomenę programos, vykdomos kiekvienoje laisvės atėmimo vietoje pagal Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194 (Žin., 2003, Nr. 76-3498), 167.3 punkto reikalavimus, dalis ir vykdoma kartu su kitomis Nuteistųjų integracijos į visuomenę programos priemonėmis.

2. Šios programos tikslas – suteikti asmenims, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinių ir socialinių žinių, kad jie galėtų adaptuotis nuolat kintančioje visuomenėje ir sugebėtų teisėtais būdais tenkinti savo socialinius poreikius. Vykdant šią programą, siekiama ugdyti joje dalyvaujančių nuteistųjų gyvenimo įgūdžius – gebėjimą prisitaikyti visuomenėje ir pozityviai elgtis, suteikti asmeniui brandaus savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam tobulinti pozityvius gebėjimus visą gyvenimą.

II. TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO TURINYS

3. Vykdant šią programą, rengiami paleidimui nuteistieji bendrais bruožais supažindinami su Lietuvos Respublikos teisine sistema ir detaliai – su šios sistemos kontekste galiojančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, aktualiais paleistam iš laisvės atėmimo vietos asmeniui, taip pat su institucijomis, realizuojančiomis minėtų teisės aktų nuostatas. Ši programa vykdoma užsiėmimų forma. Užsiėmimų tematika:

Eil. Nr.	Tema	Užsiėmimo turinys
1	2	3
1	Lietuvos Respublikos teisinė sistema	Nuteistieji supažindinami su pagrindinėmis Konstitucijos nuostatomis (piliečių teisės ir pareigos, pagrindinės valstybės institucijos, valdžių padalijimo principu ir kt.), teismų sistema ir kompetencija, šalies teritoriniu administraciniu suskirstymu, tam tikrose teritorijose veikiančiomis institucijomis ir jų kompetencija.
2	Nuteistųjų paleidimo iš laisvės atėmimo vietų pagrindai ir tvarka	Nuteistieji supažindinami su Baudžiamojo, Bausmių vykdymo, Baudžiamojo proceso kodeksų, Probacijos įstatymo, Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių ir kitų teisės aktų nuostatomis, reglamentuojančiomis nuteistųjų paleidimą iš laisvės atėmimo vietų, jų materialinį buitinį aprūpinimą.
3	Asmenų, grįžusių iš laisvės	Nuteistieji supažindinami su įpareigojimais, kurie gali

Eil. Nr.	Tema	Užsiėmimo turinys
1	2	3
	atėmimo vietų, teisės ir pareigos	būti nustatyti paleidžiamiems iš laisvės atėmimo vietų asmenims, bei jų nevykdymo pasekmėmis, administracinės atsakomybės taikymo tvarka, bendrosiomis teisėmis ir pareigomis, taip pat tomis pareigomis, kurių vykdymas užtikrina galimybę gauti reikalingą socialinę paramą.
4	Socialinės paramos teikimas asmenims, grįžusiems iš laisvės atėmimo vietų	Nuteistieji supažindinami su situacija ir galimybėmis gauti vienokią ar kitokią socialinę paramą, socialinės paramos formomis, taip pat su institucijomis, teikiančiomis šią paramą.
5	Užimtumo problemų sprendimas	Nuteistieji supažindinami su situacija Lietuvos darbo rinkoje, nedarbo problemomis šalyje ir konkrečiuose regionuose, pagrindiniais užimtumą ir darbo santykius reglamentuojančiais teisės aktais, darbo biržų siūlomomis programomis.
6	Būsto problemų sprendimas	Nuteistieji supažindinami su galimybėmis įsigyti ar išsinuomoti gyvenamąsias patalpas, esančiomis paramos formomis, nakvynės namų teikiamomis paslaugomis.
7	Sveikatos priežiūros problemų sprendimas	Nuteistieji supažindinami su šalies sveikatos apsaugos sistema, sveikatos priežiūrą reglamentuojančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, akcentuojami sveikos gyvensenos privalumai.

4. Siekiant praktinio nuteistiesiems suteikiamų žinių įtvirtinimo, dalis užsiėmimų laiko turi būti skiriama praktinėms pratyboms. Jų metu modeliuojamos konkrečios probleminės situacijos, nuteistieji mokomi ieškoti problemų sprendimo būdų, bendrauti su valstybės institucijų tarnautojais, darbdaviais ir pan.

5. Minimalus įstatymų ir kitų teisės aktų, reikalingų šiai programai vykdyti, sąrašas: 5.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Žin.,1992, Nr. 33-1014);

5.2. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (Žin., 2002, Nr. 73-3084);

5.3. Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 81-3172);

5.4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Žin., 2002, Nr. 112-4970);

5.5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (VII dalis. Nuosprendžio ir nutarties vykdymas) (Žin., 2002, Nr. 112-4970);

5.6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (antroji knyga – Asmenys, trečioji knyga – Šeimos teisė) (Žin., 2000, Nr. 74-2262);

5.7. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas (Žin., 2005, Nr. 71-2555);

5.8. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (Žin., 2006, Nr. 17-589);

5.9. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (Žin., 2000, Nr. 85-2566);

5.10. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas (Žin., 2004, Nr. 25-745);

5.11. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas (Žin., 2009, Nr. 145-6425);

5.12. Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas (Žin., 2001, Nr. 112-4069);

5.13. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas (Žin., 2002, Nr. 123-5512);
5.14. Lietuvos Respublikos odontologijos praktikos įstatymas (Žin., 2004, Nr. 4-36);
5.15. Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas (Žin., 2006, Nr. 73-2762);
5.16. Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas (Žin., 2012, Nr. 4-108);
5.17. Socialinės paramos suimtiesiems ir nuteistiesiems fondų sudarymo ir jų lėšų naudojimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimu Nr. 475 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 13 d. nutarimo Nr. 430 redakcija) (Žin., 2009, Nr. 60-2372);
5.18. Socialinių paslaugų katalogas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. A1-93 (Žin., 2006, Nr. 43-1570);
5.19. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194 (Žin., 2003, Nr. 76-3498).

III. TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO UŽSIĖMIMŲ ORGANIZAVIMAS

6. Teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimai laisvės atėmimo vietose vykdomi grupėse, ne didesnėse kaip 15 asmenų. Užsiėmimuose dalyvauja nuteistieji, kuriems liko 3 mėnesiai iki bausmės pabaigos arba 1–1,5 mėnesio iki galimybės taikyti Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 157 straipsnį. Užsiėmimų trukmė – po dvi akademines valandas kartą per savaitę.
7. Laisvės atėmimo vietos direktorius įsakymu paskiria už teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų organizavimą atsakingą pareigūną ir grupių vadovus, kurių skaičius nustatomas atsižvelgiant į vidutinį per mėnesį iš laisvės atėmimo vietos paleidžiamų nuteistųjų skaičių, bei nustato, kokiose patalpose užsiėmimai vykdomi.
8. Už teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų organizavimą atsakingas pareigūnas, remdamasis laisvės atėmimo vietos įskaitos tarnybos pateikiamais numatomų paleisti ar teikti lygtiniam paleidimui nuteistųjų sąrašais, sudaro grupes (jei rengiamų paleidimui nuteistųjų daug, galima sudaryti grupes atsižvelgiant į paleidimo pagrindą: atskiros grupės atlikusiems bausmę ir paleidžiamiems lygtinai), paskiria vadovus sudarytoms grupėms, koordinuoja ir kontroliuoja šios programos vykdymą.
9. Jei laisvės atėmimo vietos gyvenamoji teritorija suskirstyta į izoliuotus lokalinius sektorius, gyvenamosios zonos kontrolės ir praleidimo punkte turi būti teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų grafikai ir grupių sąrašai, kad užsiėmimuose dalyvaujantys nuteistieji galėtų patekti į tam skirtas patalpas.
10. Teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimus veda grupių vadovais paskirti darbuotojai. Prireikus, lektoriais gali būti kviečiami laisvės atėmimo vietos tarnybų specialistai, kurių darbo pobūdis atitinka užsiėmimų tematiką, kitų valstybės institucijų bei savivaldybių darbuotojai, visuomeninių organizacijų atstovai. Tokiais atvejais atskirų grupių užsiėmimai gali būti sujungiami.
11. Nuteistieji dalyvauja užsiėmimuose savanoriškumo principu; laisvės atėmimo vietos administracija turi motyvuoti, skatinti nuteistuosius dalyvauti programoje. Savo sutikimą ar atsisakymą dalyvauti šioje programoje nuteistasis, kurį rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietos, patvirtina raštišku pareiškimu, kuris įsiuvamas į jo asmens bylą, o individualaus darbo su nuteistuoju knygelėje daromi atitinkamo turinio įrašai, šis faktas gali atsispindėti nuteistąjį apibūdinančiuose dokumentuose. Programos dalyviams išdalinama atitinkama medžiaga, užsiėmimų planai-grafikai ir išaiškinama jų organizavimo tvarka.
12. Grupių vadovai parengia užsiėmimų planus-konspektus, kuriuos tvirtina už teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų organizavimą atsakingas pareigūnas.

IV. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

13. Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programos turinys koreguojamas atsižvelgiant į teisinės ir metodinės bazės pokyčius.

14. Programos vertinimas atliekamas kompleksiškai su Nuteistųjų integracijos į visuomenę programa pagal pastarajai programai nustatytus kriterijus.

_____

5 PRIEDAS

KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS DIREKTORIUS

Į S A K Y M A S
DĖL ASMENŲ, KURIUOS RENGIAMASI PALEISTI IŠ LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ, TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO PROGRAMOS PATVIRTINIMO

2001 m. gruodžio 27 d. Nr. 112
Vilnius

Vykdydamas Nuteistų ir grįžusių iš kardomojo kalinimo vietų, pataisos darbų ir socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigų asmenų socialinės adaptacijos 2001–2004 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 25 d. nutarimu Nr. 1179 (Žin., 1999, Nr. 91-2676, Nr. 108-3152), aštuntąją priemonę:

2 T v i r t i n u Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programą (pridedama).

3 P a v e d u Kalėjimų departamentui prie Teisingumo ministerijos pavaldžių įstaigų direktoriams organizuoti šio įsakymo 1 punktu patvirtintos programos vykdymą.

DIREKTORIUS JONAS BLAŽEVIČIUS

PATVIRTINTA
Kalėjimų departamento prie Lietuvos
Respublikos teisingumo ministerijos
direktoriaus 2001 m. gruodžio 27 d.
įsakymu Nr. 112

ASMENŲ, KURIUOS RENGIAMASI PALEISTI IŠ LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ, TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programa (toliau – Programa) parengta vykdant Nuteistų ir grįžusių iš kardomojo kalinimo vietų, pataisos darbų ir socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigų asmenų socialinės adaptacijos 2001–2004 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 25 d. nutarimu Nr. 1179 (Žin., 1999, Nr. 91-2676, Nr. 108-3152).

2. Ši Programa yra sudėtinė Nuteistųjų integracijos į visuomenę programos, vykdomos kiekvienoje laisvės atėmimo vietoje pagal Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172 (Žin., 2000, Nr. 72-2243), 309.3 punkto reikalavimus, dalis ir vykdoma lygiagrečiai su kitomis Nuteistųjų integracijos į visuomenę programos priemonėmis.

3. Šios Programos tikslas – suteikti asmenims, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinių ir socialinių žinių, kad jie galėtų adaptuotis nuolat kintančioje visuomenėje ir sugebėtų teisėtais būdais tenkinti savo socialinius poreikius. Vykdant šią Programą, siekiama ugdyti joje dalyvaujančių nuteistųjų gyvenimo įgūdžius – gebėjimą prisitaikyti visuomenėje ir pozityviai elgtis, suteikti asmeniui brandaus savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam tobulinti pozityvius gebėjimus visą gyvenimą.

II. SITUACIJOS APIBŪDINIMAS

4. Nuo 1997 m. pradžios iki 2001m. lapkričio 1 d. iš Lietuvos laisvės atėmimo vietų paleisti 30 046 asmenys, iš jų – 11 672 (39 procentai) atlikę laisvės atėmimo bausmę, 13 506 (45 procentai) lygtinai paleisti iš laisvės atėmimo vietų. Praktika rodo, kad apie 90 procentų visų paleistųjų ieško vienokios ar kitokios paramos, kreipdamiesi į savivaldybių globos ir rūpybos skyrius, darbo biržas, kitas institucijas. Darytina išvada, kad asmenys, paleisti iš laisvės atėmimo vietų, iš principo žino apie egzistuojančią socialinės apsaugos sistemą ir linkę ja naudotis, tačiau nemaža jų dalis nesupranta konkrečios institucijos funkcijų, neįvertina jos galimybių arba priešingai – reikalauja daugiau, negu priklauso pagal įstatymus, tikisi išskirtinių teisių ir lengvatų, realiai nesuvokdami savo teisinio statuso.

5. Asmenys, laikomi Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau – Kalėjimų departamentas) pavaldžiose įstaigose, viso laisvės atėmimo bausmės atlikimo metu turi galimybę dalyvauti nuteistųjų socialinio orientavimo, dorovinio auklėjimo ir teisinio švietimo užsiėmimuose, kurie laisvės atėmimo vietose vykdomi pagal Auklėjamojo darbo su asmenimis, atliekančiais laisvės atėmimo bausmę, metodines rekomendacijas, patvirtintas Kalėjimų departamento direktoriaus 2000 m. lapkričio 13 d. įsakymu Nr. 30 (Žin., 2000, Nr. 99-3158). Akivaizdu, kad minėtų užsiėmimų metu gaunamos informacijos nuteistiesiems nepakanka: per ilgą laiką gautos žinios užsimiršta, praranda savo aktualumą, teisinė bazė ir gyvenimo realijos nuolat kinta. Šios Programos vykdymas turi padėti atnaujinti ir aktualizuoti nuteistiesiems ankstesnių užsiėmimų metu įgytas teisines žinias ir išmokyti jas pritaikyti gyvenant savarankiškai.

III. TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO TURINYS

6. Vykdant šią Programą, rengiami paleidimui nuteistieji bendrais bruožais supažindinami su Lietuvos Respublikos teisine sistema ir detaliai su šios sistemos kontekste galiojančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, aktualiais paleistam iš laisvės atėmimo vietos asmeniui, taip pat su institucijomis, realizuojančiomis minėtų teisės aktų nuostatas. Ši Programa vykdoma užsiėmimų forma. Užsiėmimų tematika:

Nr.	Tema	Užsiėmimo turinys
1.	Lietuvos Respublikos teisinė sistema	Nuteistieji supažindinami su pagrindinėmis Konstitucijos nuostatomis (piliečių teisės ir pareigos, pagrindinės valstybės institucijos, valdžių pasidalijimo principai ir kt.), teismų sistema ir kompetencija, šalies teritoriniu administraciniu suskirstymu, tam tikrose teritorijose veikiančiomis institucijomis ir jų kompetencija
2.	Nuteistųjų paleidimo iš laisvės atėmimo vietų pagrindai ir tvarka	Nuteistieji supažindinami su Baudžiamojo, Pataisos darbų, Baudžiamojo proceso kodeksų, Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių nuostatomis, reglamentuojančiomis nuteistųjų paleidimą iš laisvės atėmimo vietų, jų materialinį buitinį aprūpinimą.
4.	Asmenų, grįžusių iš laisvės atėmimo vietų, teisės ir pareigos	Nuteistieji supažindinami su įpareigojimais, kurie gali būti nustatyti paleidžiamiems iš laisvės atėmimo vietų asmenims, bei jų nevykdymo pasekmėmis, administracinės atsakomybės taikymo tvarka, bendrosiomis teisėmis ir pareigomis, taip pat tomis pareigomis, kurių vykdymas užtikrina galimybę gauti tam tikrą socialinę paramą.
4.	Socialinės paramos teikimas asmenims, grįžusiems iš laisvės atėmimo vietų	Nuteistieji supažindinami su situacija ir galimybėmis gauti vienokią ar kitokią socialinę paramą, socialinės paramos formomis, taip pat su institucijomis, teikiančiomis šią paramą.
5.	Užimtumo problemų sprendimas	Nuteistieji supažindinami su situacija Lietuvos darbo rinkoje, nedarbo problemomis šalyje ir konkrečiuose regionuose, pagrindiniais užimtumą ir darbo santykius reglamentuojančiais teisės aktais, darbo biržų siūlomomis programomis.
6.	Būsto problemų sprendimas	Nuteistieji supažindinami su galimybėmis įsigyti ar išsinuomoti gyvenamąsias patalpas, egzistuojančiomis paramos formomis, valstybinėmis ir privačiomis būsto įsigijimo programomis.
7.	Sveikatos priežiūros problemų sprendimas	Nuteistieji supažindinami su šalies sveikatos apsaugos sistema, sveikatos priežiūrą reglamentuojančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, akcentuojami sveikos gyvensenos privalumai.
8.	Praktinis žinių įtvirtinimas	Užsiėmimas skiriamas praktiškai įtvirtinti ankstesnių užsiėmimų metu įgytas žinias. Jo metu modeliuojamos konkrečios probleminės situacijos, nuteistieji mokomi ieškoti problemų sprendimo būdų, bendrauti su valstybės institucijų tarnautojais, darbdaviais ir pan.

7. Minimalus įstatymų ir kitų teisės aktų, reikalingų šios Programos vykdymui, sąrašas:

7.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Žin.,1992, Nr. 33-1014; 1996, Nr. 64-1501, Nr. 122-2863);

7.2. Lietuvos Respublikos pataisos darbų kodeksas. Vilnius, 1995 (su pakeitimais ir papildymais);

7.3. Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 12-313, Nr. 53-1249; 1997, Nr. 30-707; 1999, Nr. 102-2922; 2000, Nr. 39-1090);

7.4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Vilnius, 1994 (su pakeitimais ir papildymais, 54 str., 54^1 str., 54^2 str., 54^3 str., 55 str.);

7.5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Vilnius, 1994 (šeštasis skyrius – Nuosprendžio vykdymas);

7.6. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Vilnius, 2001;

7.7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 74-2262; antroji knyga – Asmenys, trečioji knyga – Šeimos teisė);

7.8. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas (Žin., 1991, Nr. 36-977; 1992, Nr. 7-162, Nr. 34-1031; 1993, Nr. 32-733, Nr. 71-1327; 1995, Nr. 53-1300, Nr. 86-1940; 1996, Nr. 16-415; 1997, Nr. 67-1668);

7.9. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas (Žin., 1994, Nr. 59-1153, Nr. 101-2017; 1995, Nr. 59-1475, Nr. 84-1901; 1996, Nr. 68-1636; 1997, Nr. 38-924, Nr. 119-3077; 1998, Nr. 65-1875, Nr. 98-2707, Nr. 115-3274; 1999, Nr. 66-2115, Nr. 110-3208, Nr. 113-3283; 2000, Nr. 41-1165, Nr. 58-1715, Nr. 89-2751, Nr. 92-2862, Nr. 111-3563, Nr. 111-3573);

7.10. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (Žin., 1996, Nr. 104-2367, Nr. 104-2368; 1997, Nr. 66-1604);

7.11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, apygardų teismų įsteigimo, apygardų ir apylinkių teismų veiklos teritorijų nustatymo bei Lietuvos Respublikos prokuratūros reformavimo įstatymas (Žin., 1994, Nr. 50-932, Nr. 50-933, Nr. 89-1710, Nr. 89-1711, Nr. 96-1881; 1995, Nr. 30-682; 2000, Nr. 52-1480, Nr. 52-1481);

7.12. Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymas (Žin., 1999, Nr. 13-309, Nr. 36-1068; 2000, Nr. 85-2567);

7.13. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (Žin., 1999, Nr. 13-308; 2000, Nr. 85-2566);

7.14. Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 18-400; 1998, Nr. 59-1653);

7.15. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas (Žin., 1994, Nr. 63-1231; 1998, Nr. 112-3099; 1999, Nr. 108-3128; 2000, Nr. 44-1245, Nr. 61-1810, Nr. 85-2580, Nr. 92-2876);

7.16. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas (Žin., 1993, Nr. 55-1064; 2000, Nr. 95-2968);

7.17. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 102-2317; 1998, Nr. 52-1425);

7.18. Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas (Žin., 1996, Nr. 104-2363; 1997, Nr. 66-1603; 2000, Nr. 61-1812);

7.19. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 55-1287; 1997, Nr. 61-1441; 1998, Nr. 115-3231; 1999, Nr. 62-2035; 2000, Nr. 92-2882, Nr. 111-3565; 2001, Nr. 21-694);

7.20. Lietuvos Respublikos stomatologinės priežiūros įstatymas (Žin., 1996, Nr. 35-855, Nr. 102-2316; 1997, Nr. 66-1602);

7.21. Lietuvos Respublikos bedarbių rėmimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 2-25, Nr. 2-26; 1996, Nr. 18-457; 1998, Nr. 8-165; 1999, Nr. 65-2086);

7.22. Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymas (Žin., 1991, Nr. 36-973, Nr. 36-974, Nr. 36-979; 1993, Nr. 30-684, Nr. 30-685; 1994, Nr. 42-759; 1995, Nr. 46-1119; 1996, Nr. 41-983, Nr. 43-1043, Nr. 106-2429; 1997, Nr. 10-180, Nr. 66-1593, Nr. 67-1653, Nr. 91-2273; 1998, Nr. 51-1394, Nr. 67-1941; 1999, Nr. 3-59, Nr. 45-1432, Nr. 45-1433, Nr. 66-2130; 2000, Nr. 61-1828); 7.23. Lietuvos Respublikos darbo apmokėjimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 4-104, Nr. 4-105; 1996, Nr. 41-984; 1999, Nr. 30-858);

7.24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ministerijos įsteigimo bei gyventojų užimtumą reguliuojančių normatyvinių aktų tvirtinimo (Žin., 1991, Nr. 3-89, Nr. 16-442, Nr. 28-770; 1996, Nr. 51-1227; 1998, Nr. 17-414);

7.25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl socialiai remtinų asmenų, neturinčių nuolatinės gyvenamosios vietos arba praradusių teisę į ją, apskaitos (Žin., 1993, Nr. 32-753; 1994, Nr. 64-1248);

7.26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl socialinės paramos teikimo asmenims, grįžusiems iš laisvės atėmimo, kardomojo kalinimo vietų, socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigų, ir šių asmenų įdarbinimo (Žin., 1996, Nr. 119-2796);

7.27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl našlaičių, baigusių atitinkamas mokymo įstaigas, asmenų grįžusių iš įkalinimo vietų ir neturinčių nuolatinės gyvenamosios vietos, apgyvendinimo, įregistravimo ir įdarbinimo (Žin., 1991, Nr. 26-703);

7.28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl laisvės atėmimu nuteistų asmenų bendrojo lavinimo, profesinio ugdymo ir profesinio mokymo gamyboje organizavimo (Žin., 1995, Nr. 14-333);

7.29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl nuteistųjų darbo apmokėjimo sąlygų bei tvarkos ir paleidžiamų iš laisvės atėmimo vietų asmenų aprūpinimo būtiniausiais reikmenimis (Žin., 1991, Nr. 20-532; 1998, Nr. 5-97);

7.30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl nakvynės namų steigimo grįžusiems iš įkalinimo vietų bei kai kuriems kitiems asmenims (Žin., 1992, Nr. 18-540). Nakvynės namų nuostatai (Žin., 1992, Nr. 29-908);

5.9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl teisės į Lietuvos Respublikos pilietybę išsaugojimo patvirtinančių dokumentų išdavimo (Žin., 1992, Nr. 16-448; 1993, Nr. 10-252; 1994, Nr. 34-630, Nr. 89-1734; 1996, Nr. 30-748; 1997, Nr. 87-2207);

5.10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl mokamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų nustatymo darbingiems, bet be svarbių priežasčių nedirbantiems asmenims (Žin., 1995, Nr. 102-2288);

5.11. Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2001 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. 178 (Žin., 2001, Nr. 78-2741);

5.12. Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172 (Žin., 2000, Nr. 72-2243; 2001, Nr. 19-628, Nr. 89-3141).

IV. TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO UŽSIĖMIMŲ ORGANIZAVIMAS

8. Teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimai laisvės atėmimo vietose vykdomi grupėse, ne didesnėse kaip 15 asmenų. Užsiėmimuose dalyvauja nuteistieji, kuriems liko 1–1,5 mėnesio iki bausmės pabaigos arba iki galimybės taikyti Baudžiamojo kodekso 54, 54^2, 54^3, 55 straipsnius. Užsiėmimų trukmė – 4 savaitės: po dvi akademines valandas du kartus per savaitę.

9. Laisvės atėmimo vietos direktorius įsakymu paskiria už teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų organizavimą atsakingą pareigūną ir grupių vadovus, kurių skaičius nustatomas atsižvelgiant į vidutinį per mėnesį iš laisvės atėmimo vietos paleidžiamų nuteistųjų skaičių, bei nustato, kokiose patalpose užsiėmimai vedami.

10. Už teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų organizavimą atsakingas pareigūnas, remdamasis laisvės atėmimo vietos įskaitos tarnybos pateikiamais numatomų paleisti ar teikti teismui lygtiniam paleidimui nuteistųjų sąrašais, formuoja grupes (jei rengiamų paleidimui nuteistųjų daug, galima formuoti grupes atsižvelgiant į paleidimo pagrindą: atskiros grupės atlikusiems bausmę ir paleidžiamiems lygtinai), skiria suformuotų grupių vadovus, koordinuoja ir kontroliuoja šios Programos vykdymą.

11. Jei laisvės atėmimo vietos gyvenamoji teritorija suskirstyta į izoliuotus lokalinius sektorius, gyvenamosios zonos kontrolės ir praleidimo punkte turi būti teisinio ir socialinio švietimo

užsiėmimų grafikai ir grupių sąrašai, kad užsiėmimuose dalyvaujantys nuteistieji galėtų nekliudomai patekti į tam skirtas patalpas.

12. Teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimus veda grupių vadovais paskirti teisinį ir socialinį išsilavinimą ir darbo patirtį turintys darbuotojai. Esant reikalui, lektoriais gali būti kviečiami laisvės atėmimo vietos tarnybų specialistai, kurių darbo pobūdis atitinka užsiėmimų tematiką, kitų valstybės institucijų bei savivaldybių darbuotojai, visuomeninių organizacijų atstovai. Tokiu atveju atskirų grupių užsiėmimai gali būti sujungiami.

13. Nuteistieji dalyvauja užsiėmimuose savanoriškumo principu. Savo sutikimą dalyvauti šioje Programoje nuteistasis, kurį rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietos, patvirtina raštišku prašymu, kuris įsiuvamas į jo asmens bylą, o individualaus darbo su nuteistuoju knygelėje daromi atitinkamo turinio įrašai, šis faktas gali atsispindėti nuteistojo charakteristikoje. Programos dalyviams išdalijama atitinkama medžiaga, užsiėmimų planai-grafikai ir išaiškinama jų organizavimo tvarka.

14. Grupių vadovai parengia užsiėmimų planus-konspektus, kuriuos tvirtina už teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų organizavimą atsakingas pareigūnas. Planai-konspektai koreguojami atsižvelgiant į teisinės ir metodinės bazės pokyčius.

SUDERINTA
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo
ministerijos 2001 12 11 raštu Nr. 12–9771/7109

SUDERINTA
Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo
ministerijos 2001 12 10 raštu Nr. 17–01–362

SUDERINTA
Lietuvos teisės universiteto
2001 12 11 raštu Nr. 24–01–33–31

_____

6 PRIEDAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ
N U T A R I M A S

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2008 M. SPALIO 29 D. NUTARIMO NR. 1120 „DĖL VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO 2009–2012 METŲ PROGRAMOS PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO

2009 m. liepos 15 d. Nr. 762
Vilnius

Atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52 (Žin., 2008, Nr. 146-5870), ketvirtos dalies „Vyriausybės 2008–2012 metų veiklos strategijos pagrindinės nuostatos“ V skyriaus pirmąją pastraipą ir siekdama užtikrinti visuomenės teisinio švietimo sistemos tęstinumą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

Pakeisti Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. 1120 „Dėl Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 130-4981), ir išdėstyti ją nauja redakcija (pridedama).

L. E. MINISTRO PIRMININKO PAREIGAS ANDRIUS KUBILIUS

L. E. TEISINGUMO MINISTRO PAREIGAS REMIGIJUS ŠIMAŠIUS

_____

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2008 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. 1120
(Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2009 m. liepos 15 d. nutarimo Nr. 762
redakcija)

VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO 2009–2012 METŲ PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programa parengta atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52 (Žin., 2008, Nr. 146-5870), ketvirtos dalies „Vyriausybės 2008–2012 metų veiklos strategijos pagrindinės nuostatos“ V skyriaus pirmąją pastraipą, Strateginio planavimo metodiką, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 (Žin., 2002, Nr. 57-2312; 2007, Nr. 23-879), ir siekiant užtikrinti visuomenės teisinio švietimo sistemos plėtrą.

2. Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programoje visuomenės teisiniu švietimu laikomas procesas, kurio metu visuomenei sudaromos galimybės įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, supažindinant asmenis su galiojančiu teisiniu reguliavimu ir veikiančia teisine sistema, pagrindinėmis žmogaus teisėmis, laisvėmis ir pareigomis, jų gynimo būdais.

3. Pagrindinės visuomenės teisinio švietimo priemonės yra teisinės informacijos teikimas, teisinis mokymas ir konsultavimas.

4. Visuomenės teisinio švietimo programa parengta 2009–2012 metams.

II. APLINKOS ANALIZĖ

5. Teisinio švietimo priemonių analizė ir poreikis:

5.1. Respublikos Prezidento 2000 m. gruodžio 20 d. dekretu Nr. 1142 „Dėl komisijos teisėkūros modeliui parengti sudarymo“ (Žin., 2000, Nr. 110-3528) buvo sudaryta komisija, kuriai pavesta parengti teisėkūros modelį ir pasiūlymus dėl jo įgyvendinimo. Komisijos išvadose teigiama, kad siekiant užtikrinti geresnį visuomenės teisinį švietimą teisėkūros proceso metu būtina numatyti teisines konsultacijas su visuomene, informuoti visuomenę apie rengiamus teisės aktų projektus ir priimtus naujus teisės aktus.

5.2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1196 (Žin., 2001, Nr. 86-3015), įtvirtintas tikslas skatinti visuomenės teisinį švietimą, ištirti teisinių žinių poreikį visuomenėje, sukurti ir įgyvendinti programas ir priemones, taip pat užtikrinti prieigą prie teisės aktų ir teisės aktų projektų. Tačiau iki 2004 metų Lietuvoje nebuvo bendros visuomenės teisinio švietimo sistemos, kurios įgyvendinimo metu būtų ugdoma piliečių teisinė sąmonė, sistemiškai teikiama teisinė informacija ir konsultacijos.

5.3. Bendra ir nuosekli visuomenės teisinio švietimo sistema pradėta formuoti Teisingumo ministerijai parengus Visuomenės teisinio švietimo programą (toliau vadinama – 2004–2008 metų programa), patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1675 (Žin., 2004, Nr. 188-7015). Teisingumo ministerija kartu su Švietimo ir mokslo ministerija ir Vidaus reikalų ministerija nuo 2005 metų įgyvendino 2004– 2008 metų programoje numatytas visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemones, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 920 (Žin., 2005, Nr. 103-3819).

5.4. Įgyvendinant 2004–2008 metų programą, buvo aktyviai bendradarbiaujama su nevalstybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, kurios teikė teisines konsultacijas ir kitą aktualią teisinę informaciją. Teisingumo ministerija organizavo įvairius renginius, susijusius su visuomenės teisiniu švietimu: nuo 2007 metų dvejus metus organizuota visuotinė akcija „Lietuvos Respublikos Konstitucijos egzaminas“, regionuose rengti konsultaciniai seminarai teisės klausimais. Bendradarbiaujant su Švietimo ir mokslo ministerija, išleistas vadovėlis moksleiviams „Teisė kiekvienam“. Teisingumo ministerija kasmet leido ir informacinius lankstinukus bei brošiūras, suteikiančius asmenims galimybę savarankiškai susipažinti su svarbia teisine informacija. Organizuotos teisinės informacijos sklaidos kampanijos per radiją, televiziją ir spaudą.

5.5. Šiuo metu visuomenės teisinis švietimas įgyvendinamas vykdant ir kitas Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas programas. Šiose programose nustatyti konkretūs subjektai, kurie yra informuojami, ir objektai, apie kuriuos informuojama visuomenė. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba koordinuoja vartotojų teisinį švietimą. Skirtingai nuo Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos, kurioje subjektų yra labai daug, vartotojų teisinio švietimo subjektai yra konkretūs vartotojai. Jais laikomi tie fiziniai asmenys, kurie pareiškia savo valią pirkti, perka ir naudoja prekę ar paslaugą asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams, nesusijusiems su verslu ar profesija, tenkinti. Vartotojų teisinis švietimas reguliuojamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 11 d. nutarimu Nr. 372 „Dėl Valstybinės vartotojų teisių apsaugos 2007–2010 metų strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 46-1742). Vienas iš Valstybinės vartotojų teisių apsaugos 2007–2010 metų strategijos uždavinių – šviesti vartotojus ir sukurti vieną visiems prieinamą vartotojų informavimo sistemą.

Visuomenės teisinis švietimas įgyvendinamas ir remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimu Nr. 806 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2007–2009 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 90-3575). Vienas iš Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos tikslų – nuo smurtinių nusikaltimų nukentėjusiems asmenims teikti informaciją apie smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sąlygas ir tvarką.

Įgyvendinant Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategiją, patvirtintą švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. ISAK-433/A1-83 (Žin., 2004, Nr. 56-1957; 2008, Nr. 122-4647), vykdoma veikla, skirta suaugusių asmenų bendrajai kompetencijai tobulinti. Kuriami inovatyvūs suaugusių asmenų teisinio raštingumo mokymosi moduliai ir priemonės, prisidedantys prie visuomenės teisinio švietimo plėtros.

III. VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO 2009–2012 METŲ PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

6. Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos tikslas – sudaryti galimybes visuomenei įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, supažindinant visuomenę su galiojančiu teisiniu reguliavimu ir veikiančia teisine sistema, pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, jų apsauga ir pareigų vykdymu.

7. Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos uždaviniai:

7.1. gerinti visuomenės informuotumą apie Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, jų apsaugą ir pareigų vykdymą;

7.2. parengti ir įgyvendinti teisinio informavimo ir mokymo priemones ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo procese; sudaryti palankesnes teisinio konsultavimo ir teisinės savišvietos sąlygas.

IV. VERTINIMO KRITERIJAI IR NUMATOMI REZULTATAI

8. Numatomi Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos įgyvendinimo vertinimo kriterijai:

8.1. asmenų, manančių, kad jiems suteikta pakankamai galimybių įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, padaugėjimas (procentais);

8.2. piliečių visuotinio aktyvumo, visuomenei dalyvaujant teisėkūroje, prisidedant prie teisės sistemos tobulinimo ar teisės veiksmingumo didinimo, skatinimo akcijų skaičius;

8.3. informacinių pranešimų apie visuomenės teisinio švietimo programos priemonių vykdymo rezultatus, paskelbtų interneto svetainėse *www.teisingumas.lt*, *www.tm.lt* ir *www.smm.lt*, skaičius;

8.4. teisinių žinių visuotinio įvertinimo, skirto visiems Lietuvos Respublikos piliečiams ir gyventojams, akcijų skaičius. Akcijos organizuojamos dviem socialinėms grupėms: mokiniams (1–4, 5–9, 10–12 klasių grupėms) ir suaugusiesiems;

8.5. projektų, kurių vykdymo metu, bendradarbiaujant su nevalstybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, teikiamos nemokamo teisinio konsultavimo paslaugos Lietuvos Respublikos piliečiams, skaičius;

8.6. išleistų teisės pagrindų vadovėlių, skirtų bendrojo lavinimo mokyklų 10, 11–12 klasių mokiniams, skaičius;

8.7. 72 valandų trukmės teisės pagrindų dalyko programos, skirtos bendrojo lavinimo mokyklų 10, 11–12 klasių mokiniams, parengimas ir naudojimas;

8.8. mokomųjų seminarų teisės pagrindus 10, 11–12 klasių mokiniams dėstantiems bendrojo lavinimo mokyklų mokytojams, skaičius;

8.9. informacinių kampanijų žiniasklaidoje teisės tematika skaičius. Vienos informacinės kampanijos metu turi būti išspausdintas 1 straipsnis nacionalinėje ir 2 straipsniai – regioninėje spaudoje, parengta ir transliuota televizijos arba radijo laida, internete paskelbtas informacinis pranešimas arba interaktyvi reklamjuostė;

8.10. interaktyvių mokomųjų priemonių, skirtų teisės žinioms plėtoti, skaičius;

8.11. teisinio turinio informavimo priemonių, skirtų visuomenei supažindinti su pagrindinėmis piliečių teisėmis, laisvėmis ir teisinių procedūrų procesais, skaičius.

9. Numatomi Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos įgyvendinimo rezultatai:

9.1. 10 procentų padaugės asmenų, manančių, kad jiems suteikta pakankamai galimybių įgyti teisinių žinių ir gebėjimų;

9.2. įvykdytos ne mažiau kaip dvi piliečių visuotinio aktyvumo, visuomenei dalyvaujant teisėkūroje, prisidedant prie teisės sistemos tobulinimo ar teisės veiksmingumo didinimo, skatinimo akcijos;

9.3. interneto svetainėse *www.teisingumas.lt*, *www.tm.lt* ir *www.smm.lt* paskelbta ne mažiau kaip 20 informacinių pranešimų apie visuomenės teisinio švietimo priemonių vykdymo rezultatus;

9.4. surengtos ne mažiau kaip 4 teisinių žinių visuotinio įvertinimo, skirto visiems Lietuvos Respublikos piliečiams ir gyventojams, akcijos;

9.5. bendradarbiaujant su nevalstybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, įvykdyti ne mažiau kaip 8 projektai, kurių vykdymo metu Lietuvos Respublikos piliečiams suteiktos nemokamo teisinio konsultavimo paslaugos;

9.6. išleista ne mažiau kaip 4000 egzempliorių teisės pagrindų vadovėlių, skirtų bendrojo lavinimo mokyklų 10, 11–12 klasių mokiniams;

9.7. parengta ir naudojama 72 valandų trukmės teisės pagrindų dalyko programa bendrojo lavinimo mokyklų 10, 11–12 klasių mokiniams;

9.8. surengti ne mažiau kaip 8 mokomieji seminarai teisės pagrindus 10, 11–12 klasių mokiniams dėstantiems bendrojo lavinimo mokyklų mokytojams;

9.9. suorganizuotos ne mažiau kaip 4 informacinės kampanijos žiniasklaidoje teisės tematika;

9.10. parengtos ne mažiau kaip 2 interaktyvios mokomosios priemonės, skirtos teisės žinioms plėtoti;

9.11. parengtos ne mažiau kaip 4 teisinio turinio informavimo priemonės, skirtos visuomenei supažindinti su pagrindinėmis piliečių teisėmis, laisvėmis ir teisinių procedūrų procesais.

V. VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO 2009–2012 METŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS, FINANSAVIMAS, STEBĖSENA

10. Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos įgyvendinimą koordinuoja Teisingumo ministerija. Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos priemonės gali būti įgyvendinamos kartu su kitomis institucijomis, kurios nurodomos kasmet tvirtinamuose Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių planuose.

11. Teisingumo ministerija kasmet iki rugsėjo 1 d. parengia ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikia tvirtinti Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių planą kitiems metams (2010, 2011 ir 2012 metams). Šis planas iki patvirtinimo suderinamas su kitomis institucijomis, kurios parengtame priemonių plane numatytos kaip atsakingos vykdytojos. Priemonių plane nurodomos Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos įgyvendinimo priemonės, įvykdymo terminai, atsakingi vykdytojai ir preliminarus lėšų poreikis. 2009 metams Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos įgyvendinimo priemonės nurodytos šios programos priede.

12. Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programą vykdančios institucijos nuolat kaupia, analizuoja ir viešai skelbia informaciją savo interneto svetainėse apie vykdomą visuomenės teisinį švietimą ir jo rezultatus.

13. Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programa įgyvendinama iš atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme atsakingiems vykdytojams patvirtintų bendrųjų asignavimų.

_____

Visuomenės teisinio švietimo
2009–2012 metų programos
priedas

VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO 2009 METŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ PLANAS

Programos uždaviniai	Priemonės	Įgyvendinimo terminai	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst. litų) 2009 metais	Atsakingi vykdytojai
1. Gerinti visuomenės informuotumą apie Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, jų apsaugą ir pareigų vykdymą	1.1. Bendradarbiaujant su nevalstybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, organizuoti nemokamas teisines konsultacijas Lietuvos Respublikos piliečiams	2009 metų III ketvirtis	90	Teisingumo ministerija
	1.2. Surengti aktyviausio piliečio rinkimus, siekiant paskatinti piliečius dalyvauti teisėkūroje	2009 metų III ketvirtis	50	Teisingumo ministerija
	1.3 Parengti procesinių dokumentų šablonus	2009 metų IV ketvirtis	40	Teisingumo ministerija
	1.4. Surengti informacinę kampaniją, kurios metu visuomenė būtų supažindinama su procesinių dokumentų šablonais	2009 metų IV ketvirtis	50	Teisingumo ministerija
	1.5. Surengti informacinę kampaniją, kurios metu visuomenė būtų informuojama apie valstybės teikiamą nemokamą teisinę pagalbą	2009 metų III ketvirtis	50	Teisingumo ministerija
	1.6. Periodiškai skelbti interneto svetainėse *www.teisingumas.lt*, *www.tm.lt* ir *www.smm.lt* informacinius pranešimus apie visuomenės teisinio švietimo priemonių vykdymo rezultatus	2009 metai		Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija
	1.7. Organizuoti sociologinį tyrimą, kuris nustatytų asmenų, manančių, kad jiems suteikta pakankamai	2009 metų IV ketvirtis	10	Teisingumo ministerija

7 PRIEDAS

KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS DIREKTORIAUS

Į S A K Y M A S
DĖL KALĖJIMŲ DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS DIREKTORIAUS 2001 M. GRUODŽIO 27 D. ĮSAKYMO NR. 112 „DĖL ASMENŲ, KURIUOS RENGIAMASI PALEISTI IŠ LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ, TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO PROGRAMOS PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO

2003 m. rugsėjo 24 d. Nr. 4/07-174
Vilnius

Vykdydamas Nuteistų ir grįžusių iš kardomojo kalinimo vietų, pataisos darbų ir socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigų asmenų socialinės adaptacijos 2001–2004 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 25 d. nutarimu Nr. 1179 (Žin., 1999, Nr. 91-2676, Nr. 108-3152), aštuntąją priemonę bei atsižvelgdamas į teisinės bazės, reglamentuojančios laisvės atėmimo bausmių vykdymą, pokyčius:

4 P a k e i č i u Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programą, patvirtintą Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2001 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 112 „Dėl Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programos patvirtinimo“ ir i š d ė s t a u ją nauja redakcija (pridedama).

5 P a v e d u Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldžių įstaigų direktoriams užtikrinti šio įsakymo 1 punktu patvirtintos programos vykdymą.

DIREKTORIUS RIMVIDAS KŪGIS

PATVIRTINTA
Kalėjimų departamento prie Lietuvos
Respublikos teisingumo ministerijos
direktoriaus 2001 m. gruodžio 27 d.
įsakymu Nr. 112
(Kalėjimų departamento prie Lietuvos
Respublikos teisingumo ministerijos
direktoriaus 2003 m. rugsėjo 24 d.
įsakymo Nr. 4/07-174 redakcija)

ASMENŲ, KURIUOS RENGIAMASI PALEISTI IŠ LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ, TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Asmenų, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinio ir socialinio švietimo programa (toliau – programa) parengta vykdant Nuteistų ir grįžusių iš kardomojo kalinimo vietų, pataisos darbų ir socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigų asmenų socialinės adaptacijos 2001–2004 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 25 d. nutarimu Nr. 1179 (Žin., 1999, Nr. 91-2676, Nr. 108-3152) bei atsižvelgiant į teisinės bazės, reglamentuojančios laisvės atėmimo bausmės vykdymą, pokyčius.

2. Ši programa yra sudėtinė Nuteistųjų integracijos į visuomenę programos, vykdomos kiekvienoje laisvės atėmimo vietoje pagal Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194 (Žin., 2003, Nr. 76-3498), 167.3 punkto reikalavimus, dalis ir vykdoma kartu su kitomis Nuteistųjų integracijos į visuomenę programos priemonėmis.

3. Šios programos tikslas – suteikti asmenims, kuriuos rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietų, teisinių ir socialinių žinių, kad jie galėtų adaptuotis nuolat kintančioje visuomenėje ir sugebėtų teisėtais būdais tenkinti savo socialinius poreikius. Vykdant šią programą, siekiama ugdyti joje dalyvaujančių nuteistųjų gyvenimo įgūdžius – gebėjimą prisitaikyti visuomenėje ir pozityviai elgtis, suteikti asmeniui brandaus savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam tobulinti pozityvius gebėjimus visą gyvenimą.

II. SITUACIJOS APIBŪDINIMAS

4. 2001 m. Lietuvos įkalinimo įstaigose atliktas tyrimas, kuriuo buvo siekiama nustatyti nuteistų asmenų socialinių bei profesinių poreikių prioritetus. Buvo apklausta 1500 per paskutinius metus bausmę atliekančių nuteistųjų. Nustatyta, kad dauguma nuteistųjų, grįžę iš įkalinimo įstaigų, norėtų sulaukti įvairios valstybės ir savivaldybių institucijų paramos: piniginių išmokų (84%), pagalbos ieškant darbo (57%), pagalbos tvarkant dokumentus (35%). Atsakydami į klausimą apie asmeninių poreikių prioritetus, respondentai pirmiausia nurodė darbo poreikį (62%). Darytina išvada, kad asmenys, paleisti iš laisvės atėmimo vietų, iš esmės žino apie egzistuojančią socialinės apsaugos sistemą ir linkę ja naudotis, tačiau nemaža jų dalis nesupranta konkrečios institucijos funkcijų, neįvertina jos galimybių arba priešingai – reikalauja daugiau, negu priklauso pagal įstatymus, tikisi išskirtinių teisių ir lengvatų, realiai nesuvokdami savo teisinio statuso. Akivaizdu, kad išėjusių į laisvę nuteistų asmenų integracija į visuomenę yra kompleksinė problema: viena, integracijos procesas turi prasidėti asmeniui vos tik patekus į laisvės atėmimo įstaigą ir tęstis 6–12 mėnesių (esant poreikiui ir ilgiau) jam išėjus į laisvę; antra vertus, kartu reikia spręsti socialinės paramos, įdarbinimo bei kitus socialinius klausimus.

5. Asmenys, laikomi Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau – Kalėjimų departamentas) pavaldžiose įstaigose, viso laisvės atėmimo bausmės atlikimo metu turi galimybę dalyvauti nuteistųjų socialinio orientavimo, dorovinio auklėjimo ir

teisinio švietimo užsiėmimuose, kurie laisvės atėmimo vietose vykdomi pagal Auklėjamojo darbo su asmenimis, atliekančiais laisvės atėmimo bausmę, metodines rekomendacijas, patvirtintas Kalėjimų departamento direktoriaus 2000 m. lapkričio 13 d. įsakymu Nr. 30 (Žin., 2000, Nr. 99-3158). Akivaizdu, kad minėtų užsiėmimų metu gaunamos informacijos nuteistiesiems nepakanka: per ilgą laiką gautos žinios pamirštamos, praranda savo aktualumą, teisinė bazė ir gyvenimo realijos nuolat kinta. Šios programos vykdymas turi padėti atnaujinti ir aktualizuoti nuteistiesiems ankstesnių užsiėmimų metu įgytas žinias ir išmokyti jas pritaikyti gyvenant savarankiškai.

6. Ši programa laisvės atėmimo įstaigose vykdoma nuo 2002 m. pradžios. Praktika parodė, kad dalis nuteistųjų gana atsainiai žiūri į galimybę dar laisvės atėmimo vietoje susipažinti su adaptacijos pakitusioje visuomenėje sąlygomis ir perspektyvomis. Vėliau, susidūrę su tam tikromis socialinėmis problemomis, tokie asmenys dažnai kreipiasi į Kalėjimų departamentą ar pataisos inspekcijas ir reiškia pretenzijas pataisos įstaigų, iš kurių buvo paleisti, personalui dėl nesuteiktos teisinio ir socialinio pobūdžio informacijos. 2002 m. lapkričio mėn. Kalėjimų departamentui pateikti pataisos įstaigų duomenys apie programos vykdymą nuo 2002 04 01 iki 2002 09 30. Minėtu laikotarpiu iš Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų buvo paleistas 3531 nuteistasis, paleidimui buvo rengiamas 3681 nuteistasis. Iš jų programoje dalyvavo 2066 nuteistieji (apie 56%), 1615 (44%) nuteistųjų dalyvauti programoje atsisakė. Tikslinga stiprinti nuteistųjų, rengiamų paleisti iš pataisos įstaigų, motyvaciją dalyvauti programoje.

A TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO TURINYS

5.13. Vykdant šią programą, rengiami paleisti nuteistieji bendrais bruožais supažindinami su Lietuvos Respublikos teisine sistema ir detaliai – su šios sistemos kontekste galiojančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, aktualiais paleistam iš laisvės atėmimo vietos asmeniui, taip pat su institucijomis, realizuojančiomis minėtų teisės aktų nuostatas. Ši programa vykdoma užsiėmimų forma. Užsiėmimų tematika:

Eil. Nr.	Tema	Užsiėmimo turinys
1.	Lietuvos Respublikos teisinė sistema	Nuteistieji supažindinami su pagrindinėmis Konstitucijos nuostatomis (piliečių teisės ir pareigos, pagrindinės valstybės institucijos, valdžių padalijimo principu ir kt.), teismų sistema ir kompetencija, šalies teritoriniu administraciniu suskirstymu, tam tikrose teritorijose veikiančiomis institucijomis ir jų kompetencija
2	Nuteistųjų paleidimo iš laisvės atėmimo vietų pagrindai ir tvarka	Nuteistieji supažindinami su Baudžiamojo, Bausmių vykdymo, Baudžiamojo proceso kodeksų, Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių nuostatomis, reglamentuojančiomis nuteistųjų paleidimą iš laisvės atėmimo vietų, jų materialinį buitinį aprūpinimą.
3	Asmenų, grįžusių iš laisvės atėmimo vietų, teisės ir pareigos	Nuteistieji supažindinami su įpareigojimais, kurie gali būti nustatyti paleidžiamiems iš laisvės atėmimo vietų asmenims, bei jų nevykdymo pasekmėmis, administracinės atsakomybės taikymo tvarka, bendrosiomis teisėmis ir pareigomis, taip pat tomis pareigomis, kurių vykdymas užtikrina galimybę gauti tam tikrą socialinę paramą.
4	Socialinės paramos teikimas asmenims, grįžusiems iš laisvės	Nuteistieji supažindinami su situacija ir galimybėmis gauti vienokią ar kitokią socialinę paramą, socialinės paramos formomis, taip pat su institucijomis, teikiančiomis šią paramą.

	atėmimo vietų	
5	Užimtumo problemų sprendimas	Nuteistieji supažindinami su situacija Lietuvos darbo rinkoje, nedarbo problemomis šalyje ir konkrečiuose regionuose, pagrindiniais užimtumą ir darbo santykius reglamentuojančiais teisės aktais, darbo biržų siūlomomis programomis.
6	Būsto problemų sprendimas	Nuteistieji supažindinami su galimybėmis įsigyti ar išsinuomoti gyvenamąsias patalpas, esančiomis paramos formomis, valstybinėmis ir privačiomis būsto įsigijimo programomis.
7	Sveikatos priežiūros problemų sprendimas	Nuteistieji supažindinami su šalies sveikatos apsaugos sistema, sveikatos priežiūrą reglamentuojančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, akcentuojami sveikos gyvensenos privalumai.
8	ŽIV/AIDS ir narkomanijos prevencija	Nuteistieji supažindinami su narkotinių medžiagų vartojimo žala fizinei ir psichinei sveikatai, galimais neigiamais teisiniais ir socialiniais padariniais, taip pat su ŽIV/AIDS plitimo keliais bei apsisaugojimo nuo infekcijos būdais ir priemonėmis.

8. Siekiant praktinio nuteistiesiems suteikiamų žinių įtvirtinimo, dalis užsiėmimų laiko turi būti skiriama praktinėms pratyboms. Jų metu modeliuojamos konkrečios probleminės situacijos, nuteistieji mokomi ieškoti problemų sprendimo būdų, bendrauti su valstybės institucijų tarnautojais, darbdaviais ir pan.

9. Minimalus įstatymų ir kitų teisės aktų, reikalingų šiai programai vykdyti, sąrašas: 9.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Žin., 1992, Nr. 33-1014);

9.2. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (Žin., 2002, Nr. 73-3084);

9.3. Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 12-313);

9.4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Žin., 2002, Nr. 112-4970);

9.5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (Žin., 2002, Nr. 112-4970);

9.6. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (Žin., 1985, Nr. 1-1);

9.7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 74-2262);

9.8. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas (Žin., 1991, Nr. 36-977; 2002, Nr. 95-4087);

9.9. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas (Žin., 1994, Nr. 59-1153);

9.10. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (Žin., 1996, Nr. 104-2367);

9.11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, apygardų teismų įsteigimo, apygardų ir apylinkių teismų veiklos teritorijų nustatymo bei Lietuvos Respublikos prokuratūros reformavimo įstatymas (Žin., 1994, Nr. 50-932);

9.12. Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymas (Žin., 1999, Nr. 13-309);

9.13. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (Žin., 1999, Nr. 13-308; 2000, Nr. 85-2566);

9.14. Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 18-400); 9.15. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas (Žin., 1994, Nr. 63-1231);

9.16. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas (Žin., 1993, Nr. 55-1064; 2003, Nr. 70-3170);

9.17. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 102-2317);

9.18. Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas (Žin., 1996, Nr. 104-2363);

9.19. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 55-1287);

9.20. Lietuvos Respublikos stomatologinės priežiūros įstatymas (Žin., 1996, Nr. 35-855); 9.21. Lietuvos Respublikos bedarbių rėmimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 2-25);

9.22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ministerijos įsteigimo bei gyventojų užimtumą reguliuojančių normatyvinių aktų tvirtinimo“ (Žin., 1991, Nr. 3-89);

9.23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl socialiai remtinų asmenų, neturinčių nuolatinės gyvenamosios vietos arba praradusių teisę į ją, apskaitos“ (Žin., 1993, Nr. 32-753);

9.24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl socialinės paramos teikimo asmenims, grįžusiems iš laisvės atėmimo, kardomojo kalinimo vietų, socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigų, ir šių asmenų įdarbinimo“ (Žin., 1996, Nr. 119-2796);

9.25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl našlaičių, baigusių atitinkamas mokymo įstaigas, asmenų, grįžusių iš įkalinimo vietų ir neturinčių nuolatinės gyvenamosios vietos, apgyvendinimo, įregistravimo ir įdarbinimo“ (Žin., 1991, Nr. 26-703);

9.26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl laisvės atėmimu nuteistų asmenų bendrojo lavinimo, profesinio ugdymo ir profesinio mokymo gamyboje organizavimo“ (Žin., 1995, Nr. 14-333);

9.27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl nakvynės namų steigimo grįžusiems iš įkalinimo vietų bei kai kuriems kitiems asmenims“ (Žin., 1992, Nr. 18-540);

9.28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl teisės į Lietuvos Respublikos pilietybę išsaugojimo patvirtinančių dokumentų išdavimo“ (Žin., 1992, Nr. 16-448);

9.29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl mokamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų nustatymo darbingiems, bet be svarbių priežasčių nedirbantiems asmenims“ (Žin., 1995, Nr. 102-2288);

9.30. Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2001 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. 178 (Žin., 2001, Nr. 78-2741);

9.31. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194 (Žin., 2003, Nr. 76-3498).

IV. TEISINIO IR SOCIALINIO ŠVIETIMO UŽSIĖMIMŲ ORGANIZAVIMAS

10. Teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimai laisvės atėmimo vietose vykdomi grupėse, ne didesnėse kaip 15 asmenų. Užsiėmimuose dalyvauja nuteistieji, kuriems liko 3 mėnesiai iki bausmės pabaigos arba 1–1,5 mėnesio iki galimybės taikyti Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 157 straipsnį arba Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 77 ir 94 straipsnius. Užsiėmimų trukmė – po dvi akademines valandas kartą per savaitę.

11. Laisvės atėmimo vietos direktorius įsakymu paskiria už teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų organizavimą atsakingą pareigūną ir grupių vadovus, kurių skaičius nustatomas atsižvelgiant į vidutinį per mėnesį iš laisvės atėmimo vietos paleidžiamų nuteistųjų skaičių, bei nustato, kokiose patalpose užsiėmimai vykdomi.

12. Už teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų organizavimą atsakingas pareigūnas, remdamasis laisvės atėmimo vietos įskaitos tarnybos pateikiamais numatomų paleisti ar teikti teismui lygtiniam paleidimui nuteistųjų sąrašais, sudaro grupes (jei rengiamų paleisti nuteistųjų daug, galima sudaryti grupes atsižvelgiant į paleidimo pagrindą: atskiros grupės atlikusiems bausmę ir paleidžiamiems lygtinai), skiria sudarytų grupių vadovus, koordinuoja ir kontroliuoja šios programos vykdymą.

13. Jei laisvės atėmimo vietos gyvenamoji teritorija suskirstyta į izoliuotus lokalinius sektorius, gyvenamosios zonos kontrolės ir praleidimo punkte turi būti teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų grafikai ir grupių sąrašai, kad užsiėmimuose dalyvaujantys nuteistieji galėtų nekliudomi patekti į tam skirtas patalpas.

14. Teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimus veda grupių vadovais paskirti teisinį ir socialinį išsilavinimą ir darbo patirtį turintys darbuotojai. Prireikus lektoriais gali būti kviečiami laisvės atėmimo vietos tarnybų specialistai, kurių darbo pobūdis atitinka užsiėmimų tematiką, kitų valstybės institucijų bei savivaldybių darbuotojai, visuomeninių organizacijų atstovai. Tada atskirų grupių užsiėmimai gali būti sujungiami.

15. Nuteistieji dalyvauja užsiėmimuose savanoriškumo principu. Savo sutikimą ar atsisakymą dalyvauti šioje programoje nuteistasis, kurį rengiamasi paleisti iš laisvės atėmimo vietos, patvirtina raštišku pareiškimu, kuris įsiuvamas į jo asmens bylą, o individualaus darbo su nuteistuoju knygelėje daromi atitinkamo turinio įrašai, šis faktas gali atsispindėti nuteistojo charakteristikoje. Programos dalyviams išdalijama atitinkama medžiaga, užsiėmimų planai-grafikai ir išaiškinama jų organizavimo tvarka.

16. Grupių vadovai parengia užsiėmimų planus-konspektus, kuriuos tvirtina už teisinio ir socialinio švietimo užsiėmimų organizavimą atsakingas pareigūnas. Planai-konspektai koreguojami atsižvelgiant į teisinės ir metodinės bazės pokyčius.

_____

8 PRIEDAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ
N U T A R I M A S

DĖL VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO 2009–2012 METŲ PROGRAMOS 2010 METŲ ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ PLANO PATVIRTINIMO

2009 m. rugsėjo 16 d. Nr. 1136
Vilnius

Įgyvendindama Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. 1120 (Žin., 2008, Nr. 130-4981; 2009, Nr. 87-3704), 11 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Patvirtinti Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos 2010 metų įgyvendinimo priemonių planą (pridedama).

MINISTRAS PIRMININKAS ANDRIUS KUBILIUS

TEISINGUMO MINISTRAS REMIGIJUS ŠIMAŠIUS

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m.
rugsėjo 16 d. nutarimu Nr. 1136

VISUOMENĖS TEISINIO ŠVIETIMO 2009–2012 METŲ PROGRAMOS 2010 METŲ ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ PLANAS

Programos uždaviniai	Priemonės	Įgyvendinimo terminai	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst. litų)	Atsakingi vykdytojai	Priemonės įgyvendinimo eilės numeris*
Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos tikslas – sudaryti galimybes visuomenei įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, supažindinant visuomenę su ~~galiojančiu teisiniu reguliavimu ir veikiančia teisine sistema, pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, jų apsauga ir pareigų vykdymu~~.					
1. Gerinti visuomenės informuotumą apie Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, jų apsaugą ir pareigų vykdymą	1.1. Bendradarbiaujant su nevalstybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, organizuoti nemokamas teisines konsultacijas Lietuvos Respublikos piliečiams	2010 metai	50	Teisingumo ministerija	4
	1.2. Parengti visiems piliečiams suprantamus ir išsamius bylinėjimosi vadovus	2010 metų II ketvirtis	30	Teisingumo ministerija	2
	1.3. Surengti informacinę kampaniją, per kurią visuomenė būtų supažindinama su bylinėjimosi vadovais	2010 metų III ketvirtis	40	Teisingumo ministerija	3
	1.4. Parengti ciklą informacinių televizijos ir (ar) radijo laidų, supažindinančių visuomenę su taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) institutu, vartotojų teisių apsauga ir kitais teisiniais klausimais	2010 metų II ketvirtis	60	Teisingumo ministerija	5
	1.5. Periodiškai interneto svetainėse *www.teisingumas.lt, www.tm.lt* ir *www.smm.lt* skelbti informacinius pranešimus apie visuomenės teisinio švietimo priemonių vykdymo eigą ir rezultatus	2010 metai		Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija	
	1.6. Organizuoti sociologinį tyrimą, kurį atlikus būtų nustatyta, kiek yra asmenų, manančių, kad jiems suteikta pakankamai galimybių įgyti teisinių	2010 metų IV ketvirtis	10	Teisingumo ministerija	6

* Atsižvelgdama į patvirtintus Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto 2010 metų asignavimus šiame plane numatytoms priemonėms įgyvendinti, Teisingumo ministerija Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos 2010 metų įgyvendinimo priemones vykdys pagal šio plano skiltyje „Priemonės įgyvendinimo eilės numeris“ nurodytą eilės numerį (nuo 1 iki 6).

_____